4
Geodata pro každého

12
Dopravě se v roce 2024 dařilo

14
Porodnost spadla na historické minimum

18
Marek Rojíček: Zásady nejsou jenom slova na papíře

38
Vojtěch Sedláček: Všichni mi říkali, že jsem se zbláznil

STATISTIKA&MY

ČASOPIS ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU

06 | 2025 – ROČNÍK 15

TÉMA

Životní podmínky domácností

- Velikost domácností v Česku
- Příjmy českých domácností
- Domácí péče o dospělé
- Jak se žije dětem

10 796

domácností navštívily tazatelky a tazatelé ČSÚ v roce 2024.

Získané údaje pomáhají utvářet obrázek o tom, jak se lidem v Česku žije, jak vycházejí s příjmy, jakou mají úroveň bydlení a ve kterých oblastech potřebují pomoci.

statistikaamy.csu.gov.cz

Statistika v mapách

Statistický geoportál

Statistické údaje vztažené k území

Demografická data, pohyb obyvatel, výsledky voleb a mnoho dalšího

Názorně, přehledně, srozumitelně

geodata.csu.gov.cz

Čísla o životě

Milí čtenáři,

zpráva demografů ČSÚ, že se v roce 2024 narodilo v České republice vůbec nejméně dětí od počátku statistického sledování v roce 1785, vybízí takřka k filozofické otázce: směřujeme k tomu, aby český národ jednoho dne vymřel?

Naštěstí odpověď není tak jednoduchá – porodnost sice klesá, ale za tímto vývojem stojí složitá kombinace měnícího se věkového složení žen v reprodukčním věku i poklesu samotné plodnosti. V aktuálním vydání časopisu přinášíme podrobný rozbor vývoje plodnosti a porodnosti a navazujících demografických změn, které významně ovlivňují naši společnost.

Hlavní téma se zaměřuje na průběh a výsledky šetření Životní podmínky domácností, které v ČSÚ provádíme již 20 let. Dlouhodobé časové řady ukazují (i v kontextu výše zmíněného poklesu porodnosti) zajímavé proměny: domácnosti se zmenšují a stále více přibývá těch jednočlenných. Mění se i vybavenost – pračky a televizory se staly samozřejmostí, myčky a sušičky se rychle šíří a domácností, které by si podobné vybavení nemohly dovolit, postupně ubývá.

Kromě demografických a sociálních témat nabízíme také pohled na ekonomický vývoj: po poklesu v předchozích letech se loni vrátil k růstu maloobchodní prodej i tržby v dopravě a skladování, přičemž Česká republika dosáhla nadprůměrného tempa v rámci celé Evropské unie.

V neposlední řadě bych rád upozornil na novou platformu ČSÚ pro sdílení otevřených geodat. Díky datovému portálu GIS mají odborníci i veřejnost k dispozici široké spektrum prostorových a statistických dat s možností jejich praktického využití v řadě oblastí každodenní praxe.

Věřím, že i tentokrát vám náš měsíčník poskytne inspirativní čtení a podnětné pohledy na život v číslech.

Tak si to čtení užijte.

PETR BÖHM
ředitel sekce IT Českého statistického úřadu

ŽIVOTNÍ PODMÍNKY DOMÁCNOSTÍ

21 Životní podmínky domácností sledujeme již 20 let
25 Velikost českých domácností se zmenšuje
28 Bydlení v Česku
31 Příjmy českých domácností
35 Funguje v Česku domácí péče o dospělé?
36 Jak se žije dětem v Česku?

UDÁLOSTI

4 Geodata pro každého
5 Spolupráce s Pardubickým krajem
5 V Bratislavě o podnikových statistikách
5 Statistici se vzdělávali v Praze
5 Se studenty o volbách
6 Servisu pro uživatele dat se věnujeme naplno
7 Lidé o nás vědí
7 Video o šetření v domácnostech

ZE SVĚTA

8 Ukrajinští uprchlíci našli domov i na Islandu
9 Kontejnery a bionafta táhnou růst vodní dopravy v Nizozemsku
9 Víte, jaký máte tlak?

STATISTIKA ODVĚTVÍ

10 Maloobchod se vrátil k růstu
12 Dopravě se v roce 2024 dařilo

ANALÝZA

14 Porodnost spadla na historické minimum

LIDÉ A SPOLEČNOST

17 Jak často vyjíždějí záchranáři
41 O místa ředitelů škol není velký zájem

ROZHOVOR

18 Zásady nejsou jenom slova na papíře
38 Všichni mi říkali, že jsem se zbláznil

METODIKA

44 Odkud to víme

MAKROEKONOMIKA A FINANCE

46 Zadlužení v EU zůstává zvýšené

KRÁTCE

Zástupci ČSÚ se zúčastnili ISSS – konference o eGovernmentu a digitalizaci v Hradci Králové. Spolu s dalšími účastníky zde diskutovali na téma využití umělé inteligence a kyberbezpečnost ve státní správě.

ČSÚ zahájil přípravu procesu zpracování výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, které se budou konat 3. a 4. října.

Experti ČSÚ absolvovali pracovní cestu do Finska a Estonska, kde získávali poznatky o organizaci a financování státní statistiky a seznamovali se s inovacemi zaměřenými na využívání nových zdrojů dat.

Představitelé ČSÚ byli účastníky setkání odborníků na organizaci voleb a volební legislativu, které se konalo v Litvě. Probírala se témata jako financování volebního procesu, zajištění transparentnosti či edukace voličů.

Statistici ČSÚ se podílejí na jednáních statistického podvýboru Rady EU, jejichž cílem je zachycení zbrojních výdajů ve vládní statistice s ohledem na současnou mezinárodní situaci.

Geodata pro každého

Český statistický úřad představil novou platformu pro sdílení otevřených geodat.

Datový portál GIS navazuje na již zavedený Statistický geoportál a nabízí odborníkům i veřejnosti přístup k otevřeným geodatům v moderní a srozumitelné podobě. Umožňuje uživatelům stahování a prohlížení datových sad, s nimiž pak mohou pracovat podle vlastních potřeb. Přináší tak nové možnosti v oblasti interpretace a analýzy statistických dat.

Nabídka otevřených geodat ČSÚ v současnosti kompletně pokrývá výstupy z Registru sčítacích obvodů a budov za území celého Česka v různé míře územní podrobnosti až do úrovně adresy a datové sady ze Sčítání 2021 o obyvatelstvu, domech, bytech a domácnostech. Na portálu lze například vyhledat informace o počtu a složení domácností v jednotlivých obcích, o skladbě bytového fondu v okresech, o počtu osob dojíždějících do práce či do školy a mnoho dalšího.

Datové sady s komplexním geograficko-statistickým obsahem jsou poskytovány ve formě souborů ke stažení nebo formou vzdáleného přístupu k mapovým službám, což umožňuje jejich přímé využití v aplikacích GIS na straně uživatelů. Propojení statistických a prostorových dat dává statistickým výstupům vysokou přidanou hodnotu a přináší široké možnosti využití například v oblasti integrovaného záchranného systému, krizového řízení, správy a rozvoje území, geomarketingu, socioekonomických či demografických analýz apod.

Datový portál GIS ČSÚ poskytuje geodata v běžně používaných proprietárních a otevřených formátech, což zajišťuje jejich kompatibilitu a snadnou integraci s dalšími aplikacemi. Veřejné katalogové rozhraní umožňuje prohlížení, stahování a sdílení datových sad pro všechny zájemce bez omezení.

V současné době portál obsahuje zhruba 80 datových sad s unikátním obsahem a průběžně je doplňován o další datové sady z oblasti výsledků voleb, statistiky obyvatelstva, zemědělství, životního prostředí, cestovního ruchu, stavebnictví apod. Všechny datové sady jsou zároveň publikovány v Národním katalogu otevřených dat.

Datový portál GIS vzniká jako součást projektů „Statistický informační systém 5.0" a „Tvorba nových otevřených datových sad – ČSÚ", které jsou financovány z prostředků Evropské unie v rámci Nástroje pro oživení a odolnost EU.

NÁRODNÍ PLÁN OBNOVY

Financováno Evropskou unií
NextGenerationEU

geodata.csu.gov.cz/as/dp-gis/

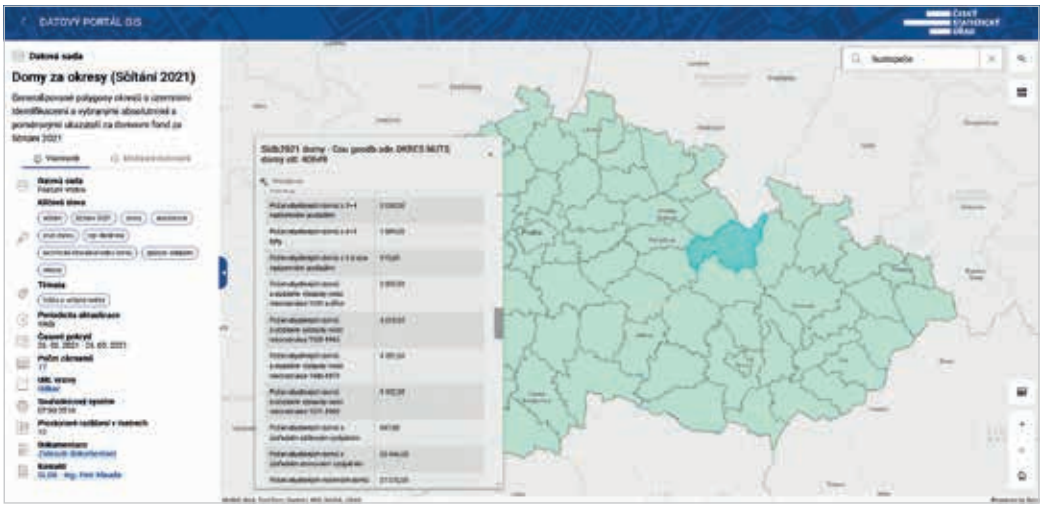

Spolupráce s Pardubickým krajem

V rámci spolupráce ČSÚ a Krajského úřadu Pardubického kraje se ředitelka Krajské správy ČSÚ v Pardubicích Veronika Tichá zúčastnila setkání Rady Pardubického kraje se zástupci vybraných institucí sídlících v Pardubickém kraji. Přítomné seznámila s aktuálními terénními šetřeními, která ČSÚ na území kraje provádí, a představila Statistický geoportál, aplikaci ČSÚ pro mobilní telefony a další zdroje, z nichž lze získávat statistická data na regionální a lokální úrovni. Jednalo se rovněž o součinnosti při organizaci voleb

do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, které proběhnou letos na podzim.

Následně Veronika Tichá navštívila zasedání Zastupitelstva Pardubického kraje, kde vystoupila s prezentací na téma „ČSÚ – užitečný zdroj informací nejen o kraji". Zastupitelé získali informace o webových stránkách úřadu a dostali návod, jak na nich vyhledávat údaje, zejména regionálního charakteru. Druhá část prezentace byla věnována Statistickému geoportálu a mobilní aplikaci ČSÚ. Na závěr svého vystoupení ředitelka KS zodpovídala dotazy zastupitelů týkající se vyhledávání a využívání statistických dat.

Statistici se vzdělávali v Praze

Praha hostila mezinárodní trénink na téma sezonního očištění HDP.

Ve dnech 14.–16. května proběhl v sídle ČSÚ v Praze odborný trénink zaměřený na sezonní očištění čtvrtletních odhadů HDP. Akce byla součástí projektu IPA 2022 a zúčastnili se jí experti ze zemí Západního Balkánu a Turecka.

Program se zaměřil na sdílení osvědčených postupů, metodologii ESA 2010 a praktické aplikace nástrojů pro sezonní očišťování, které jsou klíčové pro zajištění srovnatelnosti a kvality ekonomických údajů. Účastníci měli také možnost konzultovat konkrétní výzvy z praxe a diskutovat o harmonizaci postupů mezi jednotlivými zeměmi.

Setkání bylo další příležitostí pro prohloubení mezinárodní spolupráce a výměnu zkušeností mezi statistickými úřady.

Se studenty o volbách

Zástupci oddělení informačních služeb Krajské správy ČSÚ v Liberci uspořádali prezentaci pro studenty 1. a 3. ročníku Střední odborné školy obchodní v Liberci. Zaměřili se na téma voleb a na seznámení letošních prvovoličů s volebním právem. Během teoretické části prezentace studenti dostali informace o průběhu voleb, zejména do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, a dozvěděli se, jak se na přípravě voleb a na zpracování výsledků podílí ČSÚ. V praktické části si pak sami vyzkoušeli vyznačení přednostních hlasů na hlasovacím lístku nebo činnost volební komise během sčítání hlasů.

V Bratislavě o podnikových statistikách

V polovině května proběhlo v Bratislavě bilaterální setkání odborníků z ČSÚ a Štatistického úradu SR zaměřené na podnikové statistiky. Probíraly se zejména změny a inovace, ke kterým v oblasti podnikových statistik došlo v posledních dvou letech. Experti jednali například o možnostech optimalizace výběru respondentů do jednotlivých šetření tak, aby bylo možné dále snižovat zátěž, kterou pro podniky představuje vyplňování statistických výkazů. Důležitým tématem byla i probíhající aktualizace klasifikace ekonomických činností NACE a její dopady na dlouhodobé časové řady statistických výstupů. Čeští a slovenští statistici si vyměňovali zkušenosti i v dalších oblastech, jako jsou mikrodata v podnikových statistikách, rychlé odhady nebo vykazování přidané hodnoty u mezinárodních firem a korporací. Jednání bylo pro obě strany přínosné a přineslo řadu zajímavých podnětů pro řešení problémů, s nimiž se statistici při své práci potýkají.

Servisu pro uživatele dat se věnujeme naplno

Zaměstnanci ČSÚ usilují o to, aby se nabídka statistických dat pro uživatele neustále rozšiřovala a aby vyhledávání požadovaných informací bylo rychlé a jednoduché.

Zajištění kontaktu s uživateli dat má v ČSÚ na starosti odbor informačních služeb. Tvoří ho téměř 40 zaměstnanců, kteří pracují v pražské centrále úřadu a úzce spolupracují s kolegy z útvarů informačních služeb krajských správ. V loňském roce se kromě běžných činností věnovali především dokončení nového webu úřadu, jehož provoz byl na doméně csu.gov.cz zahájen v červnu. Od té doby stránky zaznamenaly více než 500 tisíc návštěv a 5,5 milionu zobrazení.

Velké úsilí bylo věnováno také aplikaci DataStat, která postupně nahrazuje Veřejnou databázi, v níž jsou zveřejňovány výsledky statistických šetření. Prostřednictvím DataStatu mohou uživatelé vyhledávat oficiální výstupy ČSÚ, třídit je podle různých kritérií, zobrazovat formou tabulek a stahovat je pro další využití. Všechny údaje zveřejněné v DataStatu jsou zájemcům k dispozici zdarma.

SKORO VŠECHNY ODPOVĚDI DO DRUHÉHO DNE

Pracovníci útvarů informačních služeb v loňském roce také vyřídili 8 619 dotazů a požadavků, které do ČSÚ přicházely zejména e-mailem (49 % dotazů) nebo telefonicky (40 %). Dotazy se nejčastěji týkaly údajů v Registru ekonomických subjektů, statistiky cen a inflace, statistiky obyvatelstva a sčítání lidu, domů a bytů. Téměř 95 % z nich bylo zodpovězeno do 48 hodin. Zakázky, k jejichž vyřízení bylo potřeba více než 30 dní, tvořily pouze 0,3 % ze všech. Jednalo se výhradně o velmi složité požadavky, jejichž obsah byl konzultován (často i opakovaně) se zákazníkem a pro řešení bylo třeba provést nestandardní zpracování dat. Rovněž velmi malou část zakázek (cca 0,4 %) nebylo možné vyřídit vůbec, protože data nebyla k dispozici v požadovaném detailu nebo je ČSÚ vůbec nesleduje. V těchto případech zaměstnanci informačních služeb nabídli zákazníkům náhradní řešení, např. podobně zaměřená dostupná data, nebo je odkázali na instituce, které se danou problematikou zabývají.

Počty dotazů dlouhodobě klesají s neustále se rozšiřující nabídkou datových sad dostupných na webu ČSÚ v různých formátech včetně otevřených dat. Zájemci jsou schopni vyhledat si stále více údajů sami a nepotřebují k tomu kontaktovat pracovníka ČSÚ.

Zvláštní kategorii tvoří dotazy podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Takových dotazů jsme v roce 2024 evidovali a vyřídili 79, což je proti předchozímu roku nárůst o 23, a nejvyšší počet od roku 2000.

PUBLIKACE DAT Z MNOHA OBLASTÍ

Velkou pozornost věnuje odbor informačních služeb vizualizaci statistických informací a jejich přiblížení veřejnosti. Vedle standardních výstupů (například Statistické ročenky České republiky, Česko v mezinárodním srovnání) se loni intenzivně připravovala první digitální publikace ČSÚ Senioři v datech, která byla zveřejněna letos v prvním čtvrtletí. Jedná se o rozsáhlý soubor dat týkajících se seniorské populace, rozčleněný do devíti kapitol a 34 oddílů. Každý oddíl obsahuje několik tematicky zaměřených interaktivních grafů doplněných stručným textovým komentářem. Podkladová data pro grafy je možné pro další užití exportovat do formátu csv.

Loni také zaměstnanci informačních služeb spolupracovali na vydání publikace Česko v číslech 2023, která vyšla po dvouleté přestávce. Zaktualizovali aplikaci Porovnání

CELKOVÝ POČET DOTAZŮ

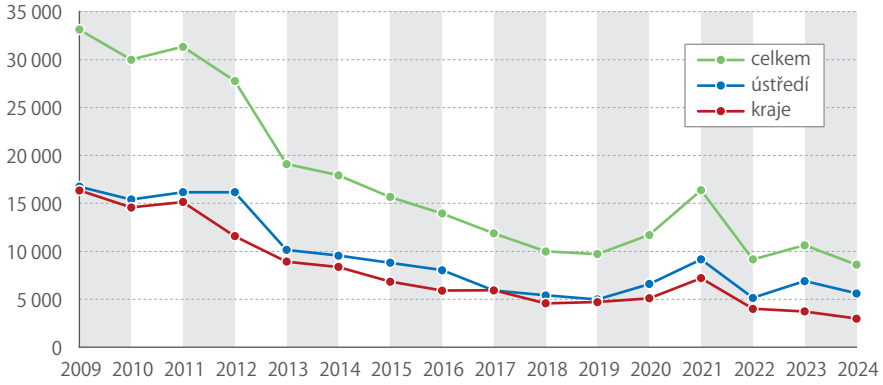

VÝVOJ NÁVŠTĚVNOSTI WEBOVÝCH STRÁNEK ČSÚ V ROCE 2024

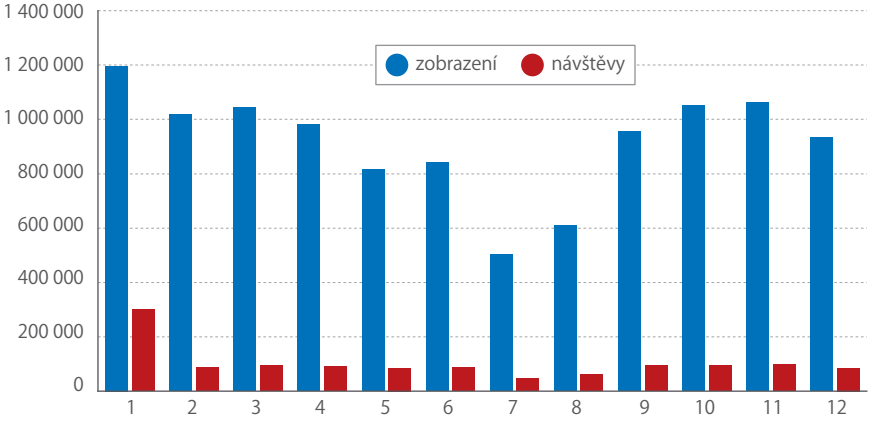

Zdroj: ČSÚ

krajů, jež uživatelům umožňuje zobrazit vývoj více než 30 vybraných ukazatelů v časové řadě od roku 2000 v dynamických grafech nebo mapách, vzájemně je různě kombinovat a upravovat jejich zobrazení podle vlastních potřeb. V průběhu roku byla také ve třech etapách aktualizována publikace Česko od roku 1989 v číslech s dlouhodobými časovými řadami. V návaznosti na krajské statistické ročenky byl opět připraven produkt Srovnání krajů v České republice.

ZPROSTŘEDKOVÁNÍ ZAHRANIČNÍCH DAT

ČSÚ je dlouhodobě zapojen do sítě národních kontaktních center „European Statistical Data Support“ (ESDS), která vyřizují dotazy týkající se statistických údajů z jiných zemí. Počet dotazů na evropskou statistiku se v roce 2024 oproti roku 2023 mírně zvýšil na 143, a dosáhl nejvyšší úrovně od roku 2020. Většina dotazů byla zodpovězena v průběhu 24 hodin.

Součástí služeb pro veřejnost je také Ústřední statistická knihovna. Ta v roce 2024 evidovala 2 182 čtenářů, jimž je k dispozici 59 690 svazků.

Lidé o nás vědí

O tom, co Český statistický úřad dělá a jaký má jeho činnost význam, má většina lidí správnou představu.

Český statistický úřad zná 88 % obyvatel Česka starších 15 let. Z nich tomuto úřadu důvěřuje (rozhodně nebo spíše) 82 % a za užitečnou instituci jej považuje 81 %. Vyplývá to z výsledků průzkumu, který letos v březnu uskutečnila agentura Market Vision.

Nejvyšší znalost úřadu byla zaznamenána mezi vysokoškolsky vzdělanými respondenty (97 %) a ve skupině vedoucí zaměstnanec s 5 a méně podřízenými (99 %). Naopak nejmenší povědomí o existenci ČSÚ mají lidé bez maturity (77 %) a studenti (65 %).

S informacemi, jejichž zdrojem je ČSÚ, se lidé nejčastěji setkávají ve zpravodajství v médiích (77 %), na internetu (67 %) a na webu ČSÚ (39 %). Za důvěryhodné tyto informace považuje 84 % z těch, co

DŮVĚŘUJETE ČESKÉMU STATISTICKÉMU ÚŘADU? (%)

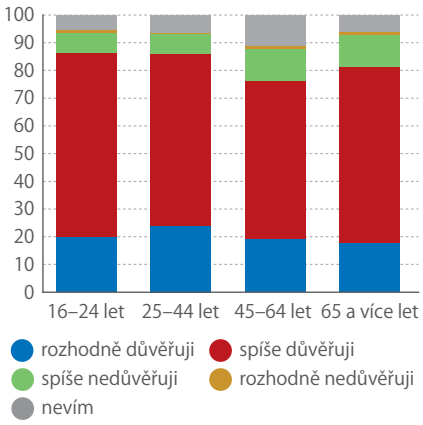

Zdroj: ČSÚ

ČSÚ znají, za politicky nestranné 69 %, za přesné 74 %, za srozumitelné i pro laiky 73 % a za snadno dostupné 64 %. Že jsou zdarma, vědělo 67 % dotazovaných. Jako osobně přínosné označilo informace z ČSÚ 63 % respondentů.

Poměrně dobrý přehled mají lidé i o hlavních činnostech úřadu. Správně do náplně práce ČSÚ zařadilo sčítání lidu, domů a bytů 95 % dotazovaných, zjišťování počtu obyvatel 94 %, zveřejňování/poskytování informací 86 %, zjišťování informací o ekonomickém vývoji Česka 72 % a porovnávání údajů o České republice s mezinárodními taktéž 72 %. Že ČSÚ zpracovává výsledky voleb, vědělo 66 % respondentů a 80 % dokázalo správně určit, že do kompetence úřadu nespadá stanovování kurzu koruny. Že ČSÚ neprovádí předvolební průzkumy a že nezveřejňuje individuální údaje za jednotlivé podniky, vědělo shodně 56 % dotazovaných.

Průzkum probíhal online na vzorku 1 134 respondentů. Po první otázce, zda respondenti znají ČSÚ, se dále průzkumu účastnili jen ti, kteří odpověděli kladně (1 000 respondentů).

Video o šetření v domácnostech

ČSÚ zveřejnil na platformě YouTube nové animované video seznamující diváky s účelem a průběhem šetření u domácností.

Šetření probíhají po celý rok ve městech a obcích ve všech krajích České republiky a zjišťované informace se využívají pro hodnocení sociální a ekonomické situace v Česku, např. jak velkou část ze svých příjmů vynakládají domácnosti na energie či nájem, kolik vydávají lidé za léky a zdravotní pomůcky nebo jak se liší mzdy

a spotřeba na venkově a ve městě. Běžným lidem mohou výsledky šetření posloužit, například když porovnávají svůj příjem s průměrnou mzdou v zemi či v kraji, řeší náklady na energie nebo zvažují změnu bydliště.

Data o životní situaci občanů získaná v rámci šetření v domácnostech nelze pořídit jiným způsobem, a ochota lidí zodpovědět dotazy tazatelek je proto naprosto klíčová. Video napomáhá informovat veřejnost o důležitosti tohoto šetření a odstraňovat nedůvěru respondentů k tazatelům a tazatelkám ČSÚ.

youtu.be/XePSJOBxR_w

KRÁTCE

Čaj je druhým nejrozšířenějším nápojem na světě, hned po vodě. Organizace pro výživu a zemědělství FAO odhaduje, že v roce 2022 se na světě sklidilo přibližně 6,7 mil. tun čaje, přičemž mezi hlavní producenty z hlediska objemu produkce patřila Čína (zelený čaj), Indie, Keňa a Srí Lanka (černý čaj). Velikost světového trhu s čajem přesáhne v letošním roce dle odhadů FAO hodnotu 130 mld. dolarů. Drobní pěstitelé zajišťují podle FAO až 60 % celosvětové produkce čaje.

bit.ly/4jbB2JG

V roce 2023 pobíralo v EU důchod 45,1 % osob ve věku 50 až 74 let. V této věkové skupině bylo 39,7 % příjemců starobního důchodu, 4,6 % pobíralo invalidní důchod nebo jiné pravidelné dávky v invaliditě a 0,8 % pobíralo oba typy důchodů. Ve věku od 50 do 59 let byly dominantním typem důchodu invalidní důchody, ve vyšších věkových skupinách však rychle převládly starobní důchody. Ve věkové skupině 70–74 let pobírala starobní důchod většina osob: 97,2 % mužů a 89,5 % žen.

bit.ly/3FeXzHD

Ukrajinští uprchlíci našli domov i na Islandu

Od 24. února 2022 uprchlo z Ukrajiny do jiných částí Evropy 4,7 milionu osob. Nejméně 4,4 milionu z nich jsou ukrajinští státní příslušníci.

EVA HENZLEROVÁ
odbor komunikace

Podle údajů Eurostatu se na 4,4 milionu ukrajinských občanů, kteří uprchli do zbytku Evropy, vztahuje směrnice o dočasné ochraně, kterou Evropská unie přijala 4. března 2022. Tuto směrnici přijaly všechny členské státy EU a země ESVO (Island, Norsko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko). Spojené království, kde v současné době žije dalších 219 tisíc uprchlíků z Ukrajiny, uplatňuje odlišná opatření. Počet uprchlíků představuje 11 % celkové populace Ukrajiny. V absolutním vyjádření žije v současné době nejvíce Ukrajinců v Německu (přes 1,1 mil.) a v Polsku (téměř 1 mil.).

Na konci prosince 2021 žilo v zemích EU/ESVO 1,6 mil. ukrajinských státních příslušníků s platným povolením k pobytu, které potřebovali občané Ukrajiny před vypuknutím konfliktu. V relativním vyjádření to byli 4 ukrajinští státní příslušníci na 1 000 obyvatel daných zemí. Velký počet Ukrajinců se před invazí nacházel v Polsku a v Česku. V obou zemích připadalo na 1 000 tamních obyvatel 18 ukrajinských státních příslušníků. V absolutních počtech to bylo 651 tisíc v Polsku a 194 tisíc v Česku. Po ruském útoku mnoho Ukrajinců do těchto zemí uprchlo.

Česko přijalo v poměru k počtu obyvatel nejvíce uprchlíků: více než 36 na 1 000 obyvatel. Také sousední Polsko a Slovensko mají relativně vysoký počet Ukrajinců: 27, resp. 24 uprchlíků na 1 000 obyvatel.

Mezi země, kde před vypuknutím války žilo relativně málo ukrajinských státních příslušníků, ale po začátku konfliktu se do nich mnoho Ukrajinců přistěhovalo, patří Bulharsko, Německo či Lichtenštejnsko. Velký nárůst zaznamenalo rovněž Irsko. Před rokem 2022 tam připadal méně než 1 Ukrajinec na 1 000 obyvatel, ale nyní je to 21 na 1 000 obyvatel, což odpovídá celkovému počtu více než 110 tisíc ukrajinských státních příslušníků.

Poměrně vysoké počty uprchlíků našly svůj domov i např. v Norsku či Finsku. Dokonce i na Islandu žije 10 ukrajinských uprchlíků na 1 000 tamních obyvatel. To je více než unijní průměr, který Eurostat vyčíslil na 9 uprchlíků na 1 000 obyvatel EU. Itálie a Francie přijaly relativně nejméně uprchlíků, a to tři, resp. jednoho na 1 000 obyvatel.

Lze pozorovat i opačnou situaci. V Maďarsku žil před invazí poměrně vysoký počet ukrajinských státních příslušníků. Po začátku války tam však přišlo uprchlíků relativně málo, a v současnosti jsou zde 4 občané Ukrajiny na 1 000 obyvatel Maďarska.

Ze 4,4 mil. uprchlíků s ukrajinským občanstvím bylo v době odchodu z Ukrajiny 1,4 mil. (32 %) mladších 18 let. Třetina všech ukrajinských uprchlíků mladších 18 let v Evropě žije v Polsku. Z celkového počtu uprchlíků, kteří se v Polsku usadili, jich byla téměř polovina (46 %) mladších 18 let. V Česku je to necelých 25 %. Relativně nejméně (17 %) jich je na Islandu.

bit.ly/4jZZD5f

Kontejnery a bionafta táhnou růst vodní dopravy v Nizozemsku

V roce 2024 bylo po nizozemských vnitrozemských vodních cestách přepraveno více než 332 mil. tun nákladu. To představuje meziroční zvýšení o 1,5 %.

Celková hmotnost přepraveného nákladu na jeden kontejner se zvýšila o 3,4 %, počet kontejnerů (v TEU, což je standardní velikost kontejnerů) vzrostl o 3,6 %. Objem celkového suchého volně loženého nákladu na plavidlech vnitrozemské plavby byl v loňském roce přibližně stejný jako v roce 2023. Kapalných volně ložených látek bylo v roce 2024 přepraveno více než 50 mil. tun, tj. meziročně +5 %. Ve srovnání s rokem 2015 došlo k nárůstu dokonce o třetinu (+32 %). Většina tohoto nárůstu byla způsobena zvýšením přepravy bionafty. Objem přepravených rafinovaných ropných produktů zůstal v posledním desetiletí poměrně stabilní.

Ze suchého volně loženého nákladu došlo ve srovnání s rokem 2023 k nárůstu objemu přepravy (umělých) hnojiv, dřeva a dřevěných pelet a obilí. V důsledku menší poptávky po uhlí pro vytápění elektráren, kde jsou více využívány plyn a obnovitelné zdroje energie, poklesl meziročně objem přepravy uhlí o 8 %. Oproti roku 2015 činil propad dokonce 72 %.

bit.ly/3Hhql5o

Víte, jaký máte tlak?

Světová zdravotnická organizace (WHO) odhaduje, že na celém světě trpí hypertenzí 1,28 mld. dospělých ve věku 30–79 let, přičemž dvě třetiny žijí v zemích s nízkými a středními příjmy. Přitom 46 % dospělých s hypertenzí neví, že tímto onemocněním trpí, a jen 21 % dospělých má hypertenzi pod kontrolou.

Počet dospělých osob s hypertenzí se zvýšil z 594 milionů v roce 1975 na 1,13 miliardy v roce 2015, přičemž nárůst byl zaznamenán převážně v zemích s nízkými a středními příjmy. Tento nárůst nelze vysvětlit pouze demografickými změnami, ale je způsoben především zvýšeným výskytem rizikových faktorů hypertenze v těchto populacích.

Prevalence hypertenze se v jednotlivých regionech a příjmových skupinách zemí liší. Nejvyšší prevalence hypertenze je v africkém regionu (27 %), zatímco nejnižší prevalenci uvádí WHO poněkud překvapivě v americkém regionu (18 %).

Hypertenze je celosvětově hlavní příčinou předčasných úmrtí, a tak jedním z globálních cílů v oblasti neinfekčních onemocnění je snížit výskyt této nemoci o 33 % mezi lety 2010 až 2030. To podle WHO spočívá především ve snížení vlivu jedincem ovlivnitelných faktorů, k nimž patří nadměrná konzumace soli, nasycených tuků a transmastných kyselin, nízký příjem ovoce a zeleniny, nedostatečná fyzická aktivita, kouření, konzumace alkoholu a nadváha nebo obezita. Kromě toho existují environmentální rizikové faktory hypertenze a souvisejících onemocnění, z nichž mezi nejvýznamnější patří znečištěné ovzduší. K nemodifikovatelným rizikovým faktorům se řadí výskyt hypertenze v rodině, věk nad 65 let a souběžné choroby, jako jsou cukrovka nebo onemocnění ledvin.

bit.ly/4jcRKrU

Maloobchod se vrátil k růstu

Po poklesu v letech 2022 a 2023 zaznamenal maloobchodní prodej v České republice v roce 2024 meziroční nárůst. Zvýšil se prodej nepotravinářského zboží, pohonných hmot i potravin.

JANA MEZIHORÁKOVÁ
oddělení statistiky obchodu, dopravy a služeb

Kalendářně očištěné tržby v maloobchodě (CZ-NACE 47) vzrostly v roce 2024 ve stálých cenách meziročně o 4,4 %, zatímco v předchozích dvou letech obdobným tempem klesaly – zhruba o 4 % ročně. Tržby v maloobchodě se zvyšovaly ve všech měsících roku 2024 a tempo meziročního růstu se postupně zrychlovalo. V prvním čtvrtletí tržby vzrostly o 3,7 %, ve druhém o 3,9 %, ve třetím o 4,7 % a ve čtvrtém o 5,2 %.

NEJVÍCE ROSTL PRODEJ PŘES INTERNET

Tržby za nepotravinářské zboží (bez pohonných hmot) se v roce 2024 ve stálých cenách meziročně zvýšily o 5,9 %. Největší podíl na tomto růstu měl prodej zboží přes internet a zásilkovou službu, který vzrostl o 17,3 %. Tržby internetových obchodů rostly dvouciferným tempem již od počátku roku, což ukazuje na oblibu online nakupování mezi spotřebiteli. Prodejci ve specializovaných prodejnách s kosmetickými a drogistickými výrobky zaznamenali nárůst tržeb o 14,6 %, s farmaceutickým a zdravotnickým zbožím o 7,2 % a s oděvy a obuví o 0,4 %. Naopak nejméně se dařilo prodejcům ve specializovaných prodejnách s počítačovým a komunikačním zařízením, jejichž tržby meziročně klesly o 2,7 %. Méně se utrácelo také v prodejnách s výrobky pro domácnost (pokles o 1,4 %) a s výrobky pro kulturu, sport

TRŽBY V MALOOBCHODĚ V ČESKU VE STÁLÝCH CENÁCH (trend, 2021=100)

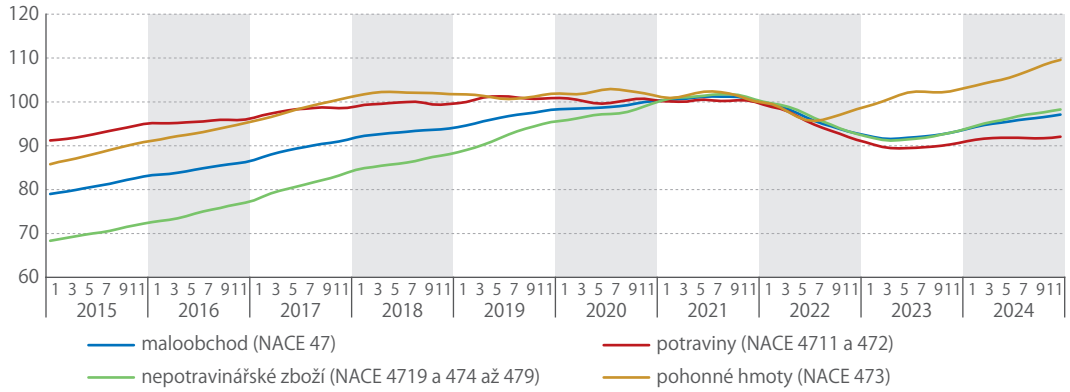

Zdroj: ČSÚ

DUBEN 2025

+2,0 %

PRŮMYSL

Průmyslová produkce v dubnu 2025 po očištění o vliv počtu pracovních dnů meziročně vzrostla o 2,0 %. Po vyloučení sezonních vlivů byla meziměsíčně vyšší o 0,9 %.

+5,8 %

MALOOBCHOD

Tržby v maloobchodě očištěné od kalendářních vlivů se v dubnu reálně meziročně zvýšily o 5,8 %. Tržby rostly ve všech hlavních skupinách prodejen.

+1,9 %

STAVEBNICTVÍ

Stavební produkce v dubnu meziročně vzrostla o 1,9 %. Po vyloučení sezonních vlivů byla meziměsíčně nižší o 5,0 %.

+2,2 %

SLUŽBY

Tržby za služby očištěné od kalendářních vlivů reálně meziročně vzrostly o 2,2 %. Navýšení se týkalo všech sekcí služeb s výjimkou činností v oblasti nemovitostí.

+8,3 %

CESTOVNÍ RUCH

Počet ubytovaných hostů v hotelích se v dubnu meziročně zvýšil o 8,3 % a počet přenocování vzrostl o 13,4 %.

a rekreaci (pokles o 0,7 %). Je patrné, že spotřebitelé ve specializovaných prodejnách nakupovali méně zboží, které není nezbytně nutné. Odkládali nákupy zboží z kategorií, jako jsou stavebniny, vybavení domácností, výrobky pro dům, zahradu a volný čas.

Nespecializované prodejny s převahou nepotravinářského zboží loni vykázaly růst tržeb meziročně ve stálých cenách o 14,7 %. Toto odvětví zahrnuje i prodejny, které poskytují širokou nabídku drobného zboží za nízké ceny z kategorií, jako oblečení, textil, drogerie, papírnictví, hračky, výrobky pro domácnost, sport a rekreaci. Jedná se často o sezonní zboží a nabídka se mění podle daného období. I když tato skupina neustále rozšiřuje počet provozoven, její podíl na maloobchodních tržbách je zatím nízký.

Tržby za prodej pohonných hmot vzrostly v roce 2024 ve stálých cenách meziročně o 4,8 %. V běžných cenách se tržby zvýšily o 5,8 %, což bylo způsobeno vyššími cenami pohonných hmot od února do července.

SPECIALIZOVANÉ PRODEJNY POTRAVIN V POKLESU

Tržby za potraviny vzrostly v roce 2024 meziročně ve stálých cenách o 2,3 % a v běžných cenách o 2,7 %. Vývoj tržeb v nespecializovaných a specializovaných prodejnách se lišil. Tržby nespecializovaných prodejen s převahou potravin, jako jsou hypermarkety a supermarkety, vzrostly ve stálých cenách o 2,8 % a zaznamenaly růst ve všech měsících loňského roku. Naproti tomu tržby ve specializovaných prodejnách potravin byly po většinu měsíců loňského roku meziročně nižší (s výjimkou března) a za celý rok klesly o 2,8 %.

ČESKO LONI NAD PRŮMĚREM EU27

Tržby v maloobchodě očištěné od kalendářních vlivů se v roce 2024 v České republice zvýšily ve stálých cenách meziročně o 4,4 %. V EU27 tržby vzrostly o 1,3 % a růst vykázalo dvacet států. Největší vzestupy tržeb byly zaznamenány v Lucembursku (o 16,1 %), v Rumunsku (o 8,1 %) a v Chorvatsku (o 7,3 %). Nejméně se dařilo obchodníkům v Estonsku (pokles tržeb o 2,9 %) a v Řecku (pokles o 1,6 %). Ze sousedních států tržby vzrostly na Slovensku o 4,4 %, v Německu o 1,0 % a v Rakousku o 0,5 %, naopak klesly v Polsku o 0,2 %.

MEZIROČNÍ INDEX MALOOBCHODNÍCH TRŽEB V EU27 V ROCE 2024 (stálé ceny, očištěno o vliv počtu kalendářních dní, %)

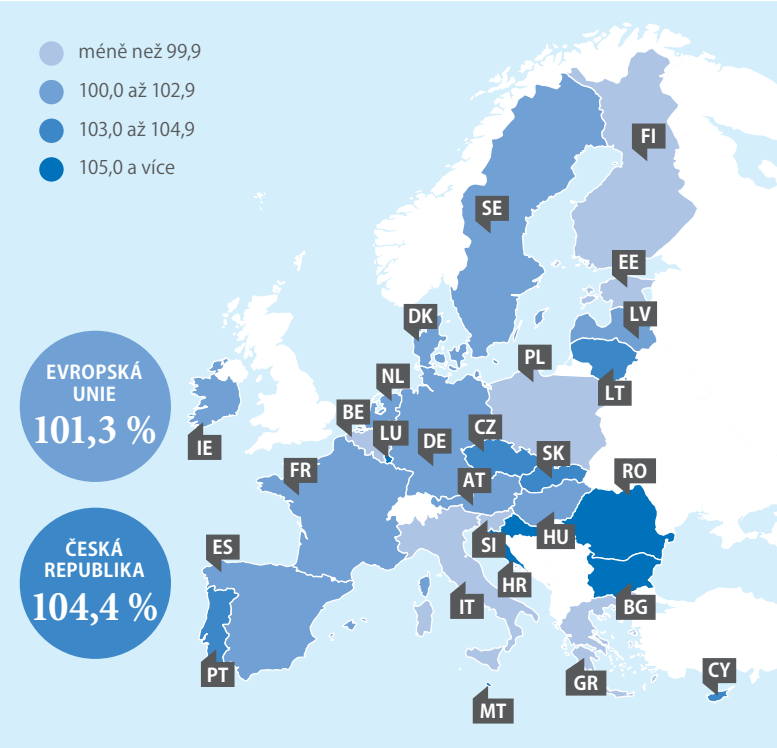

Zdroj: Eurostat, ČSÚ

KVĚTEN 2025

SOUHRNNÝ INDIKÁTOR DŮVĚRY

Důvěra podnikatelů v ekonomiku se v květnu zvýšila o 4,5 bodu na hodnotu 101,0. Důvěra spotřebitelů vzrostla o 3,0 bodu na 100,7. Souhrnný indikátor vystoupal o 4,3 bodu na 101,0. Meziročně je celková důvěra v ekonomiku vyšší.

↗ +4,3 bodu

PRŮMYSL

↗ +3,9 bodu

V odvětví průmyslu se důvěra podnikatelů v ekonomiku zvýšila. Indikátor meziměsíčně vzrostl o 3,9 bodu na 94,2. Oproti květnu 2024 je důvěra v ekonomiku v průmyslu vyšší.

STAVEBNICTVÍ

↙ −1,7 bodu

Mezi podnikateli ve stavebnictví se důvěra snížila. Indikátor důvěry meziměsíčně poklesl o 1,7 bodu na hodnotu 114,7. V meziročním srovnání je důvěra ve stavebnictví vyšší.

OBCHOD

↙ −1,8 bodu

V odvětví obchodu se důvěra podnikatelů v ekonomiku meziměsíčně snížila. Indikátor klesl o 1,8 bodu na 98,4. Ve srovnání s květnem loňského roku je důvěra v obchodu vyšší.

SLUŽBY

↗ +6,6 bodu

Ve vybraných odvětvích služeb se důvěra podnikatelů v ekonomiku zvýšila. Indikátor důvěry oproti dubnu vzrostl o 6,6 bodu na hodnotu 106,9. Meziročně je důvěra ve službách vyšší.

SPOTŘEBITELÉ

↗ +3,0 bodu

Důvěra spotřebitelů v ekonomiku se v květnu zvýšila. Indikátor důvěry meziměsíčně vzrostl o 3,0 bodu na hodnotu 100,7. V meziročním srovnání je důvěra spotřebitelů nižší.

Dopravě se v roce 2024 dařilo

Tržby v dopravě a skladování v celé EU v roce 2024 meziročně vzrostly o 4,2 %. Česko zaznamenalo nadprůměrný růst o 5,9 %.

IVA KADEŘÁBKOVÁ
oddělení statistiky obchodu, dopravy a služeb

Pro účely mezinárodního porovnání tržeb v oblasti dopravy publikuje Eurostat data v běžných cenách, očištěná o kalendářní vlivy (tj. o nestejný počet pracovních dní). V meziročním srovnání takto upravených dat vykázaly v roce 2024 podniky zabývající se dopravou a skladováním v Evropské unii růst nominálních tržeb o 4,2 %. Po tříprocentním poklesu v předchozím roce tak došlo k překonání úrovně roku 2022, a oproti předcovidovému roku 2019 byly tržby skoro o třetinu vyšší.

MEZIROČNÍ INDEX TRŽEB V DOPRAVĚ (%, běžné ceny, očištěno o prac. dny)

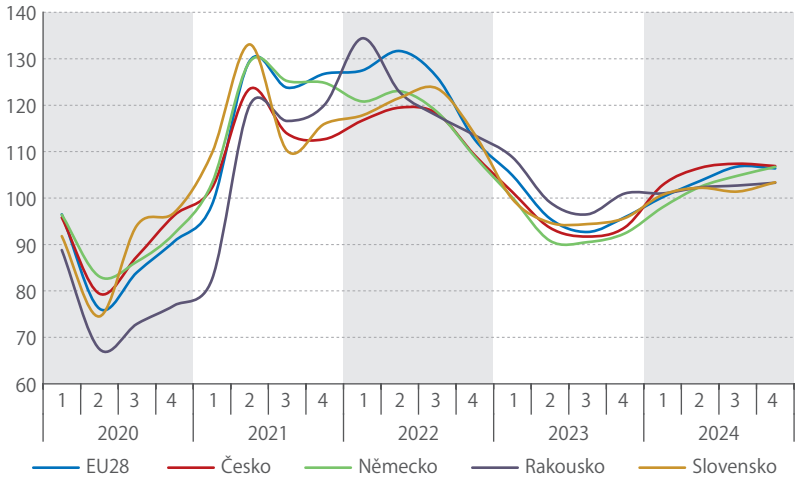

Zdroj: Eurostat

V Česku vzrostly v roce 2024 tržby o 5,9 %, čímž rovněž vyrovnaly pokles tržeb v předchozím roce, který činil 5,1 %. Sousedním státům se také dařilo, nejvíce Polsku, kde tržby vzrostly o 7,5 %. Německu se tržby meziročně zvýšily o 3,1 %, Rakousku o 2,3 % a Slovensku o 2,0 %. Nejvyšší růst tržeb byl zaznamenán na Maltě (o 22,8 %). Naproti tomu nejvyšší propad (o 6,6 %) zaznamenalo Lotyšsko*.

TRŽBY ROSTLY V PRŮBĚHU CELÉHO ROKU

Při meziročním srovnání čtvrtletních nominálních tržeb očištěných o kalendářní vlivy vykázaly podniky v EU zabývající se dopravou a skladováním růst ve všech čtvrtletích roku 2024. Pokles započatý ve druhém čtvrtletí roku 2023 byl zastaven zvýšením tržeb o 0,2 % v 1. čtvrtletí roku 2024, po němž následoval růst tržeb o 3,7 % ve 2. čtvrtletí, o 6,8 % ve 3. čtvrtletí a o 6,4 % v závěrečném 4. čtvrtletí roku 2024. I v České republice byl zaznamenán růst tržeb ve všech čtvrtletích roku 2024, ve 4. čtvrtletí o 6,9 %. Nadprůměrný růst tržeb vykázaly ve 4. čtvrtletí také Německo (o 6,7 %), Francie (o 9,3 %), Řecko (o 10,1 %), Polsko (o 10,2 %), Maďarsko (o 11,0 %), Dánsko (o 13,5 %) a Malta (o 21,2 %). Sousední Slovensko (růst o 3,4 %) a Rakousko (růst o 3,3 %) zaznamenaly nižší růst, než byl průměr EU27. Ve 4. čtvrtletí se tržby meziročně snížily jen ve třech zemích EU: ve Švédsku (o 2,6 %), v Lotyšsku (o 5,1 %) a v Estonsku (o 11,6 %)*.

ZAMĚŘENO NA ČESKO

Pro detailnější pohled na Českou republiku je vhodnější použít tržby očištěné o kalendářní vlivy ve stálých cenách, které eliminují dopad nestejného počtu pracovních dní i cenové hladiny na výši tržeb. Za celý rok 2024 takto očištěné tržby ve stálých cenách v Česku meziročně vzrostly o 4,7 %. Nejvýrazněji se meziročně zvýšily tržby letecké dopravě (o 21,9 %), která tak překonala úroveň předcovidového roku 2019. Rostly rovněž tržby skladování a vedlejším činnostem v dopravě (o 5,6 %), pozemní a potrubní dopravě (o 2,9 %) a poštovním a kurýrním činnostem (o 2,5 %). Nejméně se zvýšily tržby vodní dopravě (o 0,9 %), která má stále tržby skoro o pětinu nižší než v roce 2019.

Reálné tržby očištěné o kalendářní vlivy v sekci doprava a skladování v Česku ve 4. čtvrtletí 2024 meziročně vzrostly o 6,4 %, především díky vývoji tržeb ve skladování a vedlejších činnostech v dopravě (růst o 8,9 %) a v objemově nejvýznamnější pozemní a potrubní dopravě (růst o 4,2 %). Nejvýrazněji však rostla objemově méně významná letecká doprava (růst o 21,1 %), které se v roce 2024 nejvíce dařilo v prosinci. Poštovní a kurýrní činnosti vykázaly v posledním čtvrtletí zvýšení tržeb o 3,1 % a vodní doprava stagnovala (0,0 %).

** V době psaní článku nebyly dostupné údaje za Irsko a Nizozemsko.*

MEZIROČNÍ INDEX DOPRAVNÍCH TRŽEB VE 4. ČTVRTLETÍ 2024
(%, běžné ceny, očištěno o vliv počtu pracovních dní)

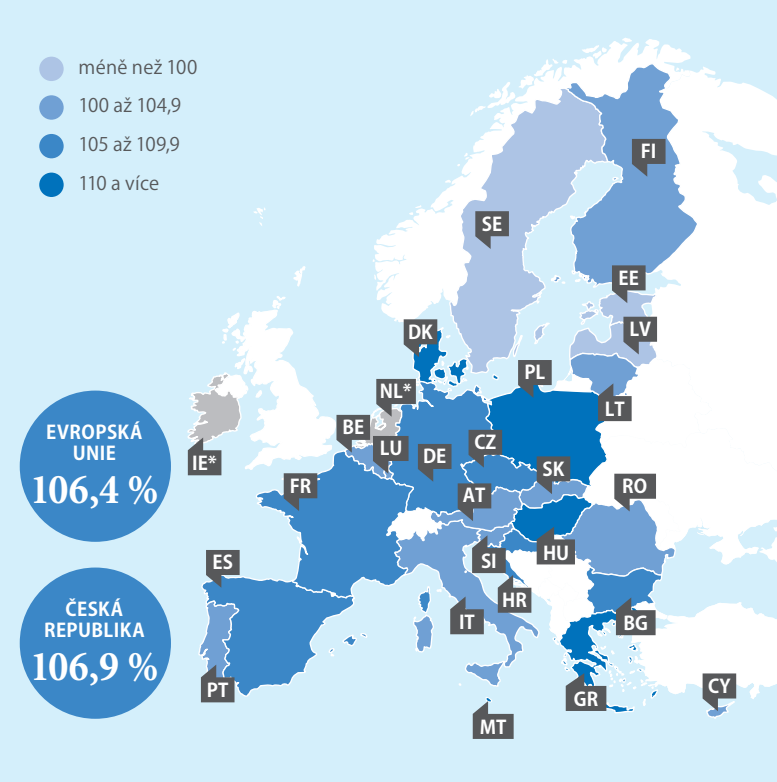

Zdroj: Eurostat

Buďte s námi ve spojení

Podložte své názory a rozhodnutí relevantními daty

x.com/czstatistika

instagram.com/czstatistika

youtube.com/@czstatistika

linkedin.com/company/czstatistika

Porodnost spadla na historické minimum

V letech 2022 až 2024 významně poklesl počet narozených dětí. V pozadí nestojí jen změna věkového složení žen-potenciálních matek, ale i pokles samotné úrovně plodnosti.

TEREZIE ŠTYGLEROVÁ
vedoucí oddělení demografické statistiky

MICHAELA NĚMEČKOVÁ
oddělení demografické statistiky

Během roku 2024 se narodilo 84 311 nových obyvatel Česka. Bylo to prozatím nejméně v historii statistického zjišťování, které má svůj počátek již v roce 1785. Dosavadní minimum 89 471 narozených z roku 1999 tak bylo překonáno o více než pět tisíc. Vůbec nejvíce živě narozených dětí na území srovnatelném s dnešním Českem přišlo na svět v roce 1902, a to 333 619. V poválečném období pak nejvyšší počty mezi 194 a 210 tisíci příslušely letům 1945–1948 a 1974. Pokud zůstaneme v nedávné historii, v době existence samostatné České republiky (od roku 1993), tak nejvíce novorozenců (121 470) eviduje statistika v roce 1993. Na 120tisícové hladině byl pak počet narozených naposledy v roce 2008 a ještě v roce 2022 se držel nad 101 tisíci.

DO VĚKU VYSOKÉ PLODNOSTI MÍŘÍ SLABÉ ROČNÍKY

K poklesu porodnosti došlo v roce 2024 třetím rokem v řadě, a ve srovnání s rokem 2021 byl počet novorozenců o celou čtvrtinu (v absolutním počtu o 27,5 tisíce) nižší. Podobně rychlý a intenzivní úbytek narozených (relativně také o čtvrtinu, absolutně o 30,6 tisíce) bylo možno sledovat rovněž před necelými třiceti lety mezi roky 1993 a 1996. Jedním z důvodů současného poklesu porodnosti je právě

DLOUHODOBÝ VÝVOJ POČTU ŽIVĚ NAROZENÝCH DĚTÍ NA ÚZEMÍ SOUČASNÉ ČR

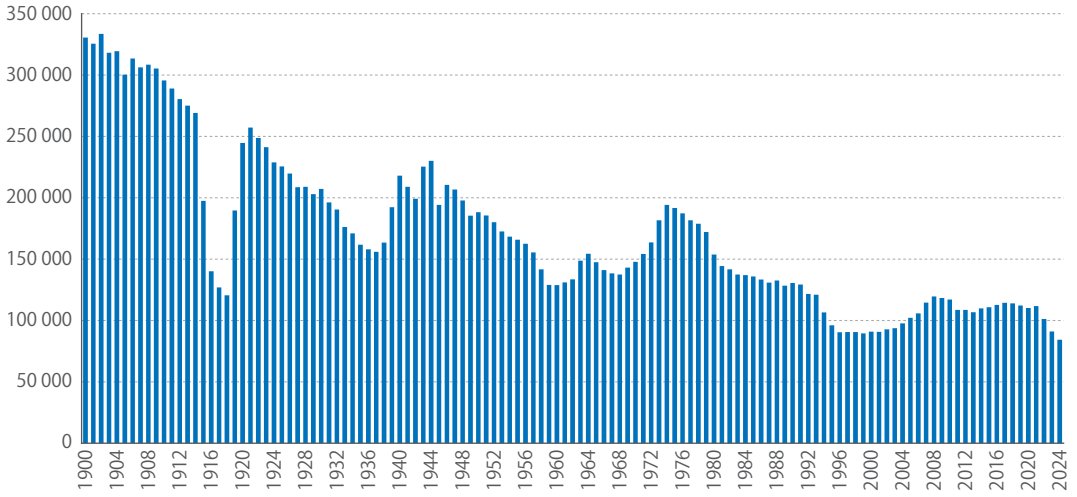

Zdroj: ČSÚ

ŽIVĚ NAROZENÉ DĚTI A ÚHRNNÁ PLODNOST PODLE POŘADÍ DÍTĚTE

rok	živě narození				úhrnná plodnost			
	celkem	1. pořadí	2. pořadí	3.+ pořadí	celkem	1. pořadí	2. pořadí	3.+ pořadí
2018	114 036	54 755	42 462	16 819	1,71	0,86	0,62	0,23
2019	112 231	53 647	42 173	16 411	1,71	0,85	0,62	0,23
2020	110 200	52 414	41 432	16 354	1,71	0,85	0,62	0,24
2021	111 793	51 900	43 623	16 270	1,83	0,88	0,69	0,25
2022	101 299	46 905	39 130	15 264	1,62	0,78	0,61	0,23
2023	91 149	42 165	35 658	13 326	1,45	0,70	0,55	0,20
2024	84 311	38 518	33 180	12 613	1,37	0,65	0,53	0,19

Zdroj: ČSÚ

její vývoj v 90. letech minulého století, který se dnes odráží ve změnách věkového složení a celkové početnosti žen v reprodukčním věku. Nejsilnější populační ročníky narozených v 70. letech již přešly do postreprodukčního věku a i všem ženám narozeným v 80. letech je minimálně 35 let. Do věku vyšší plodnosti nad 25 let se tak v nedávné době přesouvaly již méně početné generace žen narozených v druhé polovině 90. let. Konkrétně v roce 2024 dosáhly věku 25 let ženy z početně nejslabšího ročníku 1999. Nejčetnější skupinu rodiček v roce 2024 ještě tvořily ženy ze silnějšího ročníku 1993 (resp. generací 1991–1993), patřící mezi třicátnice, ale v následujících letech se do věku nejvyšší plodnosti 29 a 30 let budou přesouvat právě stále slabší populační ročníky 90. let. Pokud se jejich plodnost nezvýší, povedou tyto změny ve věkové struktuře rodiček k dalšímu poklesu počtu narozených dětí.

Jednotlivé meziroční změny počtu živě narozených dětí v posledních třech letech byly poměrně podobné: v roce 2022 došlo ke snížení úhrnu narozených o 9 %, v roce 2023 o 10 % a v roce 2024 o 8 %. Úbytek narozených nastal současně ve všech pořadích: u prvorozených v jednotlivých letech o 10 - 10 - 9 %, u druhorozených o 10 - 9 - 7 % a u narozených ve třetím a vyšším pořadí o 6 - 13 - 5 %. Také z pohledu pětiletých věkových skupin žen-matek došlo v posledních třech letech k úbytku každoročně ve všech skupinách. Nejvýraznější byl pravidelně meziroční pokles porodnosti u žen ve věkové skupině 25–29 let (o 11–12 %), o jednu desetinu se snížil v roce 2022 také počet narozených u žen 30–34letých a v roce 2023 počet narozených u žen 40 a víceletých.

Meziroční změny absolutního počtu narozených dětí jsou však při nerovnoměrném věkovém složení poplatné (kromě úrovně plodnosti) právě měnící se věkové skladbě populace v reprodukčním věku. Klesá-li totiž počet matek-potenciálních rodiček, pak i při neměnné úrovni jejich plodnosti bude narozených dětí stále méně. Aktuální vývoj porodnosti je výsledkem obou faktorů – snižuje se nejen počet potenciálních rodiček (resp. žen ve stěžejních věkových skupinách), ale i samotná úroveň plodnosti, tj. poměr počtu narozených dětí a počtu žen v reprodukčním věku.

MEZIROČNÍ INDEX RŮSTU/POKLESU ÚHRNNÉ PLODNOSTI PODLE POŘADÍ

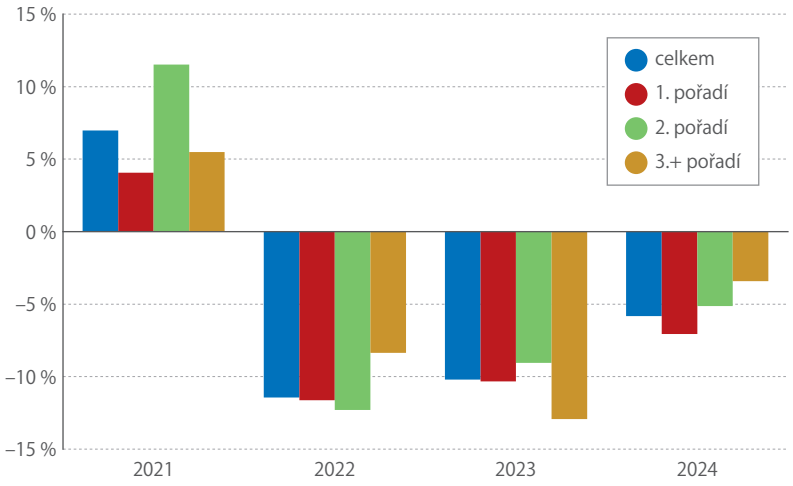

Zdroj: ČSÚ

PO NÁRŮSTU PLODNOSTI V ROCE 2021 NÁSLEDOVAL RYCHLÝ PÁD

Celkovou úroveň plodnosti žen v daném roce nejlépe vystihuje ukazatel úhrnné plodnosti, který vypovídá, kolik průměrně dětí by připadlo na jednu ženu, pokud by míry plodnosti zaznamenané v tomto roce zůstaly neměnné i v dalších letech. Po růstu plodnosti mezi lety 2011 a 2018 její úroveň v Česku do roku 2020 tři roky stagnovala na hodnotě 1,71 dítěte na jednu ženu. V roce 2021 se pak skokově zvýšila na 1,83, přičemž toho roku byla společně s Francií nejvyšší v Evropě. Nárůst plodnosti však byl pouze dočasný, a částečně za ním stála aktualizace údajů o početním stavu žen na základě výsledků nového sčítání lidu. Od roku 2022 pak měla plodnost, shodně s počtem narozených dětí, jasný klesající trend. Nejprve se v roce 2022 úhrnná plodnost meziročně snížila o 11 % na 1,62 a následně v roce 2023 o dalších 10 % na 1,45 dítěte na jednu ženu. V roce 2024 ji pak o něco mírnější pokles o 6 % stlačil na 1,37 dítěte na jednu ženu. Jde o nejnižší plodnost od roku 2007, tj. za posledních osmnáct let, nicméně stále převyšující úroveň plodnosti z let 1995–2006, kdy se pohybovala v pásmu mezi 1,13 a 1,33 dítěte na jednu ženu reprodukčního věku. Historické minimum přísluší roku 1999.

Rozklad úhrnné plodnosti podle pořadí narozeného dítěte ukazuje, že k růstu plodnosti došlo v roce

2021 ve všech pořadích, přičemž „tahounem“ růstu byla plodnost žen, které rodily své druhé dítě. Další tři roky se již plodnost ve všech pořadích pravidelně snižovala. V roce 2022 byl meziroční pokles shodně 12% jak u 1. pořadí, tak u 2. pořadí, u plodnosti vyššího pořadí byl trochu mírnější (8%). Naproti tomu v roce 2023 se ve srovnání s prvními dvěma pořadími plodnost 3. a vyšších pořadí meziročně propadla o něco více (o 13 %), zatímco u prvního o 10 % a u druhého o 9 %. V roce 2024 byl meziroční pokles ve všech pořadích slabší, když plodnost 1. pořadí se meziročně snížila o 7 % na 0,65 dítěte na jednu ženu, plodnost 2. pořadí o 5 % na 0,53 dítěte na jednu ženu a plodnost 3. či vyššího pořadí o 3 % na 0,19 dítěte na jednu ženu. Šlo o nejnižší plodnost prvního pořadí od roku 2006 a druhého pořadí od roku 2007. V případě vyššího pořadí byla srovnatelná plodnost naposledy v roce 2011 (a roku 2012 byla ještě drobně nižší).

POKLES ZASÁHL VŠECHNY SKUPINY ŽEN

Ačkoli před rokem 2021 celková úroveň plodnosti tři roky stagnovala, pohled na jednotlivé věkové skupiny ukazuje, že již v těchto letech docházelo k výrazné redukci plodnosti u žen mladších 20 let věku. V roce 2021, kdy úhrnná plodnost skokově vzrostla, se pak snížila i plodnost žen spadajících do věkové skupiny 20–24 let. Od roku 2022 se již intenzita plodnosti snižovala v rámci pětiletých věkových skupin plošně. V roce 2022 v jednotlivých věkových kategoriích meziročně klesla o 10–13 %, výjimkou byly ženy 40 a víceleté, jejichž plodnost se snížila jen o 5 %. V roce 2023 došlo k redukci intenzity plodnosti ve všech pětiletých skupinách minimálně o 10 %, nejvýrazněji o 14 % u nejmladších žen ve věku 15–19 let. V roce 2024 pak byl meziroční pokles, podobně jako v případě jednotlivých plodností podle pořadí narozeného dítěte, i z pohledu všech věků obecně mírnější. U žen do 30 let věku šlo o 8–9 %, u žen ve věkové skupině 30–34 a 35–39 let o 5 %. Ve skupině žen, které již oslavily 40. narozeniny, úroveň plodnosti dokonce meziročně v podstatě stagnovala.

ŽIVĚ NAROZENÍ NA TISÍC ŽEN PODLE VĚKOVÝCH SKUPIN A RODINNÉHO STAVU MATKY

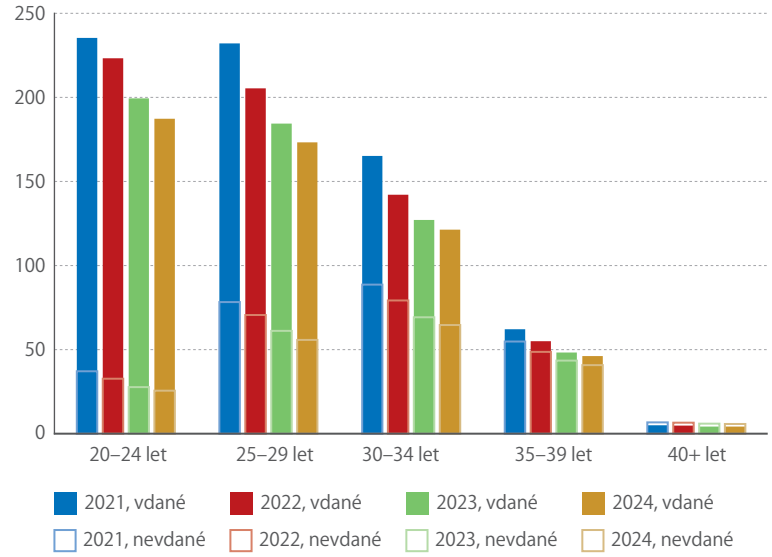

Zdroj: ČSÚ

Při pohledu na plodnost žen z hlediska jejich rodinného stavu je vidět, že postupně stále nižší plodnost zaznamenaly v letech 2022 až 2024 jak ženy vdané, tak ženy nevdané (a opět u obou skupin ve všech věkových kategoriích). Nadále platí, že relativně více dětí mají v průměru vdané ženy, nicméně poměr plodnosti vdaných a nevdaných žen není ve všech věkových skupinách stejný. Zatímco ve věkové kategorii 20–24 let byl počet dětí na tisíc žen u vdaných až sedminásobný oproti stejnému poměru u nevdaných, ve věkové skupině 35–39 let byla plodnost vdaných žen vyšší než nevdaných již jen asi o desetinu. V kategorii 40+ let pak naopak plodnost nevdaných žen mírně převyšovala nad plodností žen vdaných.

Pokles počtu živě narozených i úhrnné plodnosti byl v letech 2022 až 2024 registrován ve všech čtrnácti krajích České republiky, i když ne vždy stejně velký. Podrobněji se krajským rozdílům budeme věnovat v příštím vydání časopisu.

MEZIROČNÍ INDEX RŮSTU/POKLESU PLODNOSTI PODLE VĚKU

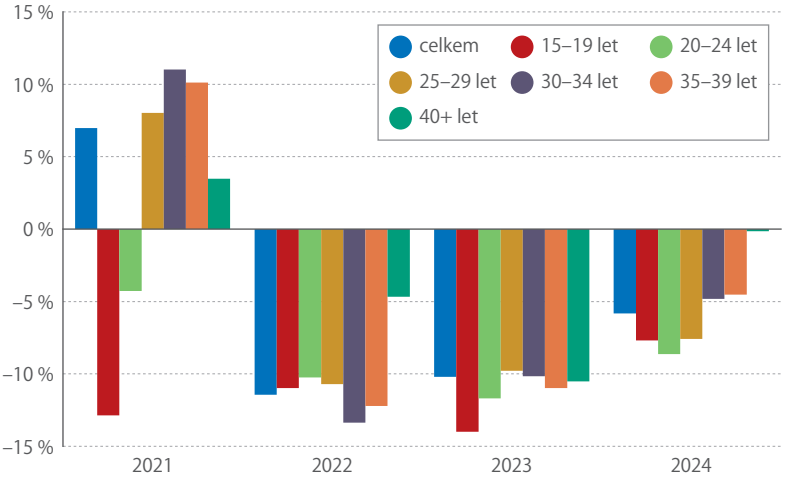

Zdroj: ČSÚ

Údaje o **porodnosti** se vztahují k celkovému počtu narozených dětí, příp. jejich přepočtu na tisíc obyvatel bez ohledu na věk a pohlaví (tzv. hrubá míra porodnosti). Ukazatele **plodnosti** vyjadřují vztah mezi počtem narozených dětí a počtem žen v reprodukčním věku (15–49 let), přičemž tato relace se zpravidla počítá pro jednotlivé věky/věkové skupiny žen (tzv. míry plodnosti podle věku). Součet plodností podle věku pak tvoří ukazatel úhrnné plodnosti, který vyjadřuje průměrný počet živě narozených dětí jedné ženě během jejího reprodukčního věku za předpokladu, že míry plodnosti podle věku pozorované v daném roce zůstanou neměnné.

Jak často vyjíždějí záchranáři

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR zveřejnil data o výjezdech zdravotnické záchranné služby v letech 2010 až 2023.

PAVEL ČERNÝ
oddělení marketingu a PR

Z publikovaných údajů vyplývá, že za uvedené období vzrostl počet výjezdů ze 76 tisíc na více než 104 tisíc. Vrchol v roce 2022 dokonce lehce přesáhl úroveň 110 tisíc. Počty výjezdů k ženám a mužům jsou poměrně vyrovnané, mužů bylo více jen o 260. Porovnání podle krajů zhruba kopíruje krajský žebříček podle počtu obyvatel, což znamená, že v žádném kraji nevyužívají lidé záchranku víc než jinde.

CELKOVÝ POČET VÝJEZDŮ ZDRAVOTNICKÉ ZÁCHRANNÉ SLUŽBY

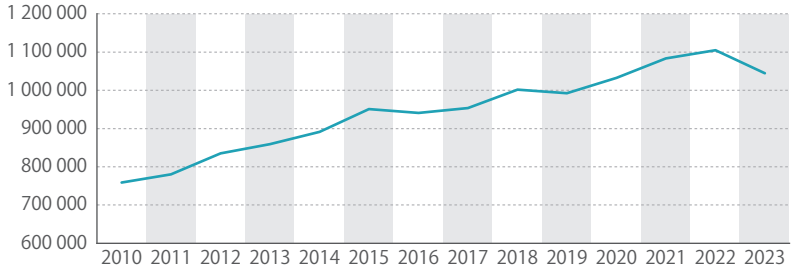

POČET VÝJEZDŮ PODLE VĚKU PACIENTA

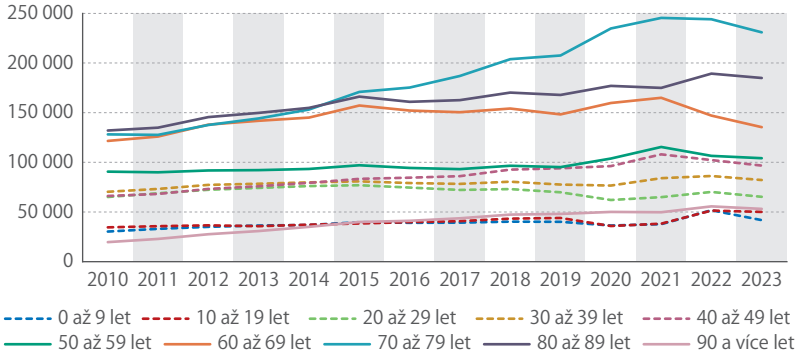

Zdroj: NZIP

Nejčastěji záchranáři vyjížděli k nemocným ve věku 70 až 79 let, následují pacienti ve věkové skupině 80 až 89 let. Po přepočtu na počet výjezdů na 1 000 obyvatel daného věku vychází jako nejrizikovější skupina od 90 let výše, která je však v absolutním vyjádření jen velmi malá. Ke každé tisícovce osob v tomto věku vyjela v roce 2023 záchranka 792krát. K pacientům ve věku 80 až 89 let se uskutečnilo 435 výjezdů na 1 000 obyvatel stejného stáří, ve skupině 70 až 79 let to bylo 208 výjezdů. Lehce nad průměrem (96 výjezdů na 1 000 osob) se nacházela i kategorie 60 až 69 let, která si vyžádala 109 zásahů na 1 000 osob.

Rozložení výjezdů podle měsíců v roce bývá poměrně rovnoměrné, průměr překračuje zpravidla prosinec a prázdninové měsíce červenec a srpen. V některých letech se nadprůměrný počet výjezdů vyskytoval také v lednu, ojediněle i v jiných měsících.

Mezi příčinami výjezdů jasně převažují „ostatní příznaky a znaky, abnormální klinické a laboratorní nálezy“, do nichž lze zahrnout širokou škálu zdravotních potíží. V roce 2023 stály za více než 310 tisíci výjezdy. S výrazným odstupem za nimi se nachází trojice konkrétněji specifikovaných neduhů: „bolest – hrdlo, hruď, břicho, pánev“, „poranění hlavy“ a „ostatní poranění a následky“. K nim se uskutečnilo okolo 100 tisíc výjezdů. Každá z dalších příčin si vyžádala méně než 50 tisíc výjezdů.

Na webových stránkách Národního zdravotnického informačního portálu je zveřejněno mnoho dalších datových sad z různých oblastí zdravotní péče. Některé z nich mají interaktivní formu, takže si uživatelé mohou sami volit zobrazované položky, časová období apod.

bit.ly/4lR12wn

Zásady nejsou jenom slova na papíře

S předsedou ČSÚ Markem Rojíčkem jsme se tentokrát sešli u příležitosti 20. výročí vzniku Kodexu evropské statistiky. Ten v 16 zásadách definuje způsob práce orgánů statistické služby začleněných do Evropského statistického systému. Tedy zejména národních statistických úřadů a Eurostatu. Pro náš rozhovor jsme vybrali několik zásad a pokusili se vysvětlit, jak jsou uplatňovány v praxi.

Foto: Tereza Koutecká

1. Profesionální nezávislost

Cítil jste někdy za dobu svého působení v ČSÚ nějaké snahy ovlivnit činnost či výsledky práce úřadu?

Udržení nezávislosti instituce, jakou je statistický úřad, není zaručeno automaticky tím, že je to napsáno v zákoně. Je to také otázka politické kultury, aktivní komunikace vůči ostatním institucím a politickým představitelům, pojistek v procesu jmenování a odvolávání vedení úřadu a zároveň renomé, které máme u širší veřejnosti. Političtí představitelé by si měli být vědomi, že snaha ovlivnit statistický úřad se může ve výsledku postavit proti nim.

U nás se naštěstí dlouhodobě daří dodržovat vysokou úroveň nezávislosti, přestože ne vždy každému vyhovují data, která zveřejňujeme, a vláda je často kritizována opozicí nebo médii, pokud pro ni nevyznívají lichotivě. Nikdy jsem ale nezažil snahu o přímé ovlivnění publikovaných údajů. Ani by to nebylo dost dobře možné, protože to sám nejsem schopen zajistit. Je to výsostně odborná otázka, a kdybych se o to pokoušel, ztratil bych důvěru svých zaměstnanců. Nepochybně by se to také dříve nebo později dostalo na veřejnost a vedlo ke snížení důvěry v naše data.

1a. Koordinace a spolupráce

Jsou čeští statistici autory nějakých změn či inovací, které se začaly uplatňovat i v jiných zemích?

Naši odborníci jsou v rámci Evropského statistického systému velmi aktivní a uznávaní, patříme k respektovaným statistickým úřadům. Špičkové svým rozsahem a vzájemnou propojeností jsou národní účty, statistika vládních institucí. V oblasti zahraničního obchodu jsme jednou z mála zemí, které publikují data v souladu s principem změny vlastnictví nejen v národních účtech a platební bilanci, ale i v podrobné měsíční produktové struktuře. Výpočet spotřebitelské inflace zahrnuje i tzv. imputované nájemné, a lépe tak odráží cenový vývoj na trhu bydlení, v tom jsme také v Evropě ojedinělí. Máme velmi dobře integrovaná šetření v domácnostech, v minulých letech jsme výrazně zlepšili propočet statistiky odpadů, a takhle bych mohl pokračovat i v dalších oblastech. Pravidelně se setkáváme s kolegy v zahraničí a vzájemně se inspirujeme, ale každý má svůj systém, takže nelze úplně jednoduše kopírovat.

4. Závazek zajišťování kvality
Statistické orgány mají systematicky a pravidelně vyhodnocovat své silné a slabé stránky. V čem spočívají hlavní silné a slabé stránky ČSÚ?
Silnou stránkou je dlouhodobá stabilita, profesionální nezávislost, odborné znalosti zaměstnanců, moderní pracovní prostředí a technologie, respekt odborné veřejnosti a poměrně široké povědomí o našem úřadu například i díky tomu, že se podílíme na zpracování výsledků voleb. Slabinami jsou stále ještě spíše horší dostupnost administrativních dat ve srovnání s řadou jiných zemí EU, a tím pádem i možnosti jejich vytěžování pro statistiku, krátký horizont rozpočtového procesu a jeho rigidita, malá ochota k inovacím u řady zaměstnanců a také podprůměrné platové ohodnocení při stejné kvalifikaci ve srovnání s průměrem státní správy i soukromým sektorem.

5. Důvěrnost statistických údajů a ochrana údajů
Informace získávané ČSÚ mohou být využívány pouze ke statistickým účelům a k ničemu jinému. Stává se přesto, že od ČSÚ někdo informace pro jiné účely požaduje?
Občas se to stává, většinou kvůli neznalosti platné legislativy. Vždy vysvětlujeme, že důvěrnost statistických údajů je naprosto klíčová pro naši důvěryhodnost, a zpravidla se podaří uspokojit požadavky jiným způsobem, například zpracováním výstupů na míru tak, aby byla ochrana individuálních dat zachována. Už jsme se ale také setkali s požadavkem například v rámci vyšetřování Policií ČR nebo soudního řízení. I v těchto případech jsme však svou pozici uhájili a individuální data nevydali.

6. Nestrannost a objektivita
Dodává ČSÚ někomu výsledky dříve nebo ve větším detailu než ostatním?
Nikdo nemá přednostní právo, data vždy publikujeme současně všem. Je potřeba si uvědomit, že řada údajů ovlivňuje například chování finančních trhů, a přednostním poskytnutím bychom někomu poskytli neoprávněnou výhodu. To platí i vůči vládě a našim dalším partnerům v rámci státní správy nebo centrální bance.

9. Přiměřené zatížení respondentů
Jaká opatření z poslední doby nejvíce snížila zátěž respondentů? A jaká opatření se chystají v nejbližší budoucnosti?
Zátěž respondentů snižujeme dlouhodobě tím, že vytěžujeme administrativní data, čímž omezujeme statistické výkazy buď úplně, nebo jejich rozsah a také velikost výběrových souborů. Je potřeba zmínit, že dnes dostává statistické výkazy jen zhruba jeden z deseti aktivních ekonomických subjektů. Pochopitelně, pokud jste v dané oblasti významná firma, pravděpodobně se statistickému zjišťování nevyhnete, protože bez vás by výsledky byly zkreslené. V nejbližší době počítáme s rušením mzdového výkaznictví v souvislosti se zavedením takzvaného Jednotného měsíčního hlášení zaměstnavatele. Zprovozníme také portál respondenta a rozhraní pro napojení přímo na podnikové informační systémy, například pro vytěžování dat z účetnictví. Postupně redukujeme výkazy určené matrikám, protože jsme schopni pro demografickou statistiku vytěžovat Registr obyvatel a další agendové systémy na něj napojené. Když Ministerstvo pro místní rozvoj spustí systém e-Turista, přestaneme obesílat statistickými výkazy ubytovací zařízení. Obdobně jsme zrušili v poslední době výkazy v oblasti zemědělství, protože jsme schopni vytěžovat příslušné registry, pracujeme také na projektu odhadu sklizní pomocí dat ze satelitních snímků.

10. Efektivita nákladů
Jakými indikátory lze změřit efektivitu statistického úřadu? Můžete porovnat efektivitu ČSÚ se statistickými úřady jiných zemí?
V současné době běží projekt bilaterálního srovnání se statistickým úřadem Rakouska. My jsme dlouhodobě neměřili náklady na úrovni jednotlivých procesů, protože v zásadě dostáváme ze státního rozpočtu paušální částku, která kryje náklady naší činnosti bez ohledu na to, jak je rozsáhlá, přičemž ten rozsah je dán dominantně evropskou legislativou. Protože jsme však stále více pod tlakem rozpočtového omezení, musíme pro naše interní rozhodování vzít v potaz, kolik nás která činnost stojí.

Produktivita je větší oříšek, ta se obecně ve veřejné správě měří špatně, protože chybí měřitelný výstup – my naše výstupy neprodáváme, ale dáváme je k dispozici v naprosté většině zdarma široké veřejnosti. V tuzemských podmínkách neexistuje obdobná instituce, se kterou bychom se mohli porovnávat. Srovnání se zahraničním statistickým úřadem proto dává smysl, přestože má také svá úskalí a existují velké rozdíly v tom, jak jsou podobné činnosti v různých zemích zajišťovány a jaký je jejich rozsah. V Evropě najdete statistické úřady, které mají tři sta zaměstnanců, nebo také pět tisíc.

PAVEL ČERNÝ
oddělení marketingu a PR

Pozici, že důvěrnost statistických údajů je pro nás naprosto klíčová, jsme si dokázali vždy obhájit.

Ing. Marek Rojíček, Ph.D.

Je absolventem Národohospodářské fakulty VŠE v Praze. V ČSÚ působí od roku 2001, předsedou je od března 2018. Profesně se zabývá oblastí národních účtů, podílel se na implementaci evropských standardů národního účetnictví. Ve vědecké činnosti se orientuje na zkoumání role ekonomických struktur v procesu přechodu od nákladové ke kvalitativně zaměřené konkurenční výhodě a na analýzu makroekonomických a strukturálních dopadů globalizace ekonomických toků.

Aktuální znění Kodexu evropské statistiky najdete na: bit.ly/4kDw5uo

11. Relevance
Statistiky mají splňovat potřeby uživatelů. Jak ČSÚ tyto potřeby zjišťuje?
Naše výstupy jsou v naprosté většině dány legislativou, ať už evropskou, nebo národní. Zároveň tím pokrýváme většinu standardních požadavků našich uživatelů. Nicméně průběžně se s uživateli našich dat, zejména těmi institucionálními, bavíme, a pokud jsme jejich potřeby schopni naplnit v rámci našich kapacit, děláme to. Případně se můžeme dohodnout na zajištění sběru dat, pokud nám pokryjí náklady s tím spojené. Často jde o data, která už máme k dispozici, a jde jen o to je v požadované podobě zpřístupnit našim zákazníkům. Nebo můžeme žadatele odkázat na správný zdroj dat.

V rámci spolupráce například s ministerstvy a jinými úřady nebo centrální bankou organizujeme pravidelná setkání, kde často řešíme právě jejich potřeby datových zdrojů. A pro individuální zákazníky je k dispozici servis našich informačních služeb. Největší problém nám dělají požadavky schválené v evropské legislativě, protože jsme povinni je plnit, ale nikdo je nezohledňuje v našem rozpočtu. S tím ale má problém většina statistických úřadů v EU.

12. Přesnost a spolehlivost
Podařilo se ČSÚ v poslední době významně zpřesnit některou z vytvářených statistik?
Je potřeba si uvědomit, že neexistuje nic jako naprosto přesné statistické číslo. Vždy je to jen odhad, více či méně se přibližující neznámé realitě. Naším úkolem je odhadovat realitu co nejobjektivněji, ale spočítat nějaký ukazatel zcela přesně je v dnešním složitém světě nemožné. I pokud si vezmeme počet obyvatel, který by na první pohled neměl být problém určit, je to ve skutečnosti docela oříšek. Roli hrají různé metodické výklady, například kdo přesně spadá do populace na daném území, a kdo ne. Zohlednit je třeba nedokonalé administrativní záznamy, lidi žijící na ulici, osoby pobývající v zemi nelegálně…

Ale pokud bych měl odpovědět na vaši otázku, podařilo se nám zvýšit kvalitu indexu spotřebitelských cen tím, že jsme získali přístup k záznamům z pokladen obchodních řetězců. Ty poskytují informaci o vývoji cen toho, co nakupují spotřebitelé, přesněji, než to bylo možné stanovit ze zjišťování cen tazateli v terénu. Hlavní výhodou je jednak širší spektrum zboží, které dokážeme statisticky pokrýt, ale také schopnost zachytit lépe průměrnou cenu v daném měsíci.

13. Včasnost a dochvilnost
U kterých statistik se podařilo v posledních letech významně zkrátit dobu od konce sledovaného období po zveřejnění výstupů?
Velmi dobrým příkladem je takzvaný předběžný odhad indexu spotřebitelských cen, který předchází řádnému odhadu zhruba o pět nebo šest pracovních dnů. Již dříve jsme zavedli předběžný odhad HDP, který je k dispozici měsíc po skončení čtvrtletí. Obecně se dá říct, že data publikujeme na národní úrovni dříve, než jsou požadavky na jejich zasílání do Eurostatu – jsme v průměru rychlejší než ostatní země. Obecně největší zpoždění od referenčního období mají roční strukturální data, ale tam je to dáno tím, kdy jsme je schopni získat od našich respondentů nebo z administrativního zdroje. Například roční účetní závěrky firem jsou k dispozici až s velkým časovým odstupem.

15. Dostupnost a srozumitelnost
Které statistiky bývají nejčastěji interpretovány nesprávně? Jaké aktivity ČSÚ vyvíjí pro zvyšování statistické gramotnosti uživatelů?
Čím metodicky složitější jsou statistické indikátory, tím je těžší je správně pochopit. Obecně patří k nejsložitějším národní účty, protože nejsou úplně intuitivní a pracují s nimi spíše odborníci. Naproti tomu počet narozených nebo zemřelých či množství sklizených jablek pochopí každý. Často se setkáváme s určitým nepochopením u průměrné mzdy, ale tam je to dáno tím, že tento ukazatel není rovnoměrně rozložený a většina lidí (zhruba dvě třetiny) bere méně než průměr. Může se jim tak zdát, že údaj nadhodnocujeme, ale není tomu tak. Úplně jednoduchý není ani index spotřebitelských cen, protože měří vývoj průměrné ceny nějakého průměrného spotřebitelského koše, který má každý člověk individuální. Statistická data ale jsou od toho, aby vyjadřovala nějakou souhrnnou či střední hodnotu.

Co se týče statistické gramotnosti, na té pracujeme neustále už jen tím, že každý den komunikujeme s našimi uživateli a médii. Máme ale i projekty například pro školáky. Úspěšné je třeba Minisčítání, na němž spolupracujeme se školami a jehož nejnovější kolo proběhne letos na podzim. Velmi dobrým příkladem je také časopis, který právě čtete, protože ten se snaží popularizovat statistická data a zasazovat je do příběhů a souvislostí.

Životní podmínky domácností sledujeme již 20 let

Rok 2024 byl již dvacátým v pořadí, kdy Český statistický úřad zrealizoval každoroční šetření Životní podmínky.

TÁŇA DVORNÁKOVÁ
vedoucí oddělení příjmů, výdajů a životních podmínek domácností

Zjišťování u nás poprvé proběhlo v roce 2005 v návaznosti na vstup České republiky do Evropské unie. Na mezinárodní úrovni je koordinováno Eurostatem a je známo pod názvem European Union – Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC).

Smyslem šetření je získávat reprezentativní údaje o příjmovém rozdělení jednotlivých typů domácností, o způsobu, kvalitě a finanční náročnosti bydlení, o vybavenosti domácností předměty dlouhodobého užívání a o pracovních, hmotných a zdravotních podmínkách dospělých osob žijících v domácnostech. Sesbíraná data slouží k výpočtu ukazatelů peněžní a materiální chudoby, intenzity ekonomické aktivity a úrovně sociálního vyloučení.

JAK TO CELÉ ZAČALO

Vše začalo již v roce 2004 provedením dvou vln pilotního šetření. Na ně na jaře 2005 navázalo úplně první zjišťování Životní podmínky s náhodným dvoustupňovým výběrem 7 000 bytů, v nichž se našim tazatelům podařilo vyšetřit 4 351 domácností. Úspěšnost tazatelů byla velmi vysoká a dosáhla 64,8 %. Šetření je od začátku koncipováno jako rotační panel, tzn., že domácnosti jsou zahrnuty do šetření celkem 4 roky, po které je jednou ročně navštěvuje tazatel či tazatelka. Domácnosti, u nichž bylo šetření ukončeno, se průběžně nahrazují dalšími z nově vybraných bytů, a tím dochází k postupné obměně souboru.

V roce 2007 byly vydány první výsledky ve formě tabulkové publikace pod názvem „Příjmy a životní podmínky domácností ČR v roce 2005“. Publikace obsahovala údaje za hospodařící domácnosti a osoby ve věku 16 a více let, za něž byly zjišťovány vybrané skutečnosti. Za domácnosti i za osoby byly v souladu s povinnou ochranou individuálních dat publikovány pouze agregované údaje tříděné

ŽIVOTNÍ PODMÍNKY DOMÁCNOSTÍ

OBSAH

21
Životní podmínky domácností sledujeme již 20 let

25
Velikost českých domácností se zmenšuje

28
Bydlení v Česku

31
Příjmy českých domácností

35
Funguje v Česku domácí péče o dospělé?

36
Jak se žije dětem v Česku?

podle různých charakteristik, například podle typu a výše příjmu domácnosti, podle věku nebo ekonomické aktivity osoby.

Na první publikaci obsahově navázaly publikace vydávané v dalších letech. Poté, co došlo k ustálení sběru dat v terénu a jejich následného zpracování, bylo možné postupně zkracovat interval od konce šetření do zveřejnění výsledků. Již po několik let jsou výsledná data připravena k vydání vždy na začátku kalendářního roku následujícího po roce, v němž jejich sběr proběhl. Jako zatím poslední vyšla letos v březnu publikace „Příjmy a životní podmínky domácností za rok 2024".

Existuje však i pro širší veřejnost přístupnější čtení. ČSÚ každoročně vydává brožurku „Životní podmínky v ČR". Ta shrnuje nejzajímavější údaje získané ze zjišťování a prezentuje je srozumitelnou formou.

Brožury s výsledky šetření SILC vydávané ČSÚ

VÝVOJ VYŠETŘENOSTI

Počet vybraných domácností se postupně ustálil na vzorku zhruba 11 tisíc. Celková úspěšnost šetření se v jednotlivých letech mírně mění a v poslední době spíše klesá. Větší rozdíly ve vyšetřenosti lze pozorovat především ze srovnání prvních a opakovaných návštěv. Ty další bývají přirozeně podstatně úspěšnější.

I když má Česko jako člen EU povinnost provádět zjišťování SILC na základě nařízení Evropské komise, vybrané domácnosti se účastní dobrovolně a svou participaci mohou kdykoliv odmítnout. Jako hlavní důvody odmítnutí uvádějí domácnosti výhrady k zasahování do soukromí (nejčastěji mají problém s poskytováním osobních údajů), obavy z případného zneužití sdělených informací nebo strach vpustit cizí osoby do bytu. Některé domácnosti odmítají sdělovat informace o sobě ze zásady. Postoj domácnosti mohou také ovlivnit vnější okolnosti, například náhodné živelné události (povodně, pandemie) nebo celospolečensky citlivé jevy (zdražování či jiné sociální nejistoty).

ÚSPĚŠNOST PŘI ZÍSKÁVÁNÍ DOMÁCNOSTÍ V ČASOVÉ ŘADĚ

rok	úspěšnost návštěv v %				výběr 1. vlna	navštívených domácností	vyšetřených domácností	celková úspěšnost
	1. vlna	2. vlna	3. vlna	4. vlna				
2005	64,8	x	x	x	7 000	6 646	4 351	64,8 %
2006	65,5	89,0	x	x	5 750	9 877	7 483	75,8 %
2007	64,9	92,5	94,2	x	4 250	11 611	9 675	83,3 %
2008	53,1	92,9	95,0	97,0	4 250	13 591	11 294	83,1 %
2009	59,5	85,9	93,0	95,3	4 300	12 299	9 911	80,6 %
2010	65,7	94,1	95,9	99,0	4 300	10 720	9 098	84,9 %
2011	65,1	95,0	96,5	98,7	4 000	10 401	8 866	85,2 %
2012	60,5	94,5	96,1	98,4	3 600	10 329	8 773	84,9 %
2013	61,1	94,4	96,5	98,2	3 600	9784	8 275	84,6 %
2014	62,2	96,0	96,9	99,1	4 000	9 592	8 053	84,0 %
2015	61,4	94,3	97,6	98,5	4 000	9 531	7 914	83,0 %
2016	60,3	95,6	96,2	97,8	4 750	10 428	8 507	81,6 %
2017	57,7	93,1	94,2	95,4	4 750	10 904	8 701	79,8 %
2018	54,8	92,0	93,5	98,1	4 750	10 943	8 634	78,9 %
2019	56,2	94,5	94,6	97,4	4 750	10 892	8 707	79,9 %
2020	55,7	94,5	95,9	97,6	4 750	10 767	8 618	80,0 %
2021	57,0	95,6	95,5	98,4	4 750	10 750	8 677	80,7 %
2022	54,9	92,1	95,9	98,1	4 750	10 860	8 605	79,2 %
2023	56,9	93,9	94,2	97,3	4 750	10 655	8 520	80,0 %
2024	54,4	94,1	94,7	97,7	4 750	10 796	8 502	78,8 %

Zdroj: ČSÚ, SILC

JAKÉ TYPY PROBLÉMŮ ŘEŠÍTE V RÁMCI TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE V DOMÁCNOSTECH NEJČASTĚJI?

KATEŘINA DOSOUDILOVÁ
vedoucí sociálních služeb organizace Člověk v tísni

„V rámci terénní sociální práce, kterou poskytujeme prostřednictvím 9 sociálních služeb typu terénní programy, nejčastěji pomáháme domácnostem s bydlením, zadlužeností, dávkami, potravinovou nouzí, péčí o zdraví a narušenými rodinnými vztahy. Častou spoluprací je oblast bydlení – jen změnu bydlení jsme řešili za posledních 12 měsíců v 500 případech, dalších 193 zakázek směřovalo k udržení stávajícího bydlení. Tato čísla ukazují na bytovou nestabilitu, krátkodobé nájemní vztahy a časté stěhování klientů. Materiální nedostatek hraje velkou roli zejména u rodin s malými dětmi a seniorů – potravinovou pomoc jsme poskytovali ve více než 400 případech. U zprostředkování dávek se ukazuje, že velké množství lidí nezvládá administrativní nároky dávkového systému. Významnou oblastí jsou také dluhy, jejichž řešení zajišťuje naše specializované poradenství v rámci dalších našich služeb. V 544 případech jsme řešili také zdravotní problémy a v některých regionech nedostupnou zdravotní péči. S rodinnými konflikty, rozchody a úpravami péče o děti jsme pracovali ve více než 300 případech. Z hlediska vývoje v čase můžeme říci, že hlavní témata – nestabilní bydlení, dluhy, závislost na dávkách, materiální nouze – přetrvávají dlouhodobě. Co se ale mění, je hloubka těchto problémů a jejich kumulace.“

Na význam šetření u domácností upozorňuje veřejnost nové video na sociálních sítích ČSÚ

Zvyšovat ochotu domácností pomáhají malé dárky, které dostávají respondenti po ukončení šetření. V prvním roce šetření to byla kalkulačka, v průběhu let tazatelé rozdávali například šroubováky, svinovací metry, tašky, soupravu na čištění brýlí, bločky, flash disky nebo pastelky s omalovánkami. Jedním z nejoblíbenějších dárků jsou propisovací tužky, které zůstávají v „nabídce“ prakticky po celou dobu.

Úspěšnost zjišťování Životní podmínky ovlivnilo také metodologické propojení s dalšími obdobnými statistickými zjišťováními. Domácnosti jsou ve 3. a 4. roce účasti v SILC (v tzv. 3. a 4. vlně) osloveny za účelem spolupráce na zjišťování Statistiky rodinných účtů (SRÚ), které se zaměřuje na výdaje domácností. K této integraci došlo po reorganizaci SRÚ a harmonizaci její metodiky s mezinárodními standardy v roce 2017. V roce 2020 nastala další integrace, kdy domácnosti ve 4. vlně SILC žádáme o účast na zjišťování Finanční situace domácností (FSD), zaměřeném především na majetek a dluhy domácnosti.

Od roku 2023 bylo zavedeno šetření prostřednictvím tabletů.

Největší podíl na úspěšném vyšetření domácností mají bezesporu samotní tazatelé. Jejich role je pro domácnostní šetření klíčová, a bez nich by ČSÚ nepochybně žádné údaje od respondentů nezískal. V počátcích zjišťování se samozřejmě musely ladit kapacity těchto lidí. Šetření v terénu probíhá v první polovině roku, a vzhledem k tomu, že kmenoví zaměstnanci ČSÚ souběžně pracují i na dalších šetřeních, podílejí se na SILC i externí tazatelé najímaní za tímto účelem. V současné době ČSÚ disponuje zhruba 300 kmenovými a najímá přibližně 140 externích tazatelů. Drtivá většina z nich jsou ženy.

VÝVOJ ZPŮSOBU A TECHNIKY SBĚRU DAT

Již od samého začátku zjišťování SILC v terénu byla zřejmá snaha jej maximálně zefektivnit, aby zátěž dotazovaných osob byla co nejmenší. Počínaje rokem 2008 proto započal postupný přechod od šetření s papírovými dotazníky na elektronickou formu s pomocí notebooků. Záměrem bylo, aby se celé šetření pro respondenty, a zejména pro opakovaně oslovované, podstatně zkrátilo a zjednodušilo. V uvedeném roce se šetření poprvé uskutečnilo dvěma způsoby, částečně klasicky formou papírových dotazníků a nově formou elektronického dotazníku. Tazatelé provedli sběr dat do elektronického dotazníku v notebooku u 37 % domácností. Podobný poměr mezi vyplňováním papírového dotazníku a elektronickým sběrem se udržel i v dalších letech.

Zpracování papírových dotazníků probíhalo formou tzv. OCR technologie, tedy optickým snímáním dotazníků a strojovým rozpoznáváním údajů z nich. Pro tyto účely bylo nutné, aby tazatelé údaje do dotazníků zapisovali čitelně a podle předepsaného vzoru číslic. Dotazníky navíc obsahovaly kontrolní součty, které díky vyhodnocení hned po skenování odhalily případnou nekonzistentnost záznamů. Data z elektronických dotazníků se zpracovávala průběžně, data z papírových pak byla doplněna jednorázově.

Od roku 2012 došlo k úplnému přechodu odevzdávaných dat z terénu na elektronickou formu. I tazatelé, kteří zapisovali odpovědi respondentů do papírových dotazníků, museli posléze zajistit jejich přepsání do elektronického dotazníku.

Po celou dobu se preferovala varianta šetřit údaje přímo u domácnosti, telefonické dotazování nebylo kvůli značnému rozsahu dotazníku příliš vhodné. Tuto praxi však narušila pandemie covidu19, kdy se z důvodu nemožnosti osobních kontaktů musela část zjišťování uskutečnit telefonicky (v roce 2021 šlo o 45 % vyšetřených domácností).

Hlavní jádro dotazníku zůstává každoročně neměnné. Mění se však přídavné moduly, které se každý rok zaměřují na specifické oblasti životních podmínek domácností. Speciální sady otázek mapují podrobněji například úroveň bydlení či jeho energetickou náročnost, mezigenerační přenos chudoby a znevýhodnění, materiální deprivaci, přístup ke službám apod. Opakujícími se tématy v několikaletých intervalech jsou přístup ke službám, sociální a kulturní participace, zdraví a kvalita života či zdraví dětí.

OD ROKU 2023 JINAK

Další velkou změnou, která se pro práci v terénu plánovala a připravovala dva roky, byl technologický přechod z notebooků na tablety v roce 2023. Mezi nesporné výhody tabletů patří, že jsou menší, lehčí a umožňují dotykové ovládání. Tazatelé v terénu využívají aplikaci Tazatel, v níž přistupují k dotazníkům pro jednotlivé domácnosti. Přestože implementace této změny byla náročná, pro domácnostní šetření se vyplatila.

A co přinese našim respondentům budoucnost? To už tak trochu tušíme. V roce 2025 je poprvé pro respondenty zavedena doplňková možnost vyplnit část dotazníku svépomocí prostřednictvím online aplikace na webu. Až praxe však ukáže, jaký zájem o tuto variantu vyplňování bude. S jistotou lze ale říci, že zjišťování SILC se bez osobních kontaktů tazatelů v domácnostech neobejde, zejména v první vlně při počátečním získávání respondentů ke spolupráci.

Pro všechny, kdo to s demografií myslí vážně

Demografie

Odborný recenzovaný časopis

Zařazen v citačních databázích Scopus a ESCI

Vychází 4x ročně tištěný i online

csu.gov.cz/demografie

Velikost českých domácností se zmenšuje

Za 20 let klesl průměrný počet osob v jedné domácnosti z 2,52 na 2,30. Současně narostl podíl jednočlenných domácností z 23 % na bezmála 32 %.

ŠTĚPÁNKA BRABCOVÁ
oddělení příjmů, výdajů a životních podmínek domácností

MARIE KORYCHOVÁ
oddělení příjmů, výdajů a životních podmínek domácností

Základní jednotkou zjišťování Životní podmínky je hospodařící domácnost (dále jen domácnost), která je charakterizována obvyklým bydlištěm osob ve stejném bytě a společným hrazením základních a provozních výdajů domácnosti.

Jedním z nejvýraznějších trendů vyplývajících z dat získaných mezi lety 2005 až 2024 je pokles průměrného počtu osob žijících v jedné domácnosti z 2,52 na 2,30. Prudší poklesy mezi lety 2011 až 2012 a 2021 až 2022 souvisejí s dopočty na populační statistiku, které se provádějí vždy po sčítání lidí, domů a bytů. Zmenšování velikosti domácností v Česku se projevuje i v nárůstu podílu jednočlenných domácností z 23 %, až na bezmála 32 %. Domácností jednotlivců je nyní již skoro stejně jako domácností dvoučlenných, jejichž podíl okolo 32 % je dlouhodobě stabilní a nevykazuje žádné klesající ani stoupající tendence. Jedná se zatím o početně

STRUKTURA DOMÁCNOSTÍ PODLE POČTU ČLENŮ (%) A PRŮMĚRNÝ POČET ČLENŮ DOMÁCNOSTI

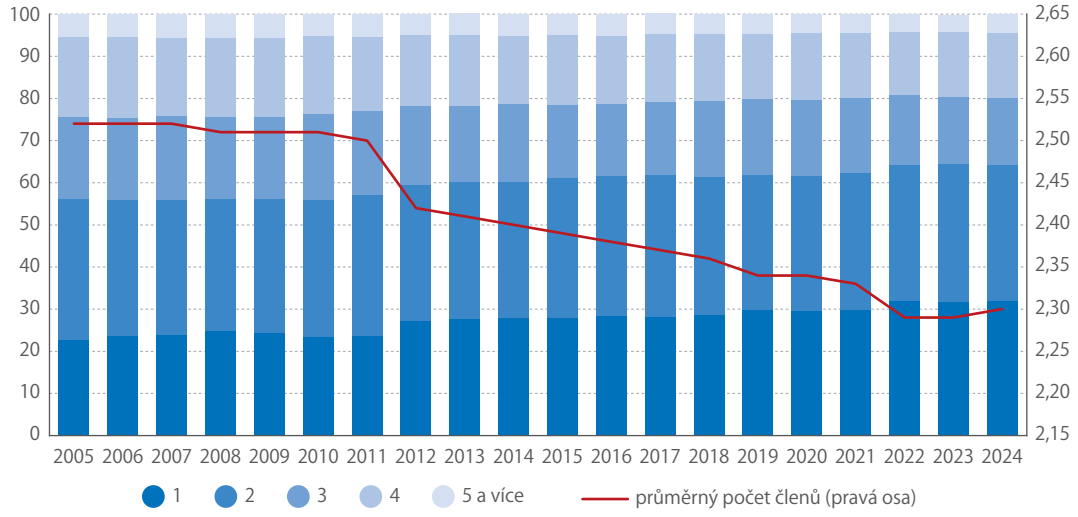

Zdroj: ČSÚ, SILC

nejvíce zastoupený typ domácnosti. Podíly tříčlenných domácností ve sledovaném období klesaly z 20 % na 16 % a čtyřčlenných domácností z 19 % na 15,5 %, takže jsou v současné době téměř vyrovnané. Podíl domácností s pěti a více členy je obecně po celé sledované období velmi nízký. Nicméně i ten velmi mírně klesal z 5,3 % na 4,4 %.

S trendem snižujícího se počtu domácností s třemi a více členy úzce souvisí pokles počtu vyživovaných dětí v domácnostech. Vyživované děti jsou definovány jako děti do 25 let včetně, pokud se soustavně připravují na budoucí povolání, i když mají vlastní příjem (jako například sirotčí důchod, sociální dávky, příjmy z krátkodobé pracovní činnosti), a dále děti, které pro svůj duševní nebo tělesný stav nejsou schopny připravovat se na budoucí povolání nebo si zajistit vlastní obživu a dosud nepobírají invalidní důchod. Celkově podíl domácností s vyživovanými dětmi poklesl z 36 % na 33 %, přičemž nejnižší hodnoty dosáhl v roce 2016, kdy činil 32,5 %. Na celkovém poklesu podílu domácností s dětmi se nejvíce podílelo snížení zastoupení domácností s jedním vyživovaným dítětem ze 17,0 % na 14,7 %. Podíl domácností se dvěma dětmi během sledovaného období více kolísal, ale postupně se také mírně snížil z počátečních 16,1 % na 15,1 %. Podíl domácností s třemi a více dětmi je poměrně stabilní, nicméně se jedná o velmi malou část domácností (okolo 3 %). Naopak, jak plyne z výše uvedeného, domácností bez vyživovaných dětí postupně přibývá. Během posledních 20 let jejich podíl vzrostl z 64 % na 67 %.

ÚPLNÉ RODINY STÁLE PŘEVAŽUJÍ

Domácnosti rozlišujeme na základě rodinných vztahů mezi jejich členy na několik typů: úplné rodiny, neúplné rodiny, domácnosti jednotlivců a nerodinné domácnosti. Nejvyšší podíl ze všech typů mají stále úplné rodiny, které jsou definované jako soužití manželského páru, registrovaného partnerství nebo páru žijícího ve faktickém manželství či partnerství (např. druh a družka), a to buď s dětmi, nebo bez nich. Úplné rodiny dále dělíme na čisté, které jsou tvořeny párem dvou dospělých osob a případně vyživovanými dětmi, a na úplné rodiny s dalšími příbuznými, kdy v domácnosti je alespoň jedna další dospělá osoba, a to včetně již nevyživovaných dětí. Úplné rodiny jsou nejčastějším typem domácnosti, protože zahrnují všechny fáze života páru (před pořízením dětí, s dětmi, po odchodu dětí i zcela bez dětí). Nicméně podíl úplných rodin poklesl z 65,6 % na 57,5 %. Tento pokles byl způsoben jak snížením podílu úplných rodin s dalšími příbuznými, tak absolutním nárůstem domácností jednotlivců.

33 %

činil podíl domácností s vyživovanými dětmi v roce 2024.

Neúplná rodina je domácnost tvořená jedním z rodičů (matkou nebo otcem) a alespoň jedním dítětem. Rozdělujeme je na neúplné rodiny čisté, jež jsou tvořené jedním rodičem a alespoň jedním vyživovaným dítětem, a na neúplné rodiny s dalšími příbuznými, kde je v domácnosti alespoň jedna další dospělá osoba, což mohou být na příklad již nevyživované děti. Neúplné rodiny tvoří asi desetinu českých domácností. V roce 2005 jich bylo 10,7 %, pak jejich podíl narůstal až do roku 2013, kdy dosáhl 11,5 %. V dalších letech postupně klesal a v roce 2024 činil 9,9 %. Podíl čistých neúplných rodin se po celé sledované období měnil jen minimálně a v roce 2024 měl hodnotu 4,7 %. I v rámci neúplných rodin souvisel pokles jejich podílu především s ubýváním neúplných rodin s dalšími příbuznými. Zajímavým faktem je, že v rámci čistých neúplných rodin přibývá svobodných rodičů. V roce 2005 jich bylo 18,6 %, v roce 2024 již 38,3 % z celkového počtu rodičů v čistých neúplných rodinách. Naproti tomu rozvedených rodičů po celé sledované období ubývá z 68,2 % v roce

DOMÁCNOSTI PODLE TYPŮ (%)

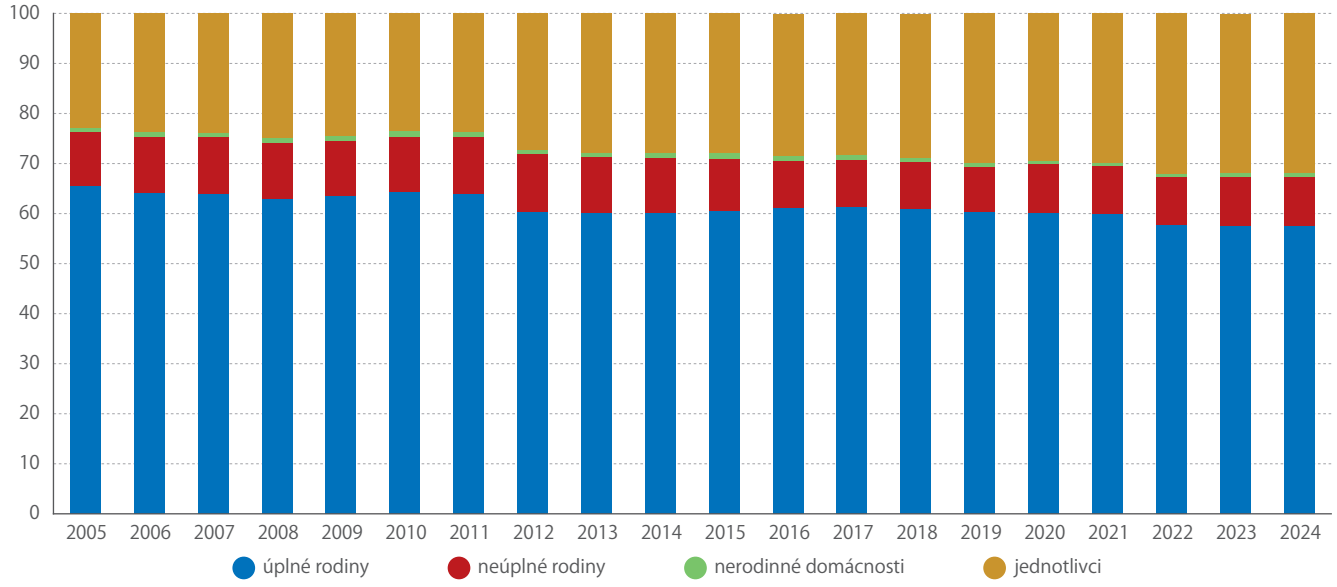

Zdroj: ČSÚ, SILC

2005 na 48,9 % v roce 2024. To ukazuje na častější existenci tzv. faktických manželství.

Domácností jednotlivců soustavně přibývá, a to žen i mužů. Zatímco v roce 2005 byl podíl domácností jednotlivců 22,8 %, v roce 2024 vystoupal již na 31,9 %. Jednočlenné domácnosti tak představují druhý nejpočetnější typ domácnosti v Česku.

Posledním typem domácností jsou nerodinné domácnosti, které tvoří velmi nesourodá skupina domácností definovaná jako soužití osob, které spolu nežijí v partnerském ani rodičovském vztahu. Do této kategorie spadají například sourozenci, prarodič s vnukem, případně spolubydlící či jiné osoby, které spolu sdílejí domácnost. Po celé sledované období je však těchto domácností velmi nízký podíl (okolo 1 %).

KTEŘÍ LIDÉ ŽIJÍ SAMI?

Také skupina domácností jednotlivců je velmi různorodá. Nejvyšší podíl domácností jednotlivců najdeme ve věkové kategorii 65+, která tvoří zhruba polovinu ze všech jednočlenných domácností. Lidé v tomto věku často žijí sami nedobrovolně z důvodu úmrtí partnera. Ze všech žen, které žily v roce 2024 samy, se jich 65 % nachází ve věkové kategorii 65+. Koncentrace žen jednotlivkyň v této věkové kategorii je tak velmi vysoká a souvisí s nadúmrtností mužů, především ve vyšších věkových kategoriích. Muži jednotlivci jsou do různých věkových kategorií rozděleni rovnoměrněji. Na věk 65+ připadá 31 % ze všech mužů jednotlivců. V mladších věkových kategoriích převažují samostatně žijící muži nad jednočlennými domácnostmi žen.

Vliv na počet jednočlenných domácností má také rozvodovost, a to i v případě, že z manželství vzešly děti. Po rozvodu zůstávají děti častěji v péči matky, zatímco muži pak většinou žijí sami. Projevuje se

ROZLOŽENÍ DOMÁCNOSTÍ JEDNOTLIVCŮ PODLE VĚKU A POHLAVÍ NA CELKOVÉM POČTU DOMÁCNOSTÍ JEDNOTLIVCŮ (%, 2024)

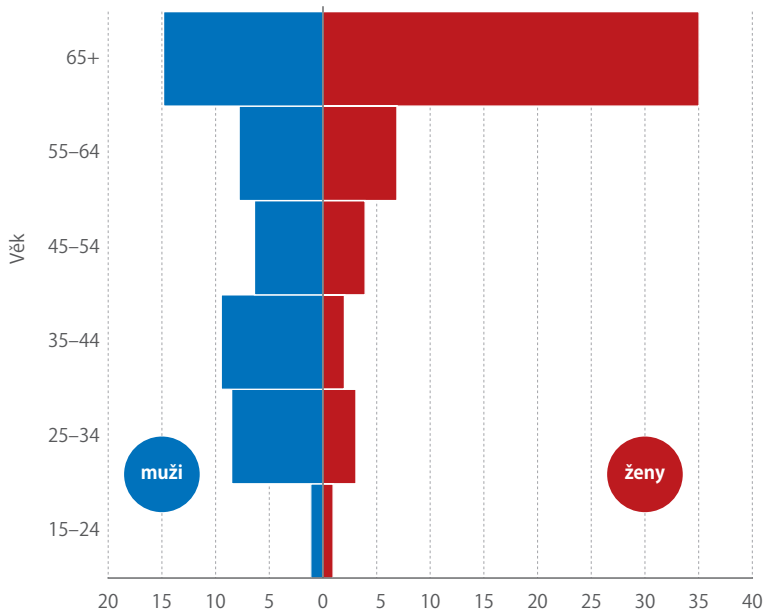

Zdroj: ČSÚ, SILC

rovněž vyšší věk při zakládání rodiny, kdy se do pozice domácností jednotlivců dostávají mladí lidé, kteří se osamostatnili z domácnosti rodičů, ale ještě nezaložili rodinu ani nežijí s partnerem. Tito tzv. singles (nejčastěji definovaní jako lidé mezi 20 až 39 lety žijící sami) bývají svobodní lidé, častěji muži než ženy, kteří žijí sami buďto dobrovolně, anebo z důvodu nemožnosti najít partnera. Další skupinou jsou lidé, kteří sice mají partnera, nicméně bydlí odděleně. Část těchto mladých domácností jednotlivců pravděpodobně postupně přejde do jiných typů domácností, když začnou žít s partnerem, případně založí rodinu.

Mezinárodní odborný časopis

Statistika: Statistics and Economy Journal

Recenzované články, žádné publikační poplatky

Zařazen v databázích Web of Science (impakt faktor) a Scopus

Časopis s otevřeným přístupem (open access)

csu.gov.cz/statistika_journal

Bydlení v Česku

Pračka a barevný televizor jsou již ve vybavení domácnosti standardem. Myčku má 54 % a sušičku 32 % domácností. Domácností, které si tyto spotřebiče nemohou dovolit, ubývá.

ŠTĚPÁNKA BRABCOVÁ
oddělení příjmů, výdajů a životních podmínek domácností

MARIE KORYCHOVÁ
oddělení příjmů, výdajů a životních podmínek domácností

Podle výsledků zjišťování Životní podmínky (EU-SILC) lidé nejčastěji bydlí v bytech, které se nacházejí v rodinných nebo bytových domech. Struktura bydlení podle druhu obývaného bytu se mezi roky 2005 a 2024 prakticky nezměnila. V rodinných domech žije okolo 43 % domácností, zatímco v bytových domech 56 %. Zhruba 1 % domácností žije v jiných budovách, v nichž se sice nacházejí byty, ale primárně neslouží k bydlení (např. školy, fary, výrobní objekty).

Poněkud odlišná je situace v případě právní formy užívání bytu. Obyvatelé rodinných domů jsou zpravidla i jejich vlastníky, proto je podíl domácností bydlících ve vlastním domě dlouhodobě stabilní a pohybuje se mezi 38 a 39 %. Bydlení v bytových domech z pohledu vlastnictví bytů naopak prodělalo velké změny. Výrazně vzrostl podíl osobního vlastnictví – zatímco v roce 2005 vlastnilo byt jen 18 % všech domácností, v roce 2024 už to bylo 28 %. Zaměříme-li se pouze na domácnosti žijící v bytových domech, tak v roce 2024 jich vlastnila byt téměř polovina, zatímco v roce 2005 méně než třetina. Tento trend jde ruku v ruce s poklesem družstevního bydlení, v roce 2005 bydlelo v družstevním bytě téměř 14 % ze všech domácností, v roce 2024 pak jen 5,5 %. Podíl nájemního bydlení mezi roky 2005 až 2020 pozvolna klesal z 25,5 % domácností na 19 %, od roku 2021 však opět začal narůstat. Vliv zde mělo zejména zpřísnění limitů pro získání hypoték zavedené ČNB. Podíl domácností, které žijí u příbuzných nebo známých, je po celé sledované období poměrně nízký, nicméně zřetelně se projevuje pomalý nárůst. V roce 2005 žila u příbuzných a známých téměř 4 % domácností a v roce 2024 už to bylo 7 %. Zvýšení nastalo převážně u jednočlenných

PRÁVNÍ FORMA UŽÍVÁNÍ BYTU (%)

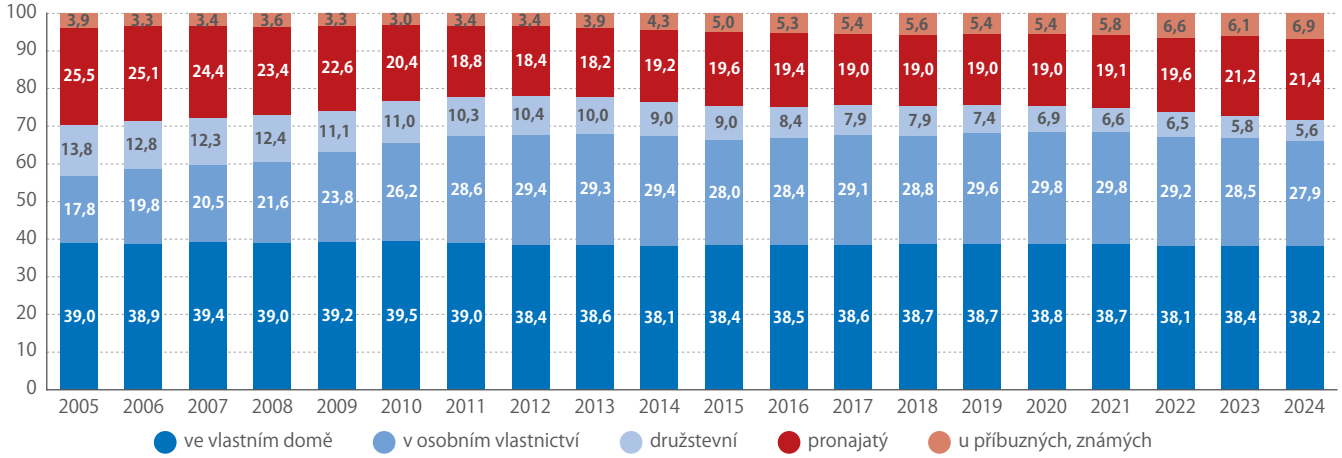

Zdroj: ČSÚ, SILC

POČTY OBYTNÝCH MÍSTNOSTÍ NA DOMÁCNOST (%) A PRŮMĚRNÁ PLOCHA BYTU NA OSOBU (m²)

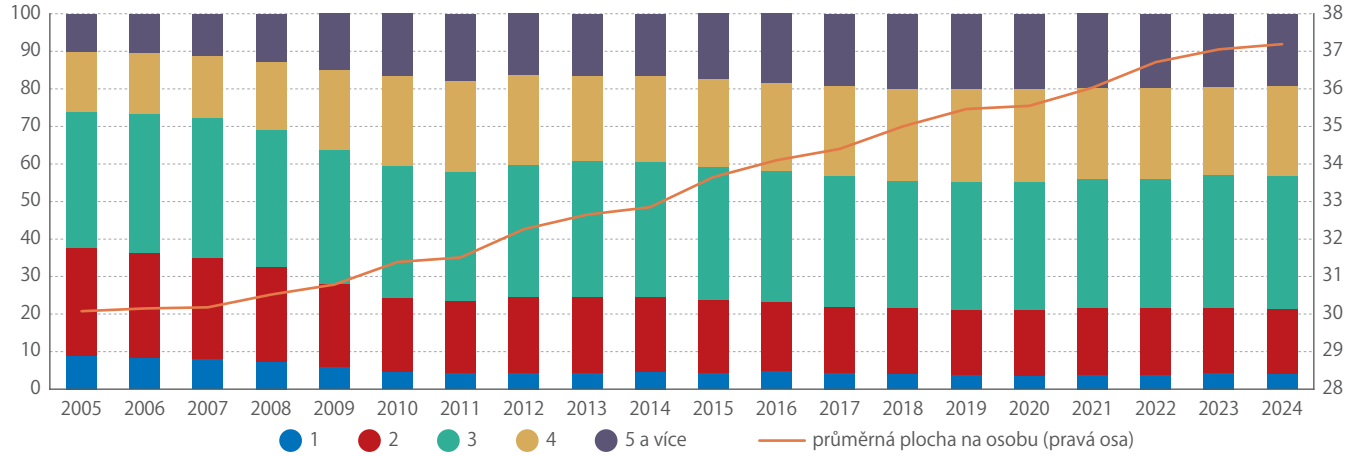

Zdroj: ČSÚ, SILC

domácností seniorů, kteří sice reálně užívají stále stejný byt, ale formálně jej bezúplatně převedli na blízké příbuzné – nejčastěji na děti či vnoučata. Jedná se o finančně výhodné předávání majetku mezi generacemi, aniž by se v budoucnu stal součástí dědického řízení.

ŽIVOTNÍ PROSTOR SE ZVĚTŠUJE

K zajímavým změnám dochází ve velikosti bytů. V roce 2005 připadalo v průměru na jednu osobu v domácnosti 30,1 m² obytné plochy, v roce 2024 to bylo 37,2 m² na osobu. Nárůst souvisí s postupným zmenšováním průměrné velikosti domácností, která za posledních 20 let poklesla z 2,52 na 2,30 osoby na domácnost.

Roste ale také počet obývaných místností jednou domácností. Do obytných místností se započítává ložnice, jídelna, obývací pokoj či dětský pokoj. Naopak sem nespadá koupelna, toaleta, předsíň, šatna či samostatná kuchyň, pokud slouží výhradně k přípravě jídel, a nikoliv ke stolování. K největším změnám v počtu užívaných místností domácnostmi došlo hned na počátku sledovaného období mezi lety 2005 a 2011, poté už se jednalo o změny spíše pozvolné. Nejvýraznějším trendem je, že klesá podíl domácností žijících v bytech s jednou, resp. dvěma obytnými místnostmi. Mezi lety 2005 a 2024 se podíl domácností žijících v jedné obytné místnosti snížil z 9 % na 4 % a ve dvou místnostech dokonce z 29 % na 17 %. Podíl bytů se třemi obytnými místnostmi se po celé období pohybuje mezi 34 % a 37 % a nevykazuje žádný klesající ani stoupající trend. Naproti tomu narostl podíl domácností se čtyřmi (z 16 % na 24 %) a pěti a více obytnými místnostmi (z 10 % na 19 %). Uvedené údaje se týkají souhrnně bytů v bytových i rodinných domech.

Při pohledu na rodinné a bytové domy zvlášť se ukazuje, že domácnosti v rodinných domech jsou větší. V roce 2024 byly tvořeny v průměru 2,6 člena, na jednu osobu připadalo v průměru 43,5 m² a měly 1,7 obytné místnosti na osobu. Naproti tomu domácnosti v bytových domech byly v roce 2024 složeny průměrně z 2,1 člena, na jednu osobu vycházelo v průměru 31,2 m² a 1,3 obytných místností.

37,2 m²

obytné plochy připadalo na osobu v roce 2024.

VYBAVENOST DOMÁCNOSTÍ ROSTE

V rámci zjišťování Životní podmínky jsou respondenti dotazováni na některé vybavení domácnosti. Konkrétní předměty vybavení se v průběhu času obměňují podle toho, zda jsou již považovány za standardní, anebo ještě za určitý nadstandard. Například pračku, barevný televizor a telefon (mobilní či pevnou linku) má již v současnosti téměř každá domácnost (98–99 %). Jen minimum osob uvádí, že by si je nemohly dovolit (0,2–0,4 %), a proto se již ve vybavení domácnosti nezjišťují. Po celé období se ale sleduje vlastnictví automobilu. Podíl domácností s osobním automobilem narůstá (z 60 % v roce 2005 na 73 % v roce 2024), růst je ovšem v posledních letech pozvolný. Již málokdo si auto nemůže dovolit (v roce 2024 jen 5 % oproti 17 % v roce 2005) a ty, kteří ho nemají, k tomu vedou jiné než finanční důvody. Po celé období se také zjišťuje, zda domácnosti mají počítač nebo notebook. Podíl jimi disponujících domácností strmě vzrostl. Zatímco v roce 2005 toto vybavení mělo jen 42 % domácností, dnes je to již 83 %. Přitom výrazně poklesl podíl domácností (ze 14,5 % na 2,3 %), které si ho finančně nemohou dovolit. Křivku vývoje vlastnictví počítače nebo notebooku kopíruje přístup na internet zjišťovaný od roku 2017. Ten počínaje rokem 2019 vykazuje dokonce vyšší podíl než v případě počítače nebo notebooku. Je to odraz prudkého rozvoje vysokorychlostních mobilních sítí a široké nabídky mobilních telefonů s rychlým připojením na internet. Stejně jako nedávno osobní počítače, v současnosti již ani internet není téměř pro nikoho nedostupný, neboť jen 1,4 % domácností si připojení k internetu nemůže dovolit z finančních důvodů.

Od roku 2017 šetření Životní podmínky zjišťuje také vlastnictví myčky nádobí a sušičky prádla a ukazuje, jak zastoupení obou těchto spotřebičů roste. Myčku měla v roce 2024 více než polovina domácností (růst ze 41 % na 54 %), sušičku téměř třetina (nárůst z 13 % na 32 %). Obecně lze říci, že

VYBAVENOST DOMÁCNOSTÍ VYBRANÝMI PŘEDMĚTY DENNÍ POTŘEBY (%)

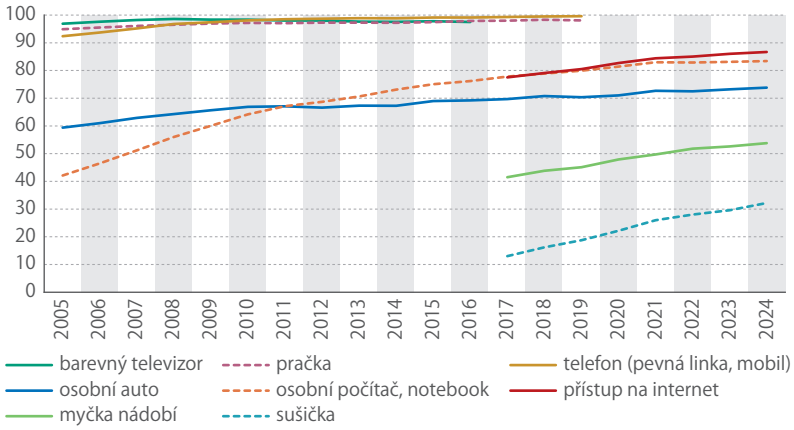

Zdroj: ČSÚ, SILC

u všech sledovaných předmětů vybavení klesá počet domácností, které si je nemohou dovolit. U žádného nepřekračuje podíl domácností, které jej nemají z finančních důvodů, 7 % (nejvyšší sušička prádla, myčka nádobí a auto). U domácností, které dané věci nemají, se často jedná o jiné důvody než finanční, jako je nedostatek místa v domácnosti (spotřebiče) nebo skutečnost, že danou věc nepotřebují (spotřebiče, auto, počítač nebo notebook).

RŮST NÁKLADŮ NA BYDLENÍ OVLIVNILY HLAVNĚ CENY ENERGIÍ

Velmi diskutované jsou v posledních několika letech náklady na bydlení, které šetření Životní podmínky rovněž každoročně sleduje. Mezi náklady na bydlení patří nájemné či úhrada za užívání bytu, elektřina, plyn, fond oprav, společné služby pro celý dům, ústřední vytápění a teplá voda, vodné a stočné, odvoz odpadků, paliva, pojištění domu nebo bytu a další podobné náklady. Nezapočítávají se však splátky hypotéky nebo úvěru na pořízení bytu, které jsou považovány za investice. Stejně tak sem nepatří ani samotná cena bytu či domu.

Při porovnání meziročních indexů nákladů na bydlení je zřejmé, že (až na jednu výjimku v roce 2015) každý rok oproti roku předchozímu vzrostly. Od roku 2005 se každoročně index růstu nákladů na bydlení zvyšoval až do hodnoty 111,3 % v roce 2009. Tahounem růstu byly ceny plynu a také úhrady za užívání bytu a nájemné, které bylo v této době v poslední fázi deregulace. V období mezi lety 2010 až 2019 náklady na bydlení vesměs rostly jen pozvolna, načež toto tempo opět zrychlilo. Počínaje rokem 2013 byl ale růst nákladů na bydlení dostatečně kompenzován rychlejším růstem příjmů.

Zlom nastal v roce 2022, kdy náklady na bydlení domácnostem meziročně vzrostly o 10 % a o rok později dokonce téměř o 22 %. Tento prudký nárůst byl důsledkem skokového zvýšení cen energií – náklady na plyn narostly meziročně o 44 %, na elektrickou energii o 26 % a tuhá a tekutá paliva o 25 %, zatímco nájemné a úhrada za bydlení se v tomto období zvýšily jen minimálně. V roce 2024 růst nákladů na bydlení zpomalil na úroveň 107 % předchozího roku, což bylo způsobeno především stabilizací cen energií, kdy náklady na plyn a tuhá a tekutá paliva meziročně vůbec nerostly (meziroční index shodně 99,8 %). Nicméně elektřina opět stoupla o 12 %, a byla tak hlavním důvodem růstu nákladů na bydlení domácností v roce 2024.

Pokud se náklady na bydlení vyjádří jako podíl z čistých peněžních nominálních příjmů domácností, hovoříme o tzv. zátěži náklady na bydlení. Od roku 2008 do roku 2013 náklady na bydlení vůči příjmu rostly, protože v tomto období rostly příjmy pomaleji než náklady na bydlení. Nejvyšší zátěž náklady na bydlení byla v roce 2013, kdy domácnosti vydaly na náklady spojené s bydlením v průměru 18,6 % svých čistých příjmů. Poté, vzhledem k tomu, že příjmy domácností rostly rychleji než náklady, zátěž náklady na bydlení postupně klesala až na úroveň 14,4 % v roce 2021. Následně opět poměrně rychle vyskočila na hodnotu 16,7 % v roce 2023, kdy byl silný nárůst nákladů na bydlení doprovázen pomalejším růstem čistých peněžních příjmů. Ačkoli se tedy v roce 2023 nejednalo o nejvyšší podíl z čistých nominálních příjmů za sledované období, byl v populaci velmi intenzivně vnímán, neboť šlo o velmi prudký nárůst během dvou let.

MEZIROČNÍ INDEXY NÁKLADŮ NA BYDLENÍ, INDEXY ČISTÝCH NOMINÁLNÍCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ A PODÍL NÁKLADŮ NA BYDLENÍ K ČISTÝM NOMINÁLNÍM PENĚŽNÍM PŘÍJMŮM DOMÁCNOSTÍ

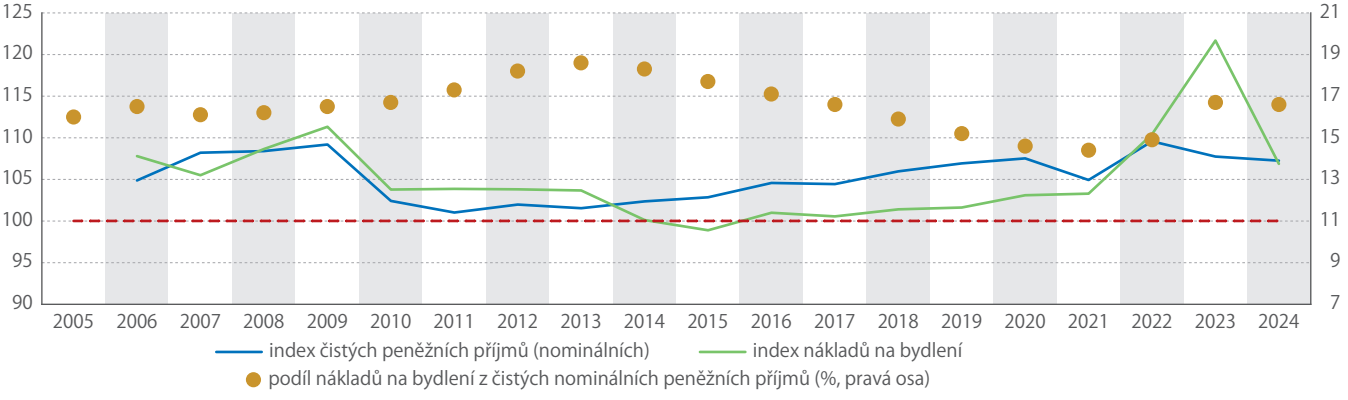

Zdroj: ČSÚ, SILC

Příjmy českých domácností

Mezi lety 2021 a 2023 vzrostl průměrný roční příjem na osobu v českých domácnostech o 37 500 Kč a v loňském roce dosáhl 278 700 Kč.

ANETA NIGRINOVÁ
oddělení příjmů, výdajů a životních podmínek domácností

Výběrové šetření Životní podmínky (EU-SILC) každoročně poskytuje podrobný pohled na životní úroveň českých domácností. V Česku se do něj v roce 2024 zapojilo přibližně 11,3 tisíce domácností ze všech krajů. Výsledky přinášejí nejen přehled o celkové výši příjmů, ale i o rozdílech mezi odlišnými typy domácností.

Základním ukazatelem je čistý peněžní příjem domácnosti, jinými slovy souhrn příjmů od všech jejích členů po zdanění a povinných odvodech. Patří sem příjmy ze zaměstnání, podnikání, důchody, sociální dávky, výživné nebo i příjmy z pronájmu. Pro objektivní srovnání mezi různě velkými domácnostmi se příjem přepočítává na osobu. Je důležité dodat, že příjmové údaje sesbírané v roce 2024 jsou za předchozí kalendářní rok 2023.

Ačkoli na příjmy domácností lze nahlížet z různých úhlů, v článku se zaměřujeme na dvě klíčová hlediska. Prvním je ekonomická aktivita osoby s nejvyšším příjmem v domácnosti, tedy rozdělení domácností podle ekonomického postavení osoby v čele. Zde byly pro podrobnější analýzu vybrány domácnosti zaměstnanců, které tvořily více než polovinu všech sledovaných domácností, a domácnosti důchodců se zastoupením 31,5 % napříč všemi domácnostmi. Druhým hlediskem je rodinná struktura (druh domácnosti EU). Pro účely tohoto článku sledujeme čisté úplné a neúplné rodiny s dětmi, což jsou rodiny bez dalších příbuzných. Úplné rodiny s dětmi, které jsou definovány jako domácnosti se dvěma dospělými osobami a alespoň jedním závislým dítětem,

STRUKTURA DOMÁCNOSTÍ PODLE ZVOLENÉHO HLEDISKA (%, 2024)

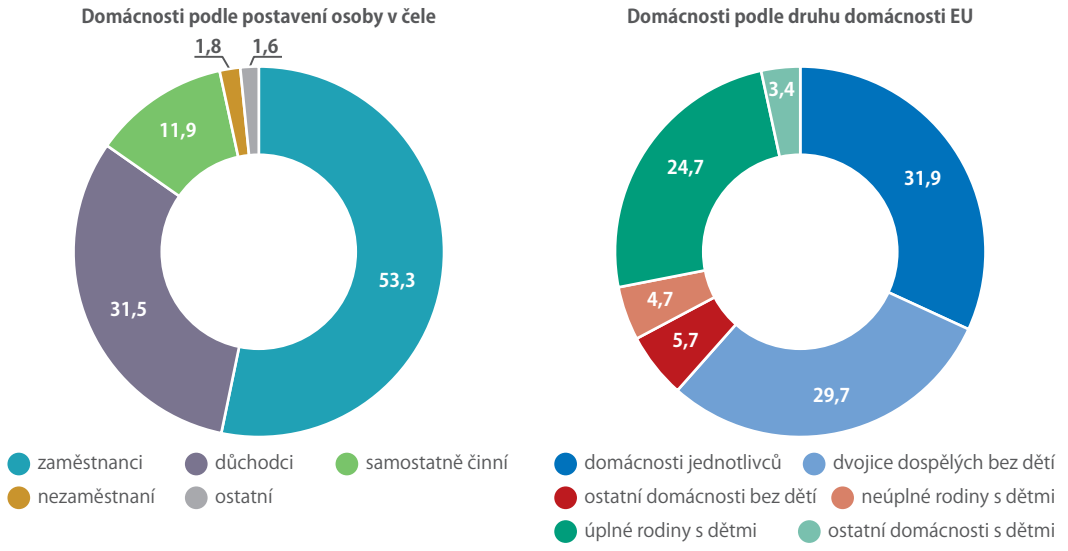

Zdroj: ČSÚ, SILC

představovaly 24,7 % všech domácností, přičemž více než polovina z nich vychovávala právě dvě děti. Neúplné rodiny s dětmi tvoří jedna dospělá osoba s alespoň jedním závislým dítětem a na celkovém počtu domácností se podílejí 4,7 %.

PODÍL HLAVNÍHO ZDROJE PŘÍJMU KLESÁ

Pro lepší pochopení příjmové situace domácností je vhodné se zaměřit na složení jejich hrubých peněžních příjmů, tedy příjmů před zdaněním a odvody. Analýza struktury těchto příjmů u čtyř zvolených typů domácností v období 2021 až 2023 umožňuje nejen rozlišit hlavní zdroje jejich obživy, ale také zachytit případné změny, ke kterým v uplynulých letech došlo. Hrubé peněžní příjmy domácností lze rozdělit do pěti základních skupin: příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání, jiné příjmy (tedy příjmy nepocházející z pracovní činnosti), důchody a další sociální příjmy od státu.

U domácností zaměstnanců tvořily v roce 2023 příjmy ze závislé činnosti 85,2 % celkových hrubých příjmů, což značí pokles o necelý jeden procentní bod od roku 2021. Snížil se i podíl sociálních dávek, konkrétně o 0,5 p. b. Ke stejně velké změně, jen opačným směrem, došlo v daném období u příjmů z podnikání a u důchodů. Tyto změny však mohou být do určité míry ovlivněny složením domácností a výskytem kombinovaných příjmů, kdy v jedné domácnosti žije například zaměstnanec společně s podnikatelem.

Ačkoli pro domácnosti důchodců zůstávají i nadále téměř jediným zdrojem příjmů důchody, v posledních letech můžeme pozorovat ve skladbě jejich příjmů drobné posuny. Mezi lety 2021 a 2023 došlo k poklesu podílu důchodů na všech hrubých příjmech těchto domácností o 0,6 p. b. na 86,9 %. Mírně se snížil i podíl sociálních dávek, zatímco příjmy ze závislé činnosti naopak zaznamenaly nárůst o jeden procentní bod. Tyto změny sice nejsou zásadní,

STRUKTURA HRUBÝCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ VYBRANÝCH DRUHŮ DOMÁCNOSTÍ (%)

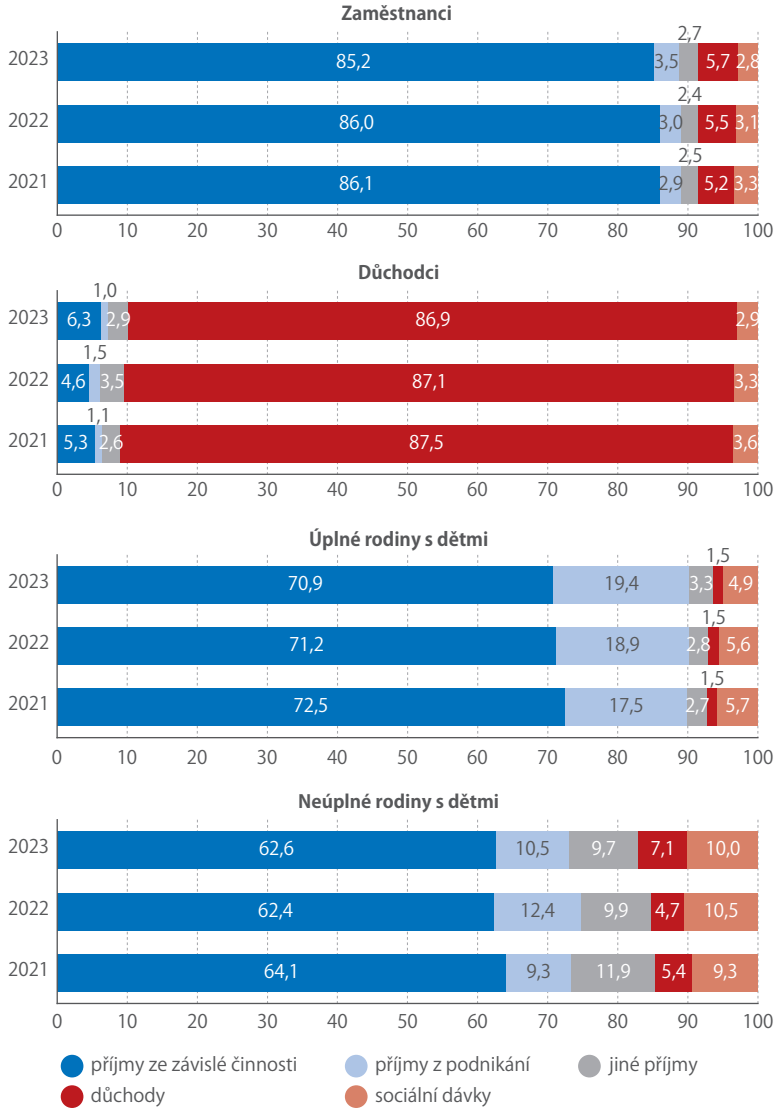

Zdroj: ČSÚ, SILC

ČNB MIMO JINÉ VYVÍJÍ I AKTIVITY SMĚŘUJÍCÍ KE ZVYŠOVÁNÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI OBYVATEL. NA KTERÁ TÉMATA Z OBLASTI FINANČNÍ GRAMOTNOSTI KLADETE V SOUČASNÉ DOBĚ NEJVĚTŠÍ DŮRAZ?

V Návštěvnickém centru ČNB se systematicky věnujeme podpoře finanční a ekonomické gramotnosti různých věkových skupin a stejně tak i průřezově tématům souvisejícím s rolí centrální banky – od porozumění fungování měnové politiky až po finanční nebo peněžní systém. Cílem je veřejnosti ukázat, že orientace ve světě financí nemá být jen výsadou odborníků, ale naopak nezbytnou součástí našeho každodenního života. Hlavní nabídku centra doplňujeme o aktuální témata, která veřejnost zajímají a u nichž vnímáme potenciál pro zvýšení znalostí. V současné době se jedná například o obezřetné chování v online prostředí, kde ČNB zaznamenala řadu podvodných jednání a zneužití svého jména. Dále je to zodpovědná správa osobních financí či obecně samotná ochrana spotřebitele.

DITA VEJNÁRKOVÁ
ředitelka návštěvnického centra ČNB

Ať již patříte do skupiny zájemců o činnost ČNB, nebo jiná aktuální témata, velmi rádi vás v centru přivítáme. Vedle naší standardní nabídky se mimo jiné můžete těšit také na speciální letní programy, které chystáme.

JAKÉ JSOU HLAVNÍ DŮVODY SKUTEČNOSTI, ŽE V ČESKU PŘEVAŽUJE BYDLENÍ VE VLASTNÍM BYTĚ NAD BYDLENÍM V NÁJMU?

LENKA VESELÁ
předsedkyně Sdružení nájemníků ČR

„Hlavní příčiny dominance vlastnického bydlení v Česku spočívají především v historickém vývoji a společenském nastavení. Po roce 1989 došlo k rozsáhlé privatizaci bytového fondu, během které mnoho domácností získalo obecní byty do osobního vlastnictví za velmi nízké ceny. Vlastnické bydlení tak bylo vnímáno nejen jako dostupná volba, ale i jako jistota a investice do budoucna. Dále zde hraje roli dlouhodobá nedůvěra ve stabilitu nájemního bydlení a často i nižší prestiž nájemního bydlení ve srovnání s vlastnictvím. Stát zároveň dlouhodobě podporuje především vlastnické formy bydlení, a to jak daňově, tak i skrze podporu hypoték, zatímco nájemní bydlení zůstává systémově opomíjeno.

Ideální poměr obou forem by měl být vyváženější, například 60 % vlastnického a 40 % nájemního bydlení. Cílem není potlačit vlastnictví, ale vytvořit stabilní, dostupný a důvěryhodný segment nájemního bydlení, který bude skutečnou alternativou k vlastnictví. Takový poměr by lépe odrážel různorodé potřeby obyvatel – zejména mladých lidí, seniorů, domácností s nižšími příjmy nebo osob preferujících flexibilitu. Zároveň by podpořil mobilitu pracovní síly a zvýšil sociální stabilitu. Důležité je, aby nájemní bydlení nebylo vnímáno jako nouzové nebo druhořadé řešení, ale jako plnohodnotná a kvalitní forma bydlení.“

přesto naznačují, že část seniorů zůstává i po odchodu do starobního důchodu ekonomicky aktivní.

V úplných rodinách s dětmi představovaly v roce 2023 příjmy ze závislé činnosti 70,9 % z celkových příjmů a oproti roku 2021 klesly o 1,6 p. b. Současně se také zmenšil podíl sociálních dávek. Mírný

ČISTÉ PENĚŽNÍ PŘÍJMY DOMÁCNOSTÍ NA OSOBU PODLE VYBRANÝCH DRUHŮ DOMÁCNOSTÍ (Kč/rok)

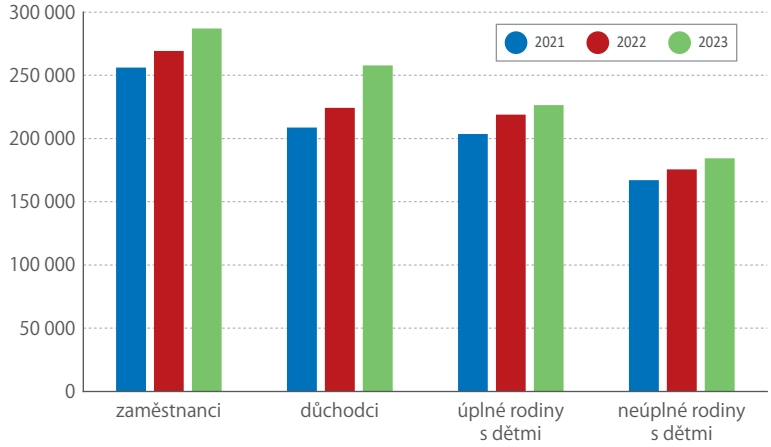

Zdroj: ČSÚ, SILC

23 223 Kč

činil průměrný měsíční peněžní příjem na osobu v roce 2023.

nárůst naproti tomu nastal u příjmů z podnikání, které se v roce 2023 na celkových příjmech těchto domácností podílely 19,4 %. Nárůst podílu příjmů z podnikání může souviset se změnou struktury podnikatelů v populaci, kdy jsou více zastoupeni ti s vyššími příjmy.

U neúplných rodin s dětmi došlo v průběhu tří let k poklesu podílu příjmů ze závislé činnosti o 1,5 p. b. Naopak podíl sociálních dávek u nich vzrostl na 10,0 % a rovněž se zvýšil podíl důchodů. Tyto domácnosti tak čím dál více čerpají příjmy ze sociálních transferů.

NOMINÁLNÍ PŘÍJMY DOMÁCNOSTÍ ROSTLY

Průměrné čisté peněžní příjmy domácností přepočtené na osobu v posledních třech letech postupně rostly, a to napříč všemi sledovanými skupinami. V roce 2021 činil průměrný roční peněžní příjem na osobu 241,2 tisíce Kč, v roce 2022 dosáhl 259,9 tisíce Kč a v roce 2023 vzrostl na 278,7 tisíce Kč, což činí měsíčně 23 223 Kč na osobu.

V roce 2023 dosahovaly nejvyšších průměrných příjmů domácnosti zaměstnanců, které vykazovaly 287,0 tisíce Kč na osobu. Domácnosti důchodců měly průměrný příjem 257,9 tisíce Kč na osobu, tedy vyšší než úplné rodiny s dětmi, jejichž příjem byl 226,5 tisíce Kč na osobu. Nejnižší příjmy zaznamenaly neúplné rodiny s dětmi s hodnotou 184,3 tisíce Kč na osobu.

Během let 2021 až 2023 příjmy nominálně rostly ve všech sledovaných skupinách, tempo růstu se však lišilo. Nejvyšší nárůst zaznamenaly domácnosti důchodců, zatímco růst příjmů úplných rodin s dětmi byl pomalejší. Skutečný dopad na životní úroveň jednotlivých domácností pak byl výrazně ovlivněn inflací.

INFLACI PORAZILI POUZE DŮCHODCI

Při hodnocení meziročního růstu příjmů domácností je nutné rozlišovat mezi růstem nominálním a reálným. Zatímco nominální růst vyjadřuje prostý

MEZIROČNÍ RŮST PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ VYBRANÝCH DRUHŮ DOMÁCNOSTÍ V POROVNÁNÍ S INFLACÍ (%)

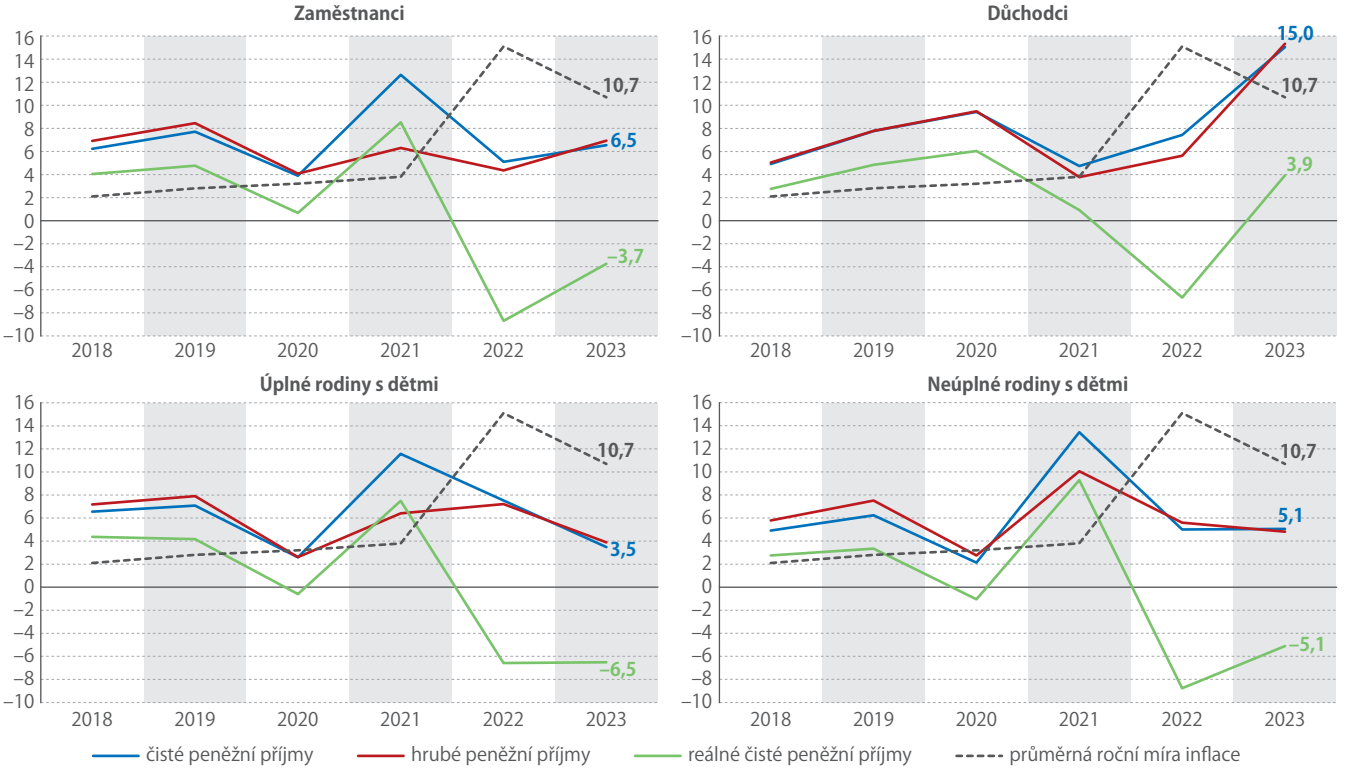

Zdroj: ČSÚ, SILC

číselný nárůst příjmů, reálný růst zohledňuje i vliv inflace, a tedy skutečný dopad na kupní sílu domácností. V letech 2022 a 2023 čelilo Česko vysoké inflaci. Průměrná roční míra inflace v roce 2022 dosáhla 15,1 %, což byla nejvyšší hodnota zaznamenaná od roku 1993. Také v roce 2023 zůstala inflace výrazně nad dlouhodobým průměrem, když činila 10,7 %. Tento vývoj se pochopitelně promítl i do finanční situace domácností.

V roce 2023 vzrostly nominální příjmy všech sledovaných skupin domácností. Nejvyšší meziroční růst zaznamenaly domácnosti důchodců, jejichž průměrné příjmy se zvýšily oproti roku 2022 o 15,0 %. Příjmy domácností zaměstnanců vzrostly o 6,5 %, příjmy neúplných rodin s dětmi o 5,1 % a úplných rodin s dětmi o 3,5 %.

Po očištění o inflaci došlo k reálnému růstu příjmů v roce 2023 pouze u domácností důchodců, a to o 3,9 %. Ostatní skupiny domácností pocítily reálný pokles příjmů. Zaměstnancům klesly reálné příjmy o 3,7 %, neúplným rodinám s dětmi o 5,1 % a úplným rodinám s dětmi o 6,5 %.

Data tak ukazují, že v podmínkách vysoké inflace nebyl u většiny domácností nominální růst příjmů dostatečný k udržení kupní síly. Výjimku tvořily pouze domácnosti důchodců, jejichž příjmy i díky mimořádné valorizaci důchodů rostly rychleji než cenová hladina.

V ČESKU PODLE ZPRÁVY O VYLOUČENÍ Z BYDLENÍ ZA ROK 2024 ŽIJE V BYTOVÉ NOUZI ASI 161 TISÍC LIDÍ, Z TOHO 62 TISÍC DĚTÍ. JAKÁ OPATŘENÍ BY NEJVÍCE POMOHLA TUTO SITUACI ZLEPŠIT?

Přijetí zákona o podpoře v bydlení je nezbytným krokem, který nastaví jasná pravidla a odpovědnosti státu, obcí i dalších aktérů. Jen legislativa ale nestačí. K výraznému posunu je potřeba dlouhodobých a cílených investic do výstavby a obnovy dostupného nájemního bydlení ve vlastnictví obcí a neziskových organizací, do podpůrných sociálních služeb v terénu, které pomáhají domácnostem udržet si bydlení, a také do kapacit obcí a aktérů v území, aby mohli nově nastavený systém reálně naplňovat a do personálních a kapacitních posil v obcích, aby mohly nový systém reálně zavádět. Dostupné bydlení musí být nejen cenově dosažitelné, ale také reflektovat různorodé potřeby domácností – od osamělých seniorů po rodiny s více dětmi, lidi se zdravotním znevýhodněním či pečující osoby, až po samoživitelky. Pokud má být řešení bytové nouze účinné a spravedlivé, musí být zároveň dostupné, férové a udržitelné.

BARBORA BÍROVÁ
ředitelka Platformy pro sociální bydlení

Funguje v Česku domácí péče o dospělé?

Profesionální domácí péči o dospělé využívá 1,8 % domácností v Česku.

SIMONA MĚŘINSKÁ
oddělení příjmů, výdajů a životních podmínek domácností

Zcela novou oblastí, která byla v loňském roce zařazena do výběrového šetření Životní podmínky, bylo téma domácí péče o dospělé. Zjišťovalo se, zda některý z členů domácnosti potřebuje péči z důvodu dlouhodobé nemoci, postižení nebo stáří. A zda je této osobě poskytována profesionální domácí péče kvalifikovanými zdravotnickými nebo pečovatelskými pracovníky. Domácí zdravotní péče může zahrnovat odběry krve, aplikace injekce, podání infuze, převazy ran či rehabilitace. Patří sem ale i sociální péče, což je pomoc s každodenními úkony, jako jsou mytí pacienta, příprava pokrmů, dohled nad pravidelným užíváním léků, lehké domácí práce či osobní komunikace s klientem.

Z výsledků vyplynulo, že 6,5 % domácností v Česku má doma nějakou osobu, která není zcela soběstačná a potřebuje péči, ale méně než třetině z nich, tj. pouze 1,8 % je poskytována profesionální domácí péče.

O POTŘEBNÉ PEČUJE HLAVNĚ RODINA

Domácnosti měly v šetření uvést, proč není dotyčné osobě se sníženou soběstačností poskytována profesionální domácí péče, popř. proč tuto péči nevyužívají ještě více. Valná většina (70,1 %) odpověděla, že o služby profesionální domácí péče nemají zájem, neboť se o člena domácnosti starají vlastními silami nebo za pomoci někoho z příbuzných. Na druhém místě byly zmíněny finanční důvody. Že je profesionální péče příliš drahá, odpovědělo 13,4 % domácností. Dalším významným důvodem byl fakt, že sám pacient tyto služby odmítá (6,0 %). Nemalá část domácností si postěžovala, že pečovatelské služby v jejich okolí nejsou k dispozici (2,3 %) nebo že kvalita nabízených služeb není dobrá (1,4 %). Část domácností konkrétní důvod neuvedla.

TŘETINA ZA PÉČI NIC NEPLATÍ

Domácnosti, které již služby profesionální domácí péče využívají, byly dále dotazovány, kdo je plátcem za poskytované služby. Ukázalo se, že téměř třetina těchto domácností za odbornou domácí péči vůbec nic neplatí, neboť je plně hrazena z veřejného zdravotního pojištění. Dalších 41,2 % domácností uvedlo, že tuto péči platí jen částečně, přičemž zbytek je jim proplácen z veřejných peněz. Pouze čtvrtina (25,3 %) domácností připustila, že si domácí ošetřovatelku hradí plně.

Domácnosti, které si profesionální domácí péči hradí částečně nebo plně, zároveň referovaly o tom, jak za tyto služby zvládají platit. Z jejich vyjádření lze konstatovat, že velmi snadno až snadno je schopno hradit tuto péči zhruba 9 % domácností, docela snadno zhruba třetina oslovených domácností, stejně tak necelá třetina uvedla, že s menšími obtížemi. S obtížemi až velkými obtížemi se potýká při hrazení domácí péče více než čtvrtina (27,5 %) domácností, které ji využívají.

PODÍL DOMÁCNOSTÍ, KTERÉ POTŘEBUJÍ DOMÁCÍ PÉČI (%, 2024)

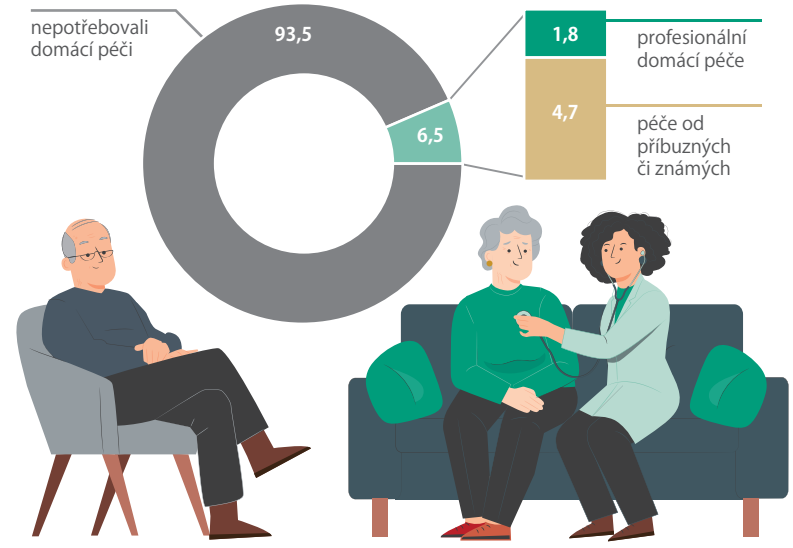

Zdroj: ČSÚ, SILC

DŮVODY NEVYUŽÍVÁNÍ SLUŽEB PROFESIONÁLNÍ DOMÁCÍ PÉČE (%, 2024)

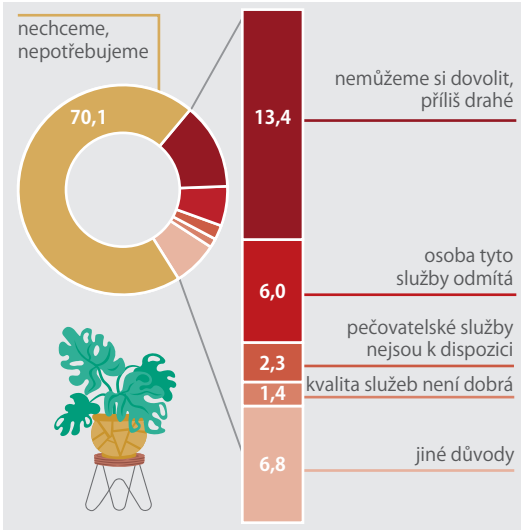

Zdroj: ČSÚ, SILC

Jak se žije dětem v Česku?

Téměř 80 % českých dětí má zdravotní stav hodnocen jako velmi dobrý a materiálně deprivovaných dětí dlouhodobě ubývá.

SIMONA MĚŘINSKÁ
oddělení příjmů, výdajů a životních podmínek domácností

Šetření Životní podmínky zahrnuje každoročně speciální okruh otázek, tzv. modul, který byl v loňském roce z velké části věnován dětem, konkrétně zdraví dětí do 16 let a také materiálním a sociálním podmínkám dětí žijících ve vybraných domácnostech. Některé z těchto otázek již byly součástí šetření v předchozích letech, takže je k dispozici i srovnání s jinými roky.

JSOU DĚTI ZDRAVÉ?

Subjektivní hodnocení zdravotního stavu dětí mladších 16 let, které nám poskytují jejich rodiče nebo jiný dospělý člen domácnosti, se v čase příliš nemění. V „covidovém" roce 2021 se dokonce jevily odpovědi dotazovaných ještě o něco příznivější. Vloni měly přes tři čtvrtiny českých dětí velmi dobrý zdravotní stav, každé páté dítě mělo stav dobrý a u pouhých 2,4 % dětí byl uveden zdravotní stav přijatelný, tedy ani dobrý ani špatný. Špatný či velmi špatný stav vykazovalo zhruba jedno procento dětské populace.

Šetření také zjišťovalo, zda jsou děti nějak omezeny ve svých běžných činnostech, jako jsou školní povinnosti, sebeobsluha, zájmy, volnočasové aktivity nebo pomoc v domácnosti (odpovídající věku dítěte). Braly se v úvahu všechny dlouhodobé zdravotní problémy, např. vrozené vady, zdravotní postižení, následky úrazů i chronické nemoci. Ze zjištěných údajů plyne, že drtivá většina dětí mladších 16 let nemá žádné dlouhodobé omezení v běžných aktivitách ze zdravotních důvodů (94,5 %). Naproti tomu zhruba 1,2 % dětí v Česku je omezeno vážně.

NEJHŮŘ SE PLATÍ VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

Dalším ukazatelem celkové životní úrovně domácností jsou materiální podmínky dětí. Zjišťuje se,

zda si domácnost může dovolit zabezpečit všem dětem mladším 16 let vybrané předměty a aktivity. Stejné zjišťování proběhlo již v letech 2014 a 2021, takže lze zachytit i vývoj v čase. Obecně se dá říci, že materiální deprivace dětí v Česku je velice nízká a v dlouhodobém trendu se snižuje. V současnosti nedosahuje ani 5 %.

Největší podíl rodin si v loňském roce nemohl dovolit zaplatit svým dětem zájmové kroužky či pravidelné volnočasové aktivity, jako je sport, hra na hudební nástroj, výtvarné či taneční kurzy atd. Bylo jich 4,3 %. Ve srovnání s rokem 2021 se jedná o položku s největším nárůstem. Může to být do značné míry způsobeno plošnými restrikcemi kolektivních aktivit v době pandemie, kdy zájmové kroužky ani nebyly povoleny, takže za ně domácnosti nemusely platit. Podobný byl vloni i podíl rodin, které svým dětem nemohly zaplatit týdenní prázdniny mimo domov, dovolenou či tábor. Dále z výsledků vyplývá, že zhruba 2,5 % domácností si nemohlo dovolit pořídit

ZDRAVOTNÍ STAV DĚTÍ DO 16 LET (%)

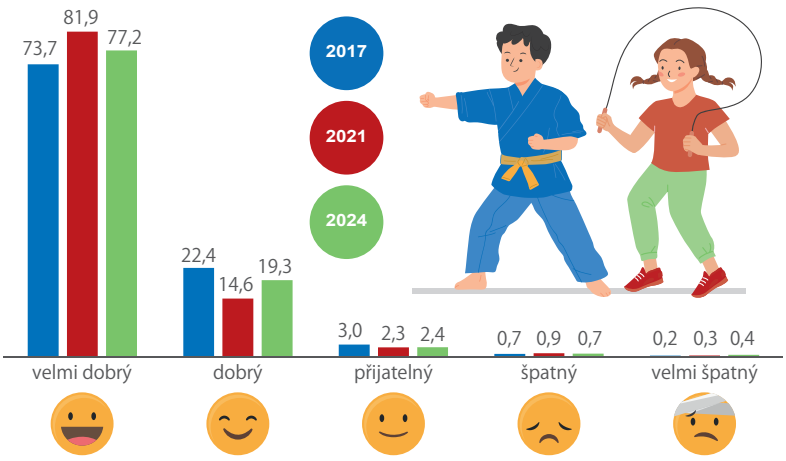

Zdroj: ČSÚ, SILC

OMEZENÍ DĚTÍ V BĚŽNÝCH ČINNOSTECH KVŮLI ZDRAVOTNÍM PROBLÉMŮM (%, 2024)

Zdroj: ČSÚ, SILC

MŮŽETE POROVNAT ÚROVEŇ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI DĚTÍ V ČESKU A V JINÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH?

MARIE ŠTEFÁNKOVÁ
ředitelka soutěže Finanční gramotnost

„Soutěž Finanční gramotnost se v mnohém podobá přístupu zemí, které dosahují nejvyššího skóre v oblasti finanční gramotnosti dle průzkumu Eurostat. Tyto země se pravidelně věnují vzdělávání žáků základních a středních škol v oblasti finanční gramotnosti a do vzdělání mladé generace zapojují také odborníky z praxe – z bankovního sektoru či finanční poradce. I my v rámci soutěže Finanční gramotnost vysíláme do škol odborníky přímo z praxe – finanční poradce s nejvyšším vzděláním, kteří s žáky vedou odborné diskuze a semináře.

Do letošního ročníku soutěže se zapojilo rekordních 1 130 škol, což představuje 19,64 % všech škol evidovaných MŠMT. I tato data ukazují, že o vzdělání v oblasti finanční gramotnosti je obrovský zájem. Pedagogů jsme se navíc ptali, jaké nástroje ve výuce používají. Více než třetina škol využívá videa, filmy či YouTube. Stoupá také využití AI a Chat GPT, které využívá 11 % škol. Těšíme se rovněž dlouhodobé podpoře ze strany Ministerstva financí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, České národní banky a Nadace České spořitelny.“

PODÍLY DOMÁCNOSTÍ, KTERÉ SI NEMOHLY DOVOLIT ZAPLATIT DĚTEM DO 16 LET VYBRANÉ POLOŽKY (%)

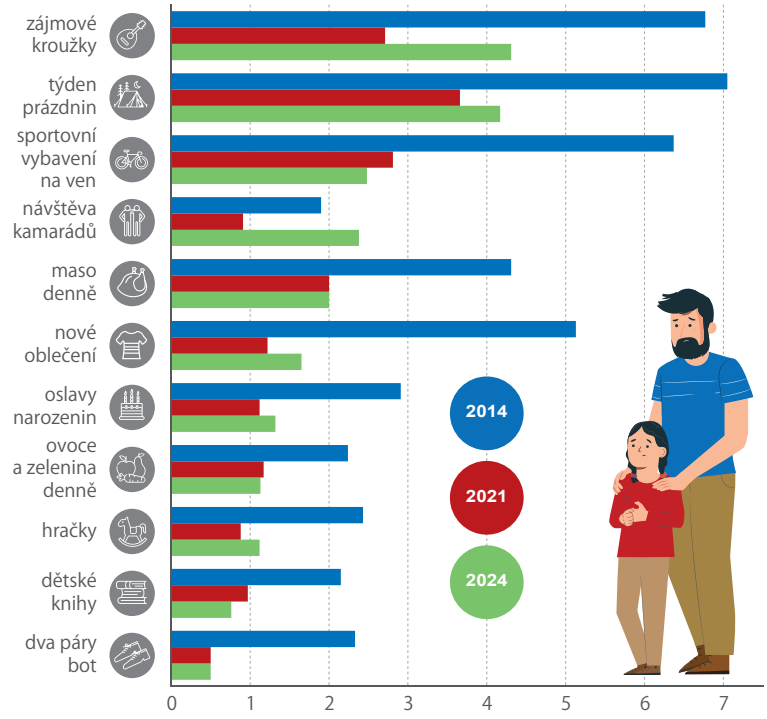

ÚČAST DĚTÍ NA ŠKOLNÍCH VÝLETECH A JINÝCH PLACENÝCH AKCÍCH ŠKOLY (%)

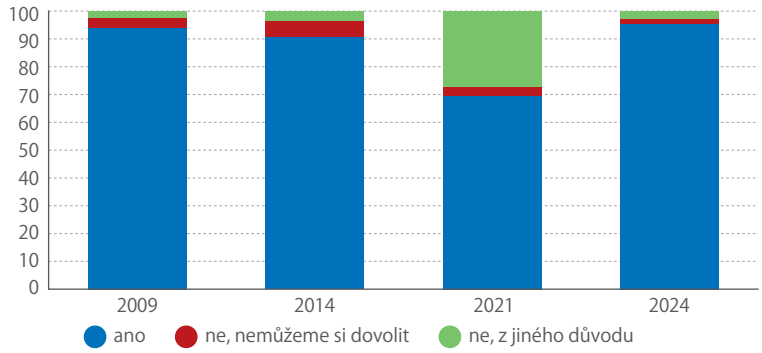

Zdroj: ČSÚ, SILC

dětem sportovní vybavení pro venkovní aktivity jako je kolo, lyže, kolečkové brusle apod. Umožnit dětem zvát si domů na návštěvu kamarády a pohostit je drobným občerstvením uvedlo jako problém 2,4 % domácností. Pouze dvě rodiny ze sta nemají finanční možnosti na to, aby zařadily dětem do každodenního jídelníčku maso, drůbež nebo ryby (či jejich vegetariánskou náhražku). Ještě menší je podíl domácností, které nemohou dopřát dětem ovoce či zeleninu každý den (1,1 %).

SITUACE ŠKOLÁKŮ SE ZLEPŠUJE

Další oblast se týkala dětí školou povinných. Účast dětí do 16 let na školních výletech, školách v přírodě, lyžařském výcviku, adaptačním pobytu nebo jiných placených akcích školy je zjevně pro většinu českých rodin prioritou. Finanční problémy, kvůli kterým nemohla domácnost vyslat děti na školní výlet, loni připustilo jen 1,9 % respondentů, zatímco před 10 lety (v roce 2014) nemělo finance na zaplacení školních akcí 5,8 % oslovených domácností. I v tomto ukazateli významně vybočoval rok 2021 ovlivněný pandemií covidu-19. Vzhledem ke zrušení mnoha školních akcí nepředstavovalo jejich financování takovou zátěž pro domácnosti jako v jiných letech.

Srovnání mezi lety 2009 až 2024 také ukazuje, že se v českých domácnostech postupně zlepšovala situace týkající se vhodného místa pro děti k učení, čtení a psaní domácích úkolů. Zatímco v roce 2009 nemohlo takový prostor zajistit 6,5 % domácností, o 5 let později už to byla jen polovina (3,3 %) a vloni pouze 1,9 % rodin s dětmi v Česku.

Všichni mi říkali, že jsem se zbláznil

S Vojtěchem Sedláčkem jsme hovořili o jeho projektech na pomoc lidem, kteří se ocitli na ulici. Díky nim si dokázaly zajistit střechu nad hlavou už stovky osob.

Foto: Tereza Koutecká

Co vás přimělo zaměřit svůj zájem a aktivity k lidem bez domova?

Moje aktivity v sociální oblasti nezačaly u bezdomovců, ale u dětí se zdravotním postižením. Po podpisu Charty 77 jsem musel skončit jako šéf softwarového oddělení v ZPA Čakovice. Dělnické zařazení mně moc neuspokojovalo, tak jsem využil příležitost docházet jako dobrovolný učitel do Jedličkova ústavu a učit děti programování. A ty děti mně úplně dostaly, protože se ukázalo, že je s nimi řeč úplně o všem. Že neplatí předsudek, že postižený rovná se divný až hloupý. Byla s nimi skvělá práce, dokonce jsme vyhráli přebor pražského kraje v celorepublikové programátorské soutěži, a to mezi zdravými účastníky.

Po převratu získal Josef Selichar, jeden z mých žáků, prostory v pražské Rybné ulici s nápadem na jejich využití. Jenže byl vozíčkář, tak mu banky nepůjčily na kapitál do začátku. Rozhodl jsem tedy do projektu vložit své peníze. Vybudovali jsme prodejnu a zkušebnu zdravotních pomůcek, podnik, který zaměstnává hendikepované osoby a který funguje od roku 1996 dosud.

Zaměstnávání invalidů se dobře rozběhlo a já jsem si řekl, jestli to nezkusit s bezdomovci. Jenže brzy se ukázalo, že to vlastně regulérně nejde. Ti lidé padají sociálně na úplné dno, sociální vyloučení je pro ně velkým ponížením. Zásadní rozdíl mezi domovem a životem pod mostem vidím v tom, co si většina lidí ani neuvědomuje. Doma vás navštíví jen ten, komu

to dovolíte. Bezdomovec tuhle možnost nemá, je neustále vystavený veřejnosti jako ve výloze. To má devastující dopad na jeho integritu. Vyžadovat po něm nějakou pravidelnou práci a odpovědnost je vlastně nemožné. Prostě to nejde.

Jak jste to tedy vyřešil?

Založil jsem projekt s názvem Nejdřív střecha. Cílem je pomáhat zejména lidem, kteří se na ulici ocitli teprve nedávno, aby se rychle znovu postavili na nohy a získali zpět nějaké zázemí. Nejúčinnější je totiž pomoc, která přichází hned. Když už je člověk na ulici dlouho, tak je návrat k normálu mnohem obtížnější.

Projekt se opírá o organizace, které pracují s bezdomovci. Často se na ulici totiž objeví potřebný člověk, který nesplňuje kritéria jejich podpůrných programů, a organizace na něj tedy nemá peníze. My ty peníze poskytneme, organizace od nás dostane zaplacené náklady na ubytování až na dva měsíce. Tím ten člověk získá čas, aby se zorientoval a s pomocí si zařídil vše potřebné k tomu, aby mohl dál nějak rozumně existovat.

Nejdřív jsem projekt provozoval jako soukromou aktivitu, později jsem se spojil s Výborem dobré vůle Olgy Havlové. Pomohli jsme více než třem tisícům lidí, které jsme podpořili celkovou částkou skoro devět a půl milionu korun. Tak fungujeme již jedenáctým rokem.

Dalším vaším projektem je Nejdřív doma…

K tomu mě přivedla zkušenost s matkami samoživitelkami, které z různých důvodů přijdou o bydlení. Mají nízké příjmy a nejsou schopné zaplatit kauci, když si chtějí pronajmout byt. Takže se ocitají na ulici a děti putují do dětského domova. Rozhodl jsem se, že jim peníze na kauci půjčím. Jen tak. Bez úroků, bez poplatků a bez záruky, tedy bez hrozby případné exekuce. A to, co ti lidé vrátí, tak zase půjčím dalším. Všichni mi říkali, že jsem se zbláznil, že to nebude fungovat, vždyť jsou to většinou Romové. Odpovědí je, že fungujeme už pátým rokem a dárci přispěli skoro pěti miliony.

A opravdu vám dlužníci peníze vracejí?

Samozřejmě, že ne všichni. Na našem webu vedeme podrobnou statistiku a podle posledních údajů z května se daří splácet víc než 44 procent půjček. To je docela slušné číslo, a my všechny vrácené peníze zase půjčíme někomu dalšímu. Dosud jsme pomohli zajistit bydlení 377 rodinám a zcela splaceno je už 60 půjček.

Jak máte zajištěnou kontrolu, abyste nepůjčovali podvodníkům, kteří by peníze zneužili?

K takovým případům občas docházelo, já to ale beru jako potíže růstu. Abych ty možnosti minimalizoval, zařídil jsem to tak, že já osobně s žadateli o půjčku nekomunikuji. Musí je doporučit nějaká pomáhající organizace, která požádá svým jménem. A tu žádost musí poslat z datové schránky. Tím je jednoznačně identifikovatelná a vlastně ručí za to, že vybrala skutečně potřebnou osobu.

Je zajímavé, že klienti doporučené známými a velkými neziskovými organizacemi s perfektními webovými stránkami mají často horší platební morálku než ti, které doporučila nějaká malá místní neziskovka.

Kde získáváte obydlí pro lidi zařazené do projektu Nejdřív střecha?

O vlastní ubytování i eventuální bydlení se stará pomáhající organizace. Náš projekt je „pouze“ peněžní fond, který na základě dohod a zkušeností s jednotlivými organizacemi poskytuje finanční prostředky. Organizace dostanou peníze obratem, účtuje se dodatečně. Pomoci je třeba hned.

Jací lidé upadají do bezdomovectví nejčastěji?

Vidím zpravidla dvě skupiny lidí. V prvé řadě se jedná o osoby, které nemají dost peněz, aby si zaplatily bydlení. Další skupinou jsou lidé s nějakými psychickými problémy. To je velká ostuda společnosti, že tyto případy nechává dojít až k takovýmto koncům.

PAVEL ČERNÝ
oddělení marketingu a PR

Nejúčinnější je pomoc, která přichází hned.

Vojtěch Sedláček

Pracoval v továrně na výrobu počítačů ZPA Čakovice jako vedoucí softwarového oddělení. Po podpisu Charty 77 působil jako dobrovolný učitel v Jedličkově ústavu. Po roce 1989 byl starostou Roztok u Prahy, pracoval na Úřadu vlády a na Ministerstvu vnitra. Založil společnosti vytvářející pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním postižením a několik projektů na pomoc lidem v nouzi. V roce 2006 byl vyhlášen sociálním podnikatelem roku. V roce 2015 obdržel Cenu Via Bona, od roku 2021 je předsedou správní rady Výboru dobré vůle – Nadace Olgy Havlové.

Dá se bezdomovectví úplně odstranit?
Dá, prakticky bezezbytku. Už v roce 1992 dr. Sam Tsemberis založil společnost Pathways to Housing a rozběhl projekt Housing First. Není znám efektivnější přístup k ukončování chronického bezdomovectví. Jeho úspěšnost se potvrdila v mnoha zemích. Je založený na jednoduchých pravidlech – základ tvoří zajištění přiměřeného bydlení, na které se nabaluje ohleduplná sociální podpora. Statistiky úspěšnosti jsou až neuvěřitelné: 85 až 90 procent. Taková část domácností se do roka až dvou už dokáže o sebe postarat sama a další podporu nepotřebuje. Je to tedy výhodné i ekonomicky.

Ten systém zvládá zařadit lidi zpátky do společnosti, jenomže politicky je neprůchodný. Když ho začnete prosazovat, prohrajete volby. Proto se nijak masově neuplatňuje, přestože by mohl pomoci spoustě lidí i celé společnosti. Jakmile začnete rozdávat bydlení bezdomovcům, nikdo vás už nezvolí.

U nás pořád převažuje názor, že si bezdomovci za svou situaci můžou sami a sami by si měli pomoci. Ale když se do toho trochu ponoříte, zjistíte, že to není pravda. O střechu nad hlavou přijdete, ani nevíte jak. Koneckonců, v životě jsme všichni nějak odkázáni jeden na druhého víc, než si připustíme.

Jaké bývají hlavní důvody pádu na ulici?
Většinou je to tak, že lidé udělají blbé rozhodnutí, často i několik po sobě. Ale kolikrát jsme my sami udělali blbé rozhodnutí, a vlastně jsme měli štěstí, že nevedlo k takovým koncům. O pádu na dno často rozhoduje náhoda nebo prostě smůla.

Někdo vám například slíbí bezvadnou práci. Vy tu dosavadní opustíte a ukáže se, že ten slib neplatí. Rozejdete se s partnerem, a najednou nemáte na zaplacení nájmu. Nebo utečete od násilnického partnera, a nemáte ani kde bydlet. Těch situací může být nespočet.

Jakou roli hraje u bezdomovců alkohol a drogy?
Byl jsem až překvapený, jak je to s alkoholismem a drogami u bezdomovců nadsazené. Ono nás plete, že ti, co mají s alkoholem nebo drogami problémy, jsou nejvíc vidět. Vytvářejí clonu, za kterou se ztrácejí ti ostatní. A těch je víc.

Naše společnost má problém vyrovnat se s drogami a alkoholem u běžných lidí, řešit to u bezdomovců mi tedy přijde jako naprosto vedlejší.

Pozorujete nějakou změnu postoje české společnosti k lidem bez domova?
Určitě se to zlepšuje, ale určitě by to také mohlo jít rychleji. A není to věc peněz. Těch není potřeba zase až tak mnoho. Spíš by pomohlo jednodušší nastavení celého systému a snížení byrokracie. Když je všecko moc komplikované, je to málo efektivní a snadněji se v tom ztratí i aktivity, které nedávají smysl nebo dokonce systém jenom zneužívají.

Máte zkušenost s tím, jak fungují sociální dávky?
V tom se moc neangažuji. Jen z praxe vím, jak to občas chodí s příspěvkem na bydlení. Ze zákona ho máte dostat do konce měsíce, ale Úřad práce vám ho několik měsíců neposílá. Nebojte, o nic nepřijdete. Po čase vše vyplatí najednou zpětně. Protože je to dohromady velká částka, překročíte tím v daném měsíci limit, do kterého máte na podporu nárok. Takže automaticky ze seznamu příjemců vypadnete. Kdyby to nedostalo člověka do zoufalé situace, dalo by se to vyprávět jako dobrý vtip.

Podrobné informace o projektech Vojtěcha Sedláčka na pomoc lidem bez domova a v sociální nouzi najdete na:
www.nejdrivdoma.cz
www.nejdrivstrecha.cz

O místa ředitelů škol není velký zájem

Do konkurzů na ředitele škol se v loňském roce hlásilo průměrně 2,3 uchazeče. Nejčastěji byl vybrán jiný uchazeč než stávající ředitel.

PAVEL ČERNÝ
oddělení marketingu a PR

Česká školní inspekce zveřejnila tematickou zprávu o konkurzních řízeních na ředitele škol a školských zařízení v období od září 2023 do prosince 2024. Ve sledovaném období proběhlo celkem 1 611 konkurzních řízení, což představuje více než dvojnásobný meziroční nárůst oproti předchozím letům. Hlavním důvodem konkurzů bylo končící šestileté funkční období ředitelů, kteří do vedení nastoupili v roce 2018. Z tohoto důvodu se konalo 52 % konkurzních řízení, dalších 23 % bylo vyvoláno odchodem stávajícího ředitele do důchodu. Ukončení pracovního poměru na straně ředitele školy či rezignace se týkala celkem 13,7 % případů.

Konkurzní řízení provázel spíše nižší zájem uchazečů. V průměru se hlásilo 2,3 uchazeče na jeden konkurz. Do 44 % konkurzů byl přihlášen pouze jeden uchazeč, do 25 % dva uchazeči.

Stávající ředitelé se zúčastnili více než třetiny konkurzních řízení, přibližně do poloviny řízení se přihlásila jiná osoba než ředitel z dané školy. Stávající ředitel i další osoba z dané školy se přihlásili zhruba do 8 % konkurzů. Zhruba do pětiny konkurzních řízení se přihlásili jen uchazeči, kteří nepocházeli z daných škol.

JMENOVÁNÍ ŘEDITELEM ŠKOLY (%)

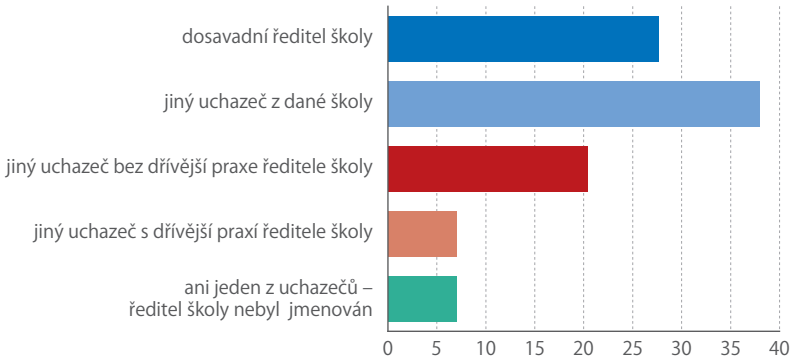

VLIV POČTU STÍŽNOSTÍ NA OPĚTOVNÉ JMENOVÁNÍ STÁVAJÍCÍHO ŘEDITELE (%)

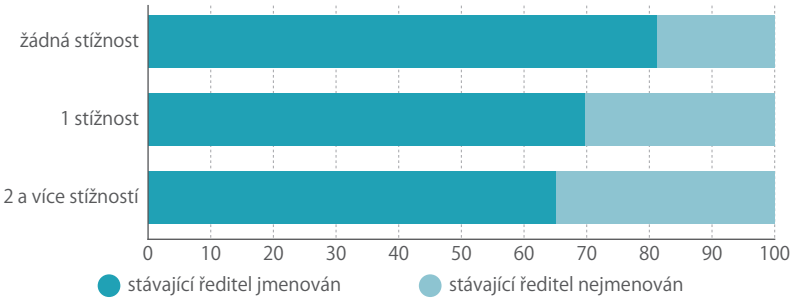

Zdroj: ČŠI

PODÍLY KONKURZŮ PODLE POČTU UCHAZEČŮ ABSOLVUJÍCÍCH ŘÍZENÝ ROZHOVOR S KOMISÍ (%)

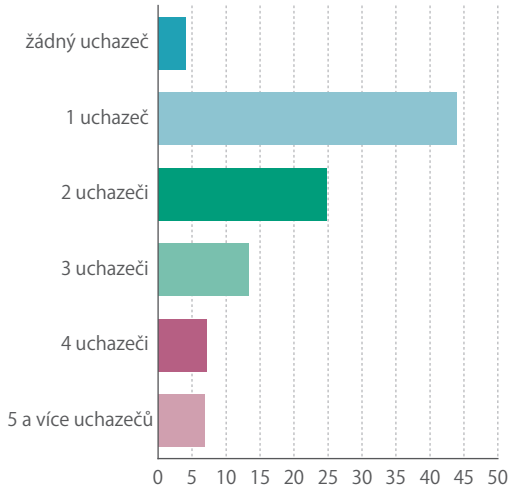

Zdroj: ČŠI

VÝHODU MAJÍ UCHAZEČI Z DANÉ ŠKOLY

Téměř ze všech konkurzních řízení vzešel alespoň jeden vhodný uchazeč. Nejčastěji, bezmála ve 40 % případů, byl za nejvhodnějšího uchazeče doporučen ke jmenování jiný uchazeč z dané školy. To ukazuje na výrazný posun oproti roku 2018, kdy konkurzní komise nejčastěji doporučovala stávající ředitele. V případě, že se konkurzu účastnil dosavadní ředitel jako jediný zástupce školy, byl v 89 % doporučen ke jmenování. Jestliže se konkurzu účastnil stávající ředitel a někdo jiný z dané školy, bylo doporučeno ve 48 % případů jmenovat dosavadního ředitele, v 51 % jiného uchazeče z dané školy. Pokud se do konkurzu přihlásil z dané školy pouze jiný uchazeč, doporučila ho komise ke jmenování v 78 % případů.

Ukázala se také souvislost mezi úspěšností stávajícího ředitele a počtem stížností na školu v posledních třech letech. Se zvyšujícím se počtem stížností šance na jmenování stávajícího ředitele na další období klesá.

VYBRANÝ NEMÁ VYHRÁNO

Při jmenování ředitelů se zřizovatel rozhodnutím komise nemusí řídit, nicméně v 92 % konkurzů byla do funkce ustanovena osoba, kterou komise označila jako nejvhodnější. V 5 % případů byl ředitelem jmenován vhodný uchazeč z jiného než prvního místa výsledného pořadí. Uchazeč, který nebyl komisí označen jako vhodný, se stal ředitelem v 0,4 % případů. Zbytek do 100 % tvoří konkurzy, z nichž nebyl ředitelem jmenován ani jeden z uchazečů.

Demografická data v EU interaktivně

Věděli jste, že mezi lety 2004 a 2024 se celkový počet obyvatel EU zvýšil ze 432,8 milionu na 449,2 milionu? A že podíl osob starších 80 let se ve stejném období zvýšil z 3,8 % na 6,1 %? Tušíte, jaká je hodnota věkového mediánu?

Prozkoumejte interaktivní publikaci Demografie Evropy a najděte odpověď nejen na shora uvedené otázky. Publikace z dílny Eurostatu je rozdělena do čtyř oddílů: struktura obyvatelstva, změny počtu obyvatel, rozmanitost obyvatelstva a rodinný stav. Přečtěte si hlavní zjištění, pohrajte si s dynamickými vizualizacemi, ověřte si situaci ve své zemi a porovnejte ji s údaji z jiných zemí. Na výběr máte celou řadu ukazatelů a výběrových kritérií.

bit.ly/45piaU5

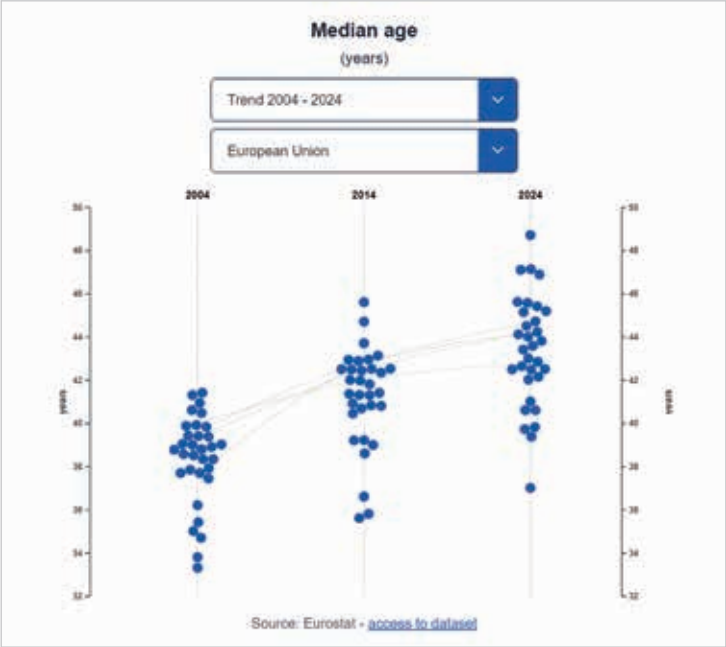

Jak zestárne obyvatelstvo Velké Británie?

Předpověď budoucího vývoje počtu a věkové struktury obyvatel je nezbytná pro plánování v oblastech, jako jsou zdravotnictví, vzdělávání, veřejné finance a důchody.

Malé změny ve faktorech, jako jsou migrace a průměrná délka života či počet narozených, mohou mít na populační prognózy velký vliv. Statistický úřad Velké Británie představil interaktivní nástroj, s jehož pomocí lze zjistit, jak by tyto faktory mohly v různých podobách ovlivnit tamní populaci. Aplikaci si můžete vyzkoušet i vy.

bit.ly/4mxtDqQ

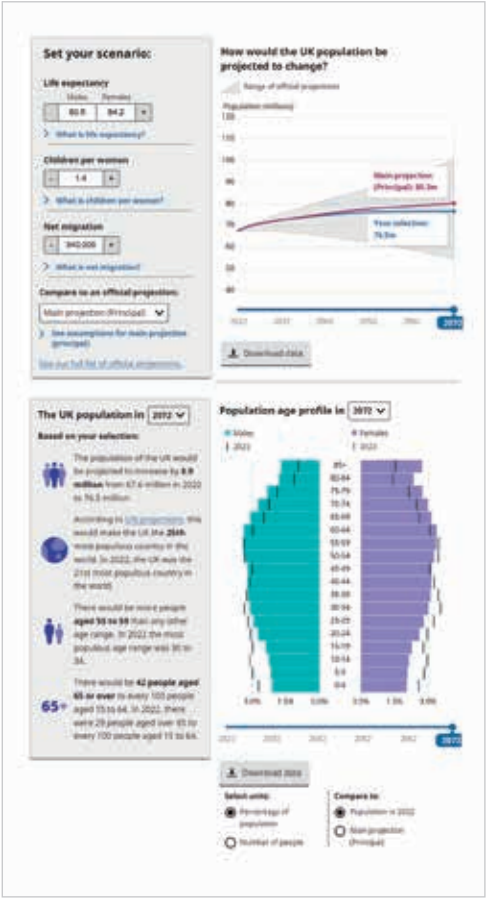

Maročané si mohou spočítat osobní inflaci

Aplikace vyvinutá marockým statistickým úřadem umožňuje tamním občanům prostřednictvím personalizovaného výpočtu indexu spotřebitelských cen lépe porozumět vývoji cen a inflace.

Uživatelé si mohou přizpůsobit váhy jednotlivých kategorií zboží a služeb podle svých vlastních spotřebních zvyklostí – například kolik utrácejí za potraviny, bydlení, dopravu, zdravotní péči, energie, vodu a další položky. Díky tomu získají přesnější a realističtější obraz toho, jak se inflace dotýká právě jejich domácnosti. Aplikace tak přináší větší transparentnost a umožňuje jednotlivcům i rodinám lépe plánovat své finance. Tento přístup zároveň podporuje větší zapojení veřejnosti do sledování ekonomických ukazatelů a zvyšuje důvěru v oficiální statistiky.

bit.ly/3ZCnz6z

Semen stromů je nedostatek

Lesy chrání biologickou a genetickou rozmanitost, regulují klima a podporují živobytí milionů lidí.

Jedním z cílů programu Agenda 2030, formálně nazývaného „Přeměna našeho světa: Agenda pro udržitelný rozvoj 2030“ je do roku 2030 obnovit 30 % degradovaných ekosystémů a rozšířit celosvětovou rozlohu lesů o 3 %. Pro produkci osiva a dalšího reprodukčního materiálu se celosvětově používá téměř 900 druhů dřevin, avšak semen, oddenků či řízků je velký nedostatek. To představuje značné riziko pro genetickou rozmanitost, protože samozřejmě nejvíce chybějí ty druhy, jejichž zastoupení v celkové rozloze lesa je sice malé, ale pro udržení rovnováhy a zachování všech funkcí lesa jsou nezbytné.

Zjistěte, jak je možné chránit lesní genetické zdroje pro budoucí generace. Publikace z dílny FAO se před vámi otevře jako leporelo.

bit.ly/3HoB97g

Kolik času trávíme v práci?

V roce 2024 byla v EU týdenní pracovní doba bez ohledu na délku úvazku u všech pracovníků ve věku 20–64 let 36,0 hod. To je o hodinu méně než v roce 2014.

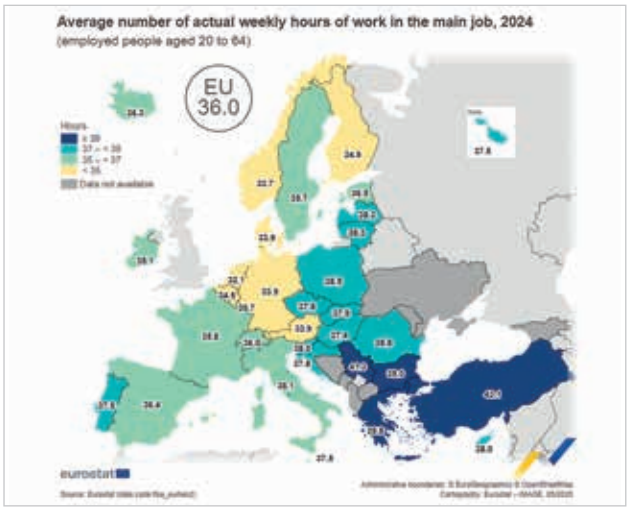

Nejdelší pracovní týden zaznamenal Eurostat v roce 2024 v Řecku (39,8 hod.), Bulharsku (39,0 hod.), Polsku (38,9 hod.) a Rumunsku (38,8 hod.). Naopak nejkratší pracovní týden mělo Nizozemsko (32,1 hod.), následované Dánskem, Německem a Rakouskem (po 33,9 hod.). V Česku to bylo 37,8 hod.

Nejdelší pracovní týden v EU v roce 2024 vykazovaly ekonomické činnosti zemědělství, lesnictví a rybolov (41,2 hod. skutečné pracovní doby), těžba a dobývání (38,8 hod.) a stavebnictví (38,7 hod.), zatímco nejkratší pracovní týden byl zaznamenán v činnostech domácností jako zaměstnavatelů (26,7 hod.), ve vzdělávání (31,9 hod.) a v umění, zábavě a rekreaci (32,9 hod.).

bit.ly/4mEqSUX

Odkud to víme

Jak statistici získávají údaje o ekonomické činnosti firem a podnikatelů.

IVANA JANKOVIČOVÁ
vedoucí oddělení rozvoje a metodiky registrů

Pro statistické účely vede Český statistický úřad Registr ekonomických subjektů (RES). V něm jsou evidovány firmy, podnikatelé a další subjekty, které mají přidělené identifikační číslo osoby (tzv. IČO) dle zákona o základních registrech č. 111/2009 Sb. Jedním z údajů vedených v RES je předmět podnikání nebo jiné činnosti (dále jen ekonomická činnost). Ekonomická činnost se zaznamenává pomocí klasifikace CZ-NACE, která je odvozena z mezinárodní statistické klasifikace ekonomických činností NACE používané Eurostatem.

Ekonomické činnosti jednotlivým subjektům do RES zapisuje přímo ČSÚ na základě informací dostupných z administrativních zdrojů, například obchodního či živnostenského rejstříku, internetových stránek firem apod.

PRÁVNICKÉ OSOBY

U právnických osob, které vznikají zápisem do obchodního rejstříku, se v RES uvedou činnosti zapsané v předmětu podnikání nebo činnosti vyplývající z účelu či vedlejší hospodářské činnosti právnické osoby.

V případě obchodních společností, kdy je v obchodním rejstříku zapsáno pouze „Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona“ a obory činnosti nejsou dále specifikovány, se do RES zadávají obory uvedené pro danou společnost v živnostenském rejstříku. Je-li oborů v živnostenském rejstříku více, do RES se jich obvykle přebírá pouze 12. Pokud společnost nemá zapsané žádné konkrétní obory činnosti ani v živnostenském rejstříku, je v RES veden kód 00 – nedefinováno.

POČTY JEDNOTEK V REGISTRU EKONOMICKÝCH SUBJEKTŮ PODLE PŘEVAŽUJÍCÍ ČINNOSTI A ZAŘAZENÍ DO INSTITUCIONÁLNÍCH SEKTORŮ K 31. 3. 2025

převažující ekonomická činnost (sekce CZ-NACE)	registrované ekonomické subjekty celkem
A zemědělství, lesnictví a rybářství	138 163
B těžba a dobývání	944
C zpracovatelský průmysl	314 925
D výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	20 004
E zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	10 579
F stavebnictví	327 977
G velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	445 066
H doprava a skladování	99 291
I ubytování, stravování a pohostinství	139 475
J informační a komunikační činnosti	96 667
K peněžnictví a pojišťovnictví	46 530
L činnosti v oblasti nemovitostí	196 056
M profesní, vědecké a technické činnosti	374 427
N administrativní a podpůrné činnosti	80 285
O veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	15 735
P vzdělávání	61 527
Q zdravotní a sociální péče	35 897
R kulturní, zábavní a rekreační činnosti	86 202
S ostatní činnosti	252 391
T činnosti domácností jako zaměstnavatelů; činnosti domácností produkujících blíže neurčené výrobky a služby pro vlastní potřebu	-
U činnosti exteritoriálních organizací a orgánů	62
nezařazeno	107 391
celkem	2 849 594

Zdroj: ČSÚ

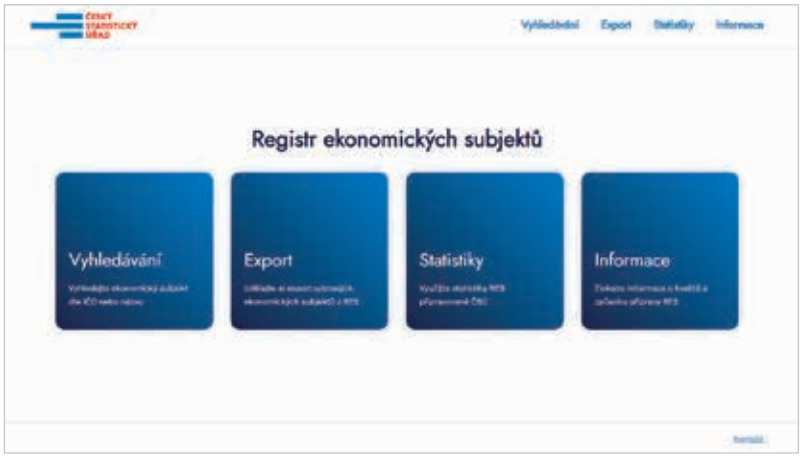

Vybrané základní údaje o subjektech vedených v Registru ekonomických subjektů je možné vyhledávat na https://apl.czso.cz/res/.

Obory činnosti pro ostatní právnické osoby se zapisují na základě informací z administrativních zdrojů, například Rejstříku školských právnických osob, Národního registru poskytovatelů zdravotních služeb, Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností atd., případně jejich zatřídění vyplývá z povahy subjektu (např. politické strany, honební společenstva apod.).

PODNIKAJÍCÍ FYZICKÉ OSOBY

V RES jsou vedeny pouze takové podnikající fyzické osoby, kterým je přidělováno IČO. Ostatním OSVČ, které provozují tzv. svobodné povolání (využívání výsledků duševní, tvůrčí činnosti dle autorského zákona) se IČO nepřiděluje a v RES vedeny nejsou.

Přidělování oborů činnosti podnikajícím fyzickým osobám probíhá primárně na základě informací uvedených v živnostenském rejstříku. Má-li subjekt i jinou činnost než živnost volnou, upřednostňuje se tato jiná činnost (koncesovaná, vázaná, řemeslná). Má-li subjekt specifikované obory živnosti volné, pak se v RES uvádí každý obor zvlášť, ovšem v případě, že subjekt má v živnostenském rejstříku více než 12 oborů činnosti, do RES se zaznamená kód 00 – nedefinováno. Stejný údaj se v RES objeví i tehdy, pokud v živnostenském rejstříku nejsou konkrétní obory živnosti volné zaznamenány. Tento typ živnosti má totiž celkem 82 oborů.

STANOVENÍ HLAVNÍ ČINNOSTI

Hlavní ekonomická činnost je taková činnost, která k přidané hodnotě subjektu přispívá největší měrou. U nově vzniklých ekonomických subjektů se hlavní činnost odvozuje primárně z názvu či povahy subjektu. Ze všech činností deklarovaných v obchodním či živnostenském rejstříku se vybírá ta, která nejvíce odpovídá názvu či povaze subjektu. Když není hlavní činnost zřejmá, mají výroba a služby přednost před obchodem. Činnost pronájem vlastních nemovitostí se nezaznamenává jako hlavní, jestliže subjekt vykazuje i jiné činnosti a pokud se nejedná o bytové družstvo nebo společenství vlastníků jednotek.

Vybraným právnickým osobám, které vznikly zápisem do obchodního rejstříku, se zhruba půl roku po jejich vzniku posílá dotazník s otázkou na hlavní vykonávanou činnost. Údaj v RES se následně podle odpovědi respondenta upraví.

Ekonomické činnosti subjektů v RES se aktualizují průběžně z administrativních zdrojů, statistických zjišťování, požadavků věcně příslušných odborů ČSÚ či na základě žádosti jednotlivých ekonomických subjektů. Změna v zápisu předmětu činnosti v RES může být vyvolána jak příslušnou změnou v obchodním či živnostenském rejstříku, tak také objevením nesouladu mezi údajem v RES a skutečností v průběhu statistického šetření. O změnu může požádat i sám subjekt. V takovém případě je třeba obrátit se na oddělení správy RES v ČSÚ (https://csu.gov.cz/vykazy/oddeleni_spravy_res).

Děláte vědu?

Využijte SafeCentrum ČSÚ

Možnost práce s mikrodaty

Za přesně definovaných podmínek

Pouze pro výzkumné a vědecké účely

safecentrum@csu.gov.cz

Zadlužení v EU zůstává zvýšené

Vládní instituce v zemích EU loni většinou hospodařily s deficity.

KAROLÍNA ZÁBOJNÍKOVÁ
analytička ČSÚ

Vládní instituce (VI) v zemích EU se v posledních letech potýkají s mnoha krizemi, jejichž řešení vyžadovalo navýšení výdajů. Znamenalo to vyšší deficity, a vzhledem k přetrvávajícímu nízkému hospodářskému růstu také růst podílu těchto deficitů na HDP. V roce 2024 hospodařil sektor VI v EU celkem s deficitem ve výši 3,2 % HDP. To je méně než v roce 2023 a výrazně nižší schodek než v období vrcholu covidové krize. Stále je to ale nad 3% hranicí Maastrichtského kritéria a výrazně více oproti schodkům v období před rokem 2020.

Celkově šest zemí v loňském roce dosáhlo přebytku hospodaření sektoru VI. Nejvyšší mělo Dánsko (4,5 % HDP), které takto hospodaří dlouhodobě, a dále Irsko a Kypr se shodným kladným saldem ve výši 4,3 % HDP. Přebytku dosáhly i Řecko, Lucembursko a Portugalsko. Naopak velmi hluboký deficit mělo loni Rumunsko (–9,3 % HDP) a 5 % HDP přesáhly i schodky v Polsku (–6,6 %), ve Francii (–5,8 %) a na Slovensku (–5,3 %). Česko se s deficitem 2,2 % HDP umístilo uprostřed tabulky. Zároveň bylo součástí třináctky zemí EU, které loni hospodařily s nižším deficitem nebo vyšším přebytkem než v roce 2023.

Také v případě celkového zadlužení vládních institucí představoval rok 2020 zlom a dluh loni zůstával zvýšený oproti předcovidovým letům. V roce 2024 celkové zadlužení sektoru VI v EU mírně vzrostlo na 81,0 % HDP. V porovnání s rokem 2019 je zadlužení vyšší o 3,6 p. b. V jedenácti zemích EU loni došlo ke snížení relativního dluhu.

Nejvyšší relativní zadlužení loni stále vykazovalo Řecko (153,6 % HDP), které bylo ale zároveň zemí, kde se poměr dluhu vůči HDP loni nejvíce snížil (–10,3 p. b.). Podíl řeckého dluhu na HDP byl loni nejnižší od roku 2013. Ke snížení relativního dluhu naopak nedošlo u Itálie (135,3 % HDP), Francie (113,0 %) a Belgie (104,7 %). Nad úrovní ročního HDP setrvával také dluh v Španělsku (101,8 %). Nejnižší zadlužení loni vykazovaly Estonsko (23,6 %), Bulharsko (24,1 %) a Lucembursko (26,3 %). Česko mělo devátý nejnižší podíl dluhu na HDP (43,6 % HDP).

EVROPSKÁ UNIE
–3,2 %

ČESKÁ REPUBLIKA
–2,2 %

SALDO HOSPODAŘENÍ SEKTORU VLÁDNÍCH INSTITUCÍ V ZEMÍCH EU V ROCE 2024 (podíl na HDP, %)

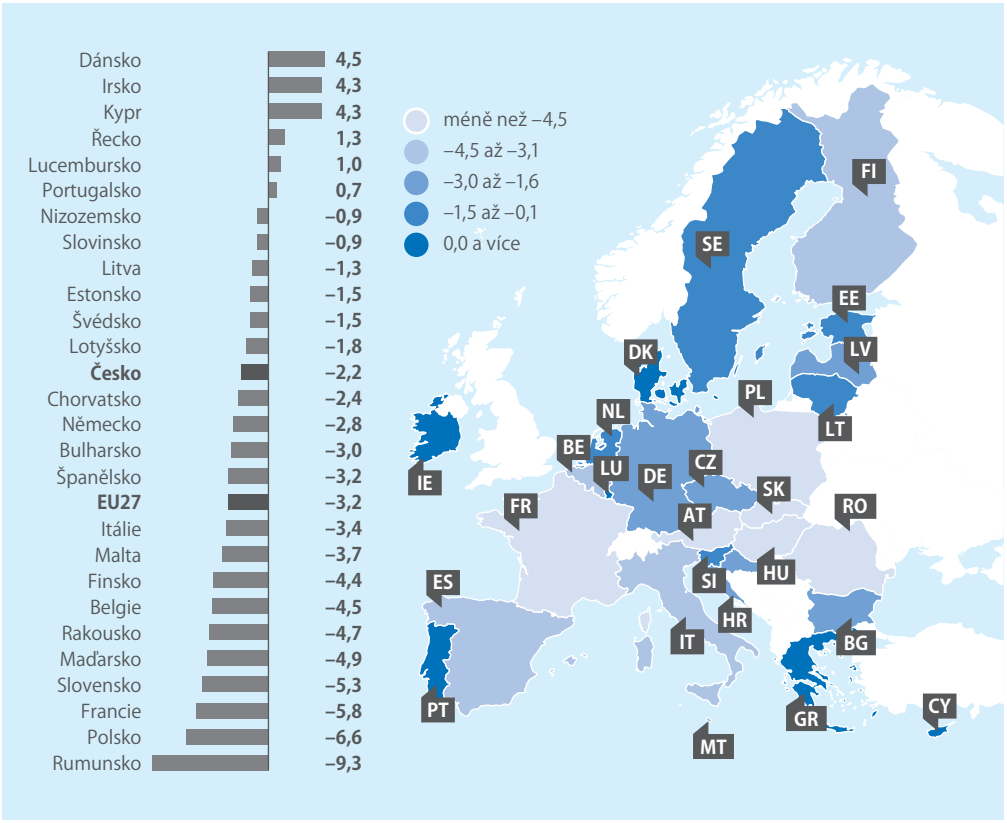

Zdroj: Eurostat

V PŘÍŠTÍM VYDÁNÍ:

Lidé se zdravotním postižením

Kolik jich je?
Jak využívají internet?
Jak si stojí na trhu práce?
Kolik je žáků se speciálními potřebami?

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD

STATISTIKA&MY

MĚSÍČNÍK ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU 06/2025
ROČNÍK 15, vychází 10x ročně
ELEKTRONICKÁ VERZE ČASOPISU: statistikaamy.csu.gov.cz

ADRESA REDAKCE: Český statistický úřad,
Na padesátém 81, 100 82 Praha 10
telefon: 274 054 248, e-mail: redakce@csu.gov.cz

REDAKCE: Michal Novotný (šéfredaktor), Pavel Černý (vedoucí redaktor), Eva Henzlerová, Karolína Zábojníková, Jan Cieslar, Jan Ernest, Dalibor Holý, Pavel Hortig, Jiří Kamenický, Petr Musil, Jaroslav Sixta

REDAKČNÍ RADA: Ing. Marek Rojíček, Ph.D. (předseda RR), Ing. Bc. Eva Krumpová, MBA, doc. Ing. Jaroslav Sixta, Ph.D., Ing. Pavla Trendová, Ing. Petr Musil, Ph.D., Ing. Jan Ernest, Ing. Mgr. Martin Zelený, Ph.D., Ing. Petr Böhm, Ph.D., Ing. Petra Kuncová, Egor Sidorov, Ph.D., JUDr. Veronika Zavoralová, MBA, Ing. Jaromír Makovec, Mgr. Jana Nechvátalová, Mgr. Marcela Ernest Jindrová, B.A., Ing. Michal Novotný, Mgr. Jan Cieslar

LAYOUT ČASOPISU: Veronika Wölfelová, Jana Chocholoušová

GRAFICKÁ ÚPRAVA: Tomáš Kubašta, Veronika Wölfelová
JAZYKOVÁ KOREKTURA: Tamara Wölfelová, Erika Hanáčková
FOTOGRAFIE: archiv ČSÚ, shutterstock.com, Tereza Koutecká, freepik.com

Máte-li zájem o bezplatný odběr časopisu, napište na e-mail: redakce@csu.gov.cz.

TISK: Jiří Bartoš – SLON, spol. s r. o.

VYDAVATEL: Český statistický úřad, csu.gov.cz,
ISSN 1804-7149, ev. č. MK ČR E 1992

PODMÍNKY PRO VYUŽÍVÁNÍ A DALŠÍ ZVEŘEJŇOVÁNÍ INFORMACÍ Z ČASOPISU STATISTIKA & MY:
bit.ly/3ddicBp

KALENDÁŘ: Rychlé informace

ČERVENEC 2025

1 ÚT
Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity (5/2025)
Deficit a dluh vládních institucí (1. Q 2025)

4 PÁ
Maloobchod (5/2025)
Odhady sklizní (6/2025)
Předběžný odhad indexu spotřebitelských cen (6/2025)

7 PO
Zahraniční obchod se zbožím (5/2025)
Průmysl (5/2025)
Stavebnictví (5/2025)

10 ČT
Indexy cen vývozu a dovozu zboží (5/2025)
Indexy spotřebitelských cen – inflace (6/2025)

16 ST
Indexy cen výrobců (6/2025)

24 ČT
Konjunkturální průzkumy (7/2025)

30 ST
Předběžný odhad HDP (2. Q 2025)

31 ČT
Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity (6/2025)

SRPEN 2025

5 ÚT
Předběžný odhad indexu spotřebitelských cen (7/2025)

6 ST
Zahraniční obchod se zbožím (6/2025)
Průmysl (6/2025)

7 ČT
Stavebnictví (6/2025)
Maloobchod (6/2025)
Služby (2. Q 2025)

8 PÁ
Živočišná výroba (2. Q 2025)
Indexy spotřebitelských cen – inflace (7/2025)
Cestovní ruch (2. Q 2025)
Odhady sklizní (7/2025)

11 PO
Indexy cen vývozu a dovozu zboží (6/2025)

18 PO
Indexy cen výrobců (7/2025)

25 PO
Konjunkturální průzkumy (8/2025)

29 PÁ
Tvorba a užití HDP (2. Q 2025)

NAŠE PŘÍJMY A VÝDAJE

CELKOVÉ MĚSÍČNÍ VÝDAJE DOMÁCNOSTÍ ZA BYDLENÍ (Kč)

% Podíl výdajů za bydlení na čistém příjmu domácností (%)

JAK ČESKÉ DOMÁCNOSTI VYCHÁZELY S PŘÍJMY (%)

- snadno až velmi snadno
- s menšími obtížemi, docela snadno
- s obtížemi až velkými obtížemi

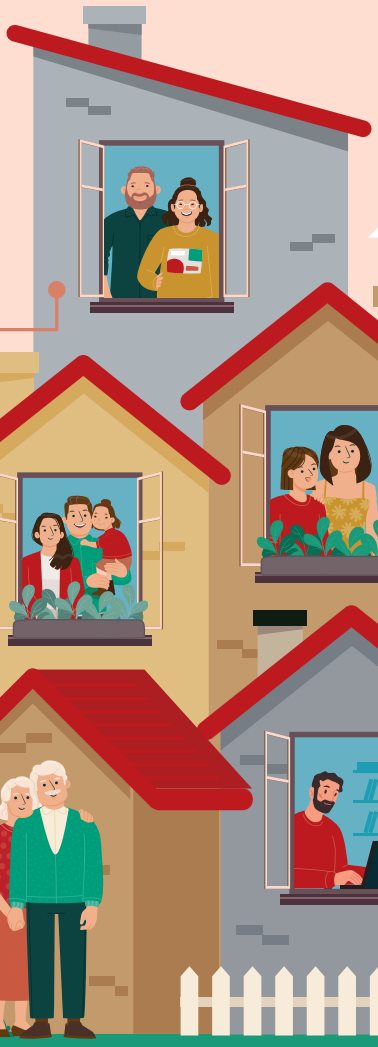

CELKEM
8 869 Kč
16,6 %

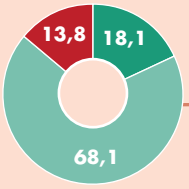

úplné rodiny s dětmi
10 220 Kč
14,4 %

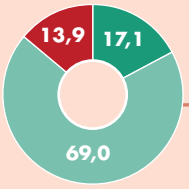

neúplné rodiny s dětmi
10 910 Kč
28,3 %

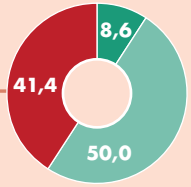

důchodci
6 772 Kč
20,9 %

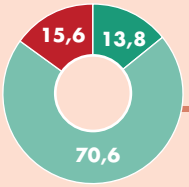

zaměstnanci
8 824 Kč
13,9 %

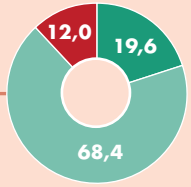

PODÍL OSOB OHROŽENÝCH PŘÍJMOVOU CHUDOBOU (%)

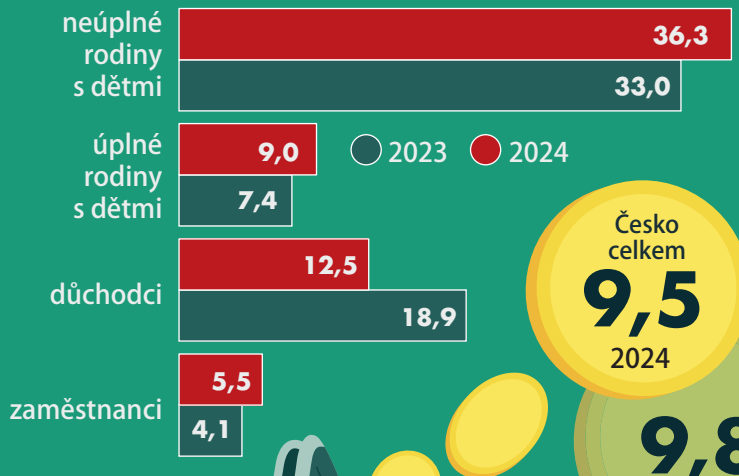

Česko celkem
9,5
2024

9,8
2023

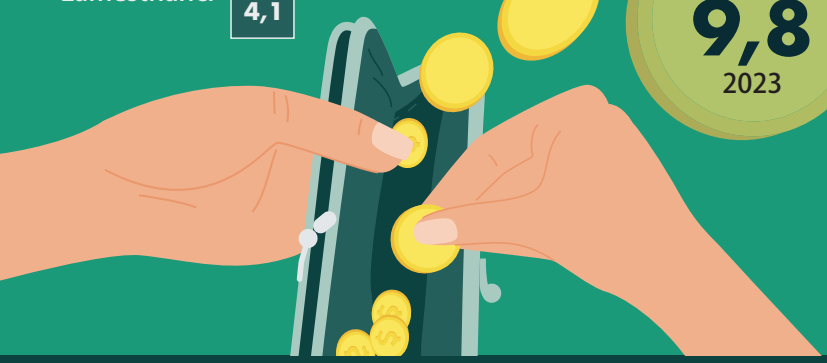

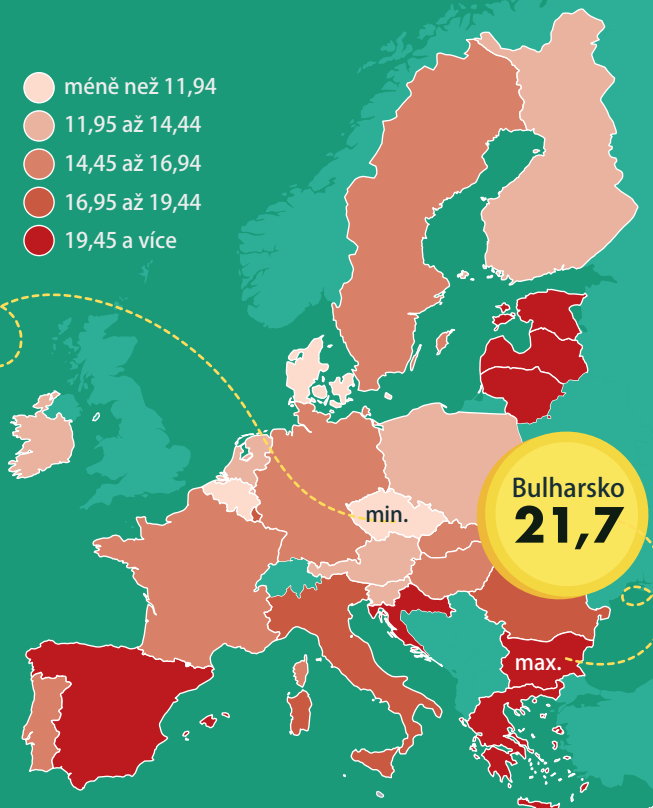

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD

ZDROJ: ČSÚ, Eurostat
Životní podmínky (SILC)
Data za rok 2024.